

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 2/2021

ISSN 1731-030X

W numerze:

Janusz Nowak

Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę

Andrzej Antkiewicz

Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej w obecnym stanie prawnym

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGŁĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. ASzWoj dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2021

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/przegląd

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę**
The Minimum Wages for Work as an Amount Free from Deductions in the Execution of the Remuneration for Work
dr Janusz Nowak, komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Tarnowie
- 23 Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej w obecnym stanie prawnym**
Overlap of Court and Administrative Enforcement in the Current Legal Status
Andrzej Antkiewicz, sędzia Sądu Rejonowego w Grudziądzu
- 69 Nowelizacja prawa upadłościowego z 2019 r. w zakresie upadłości konsumenckiej na tle rozwiązań o niewypłacalnych dłużnikach w Anglii i Walii**
Amendment of Personal Bankruptcy Law in 2019 vs. Solutions for Insolvent Debtors in England and Wales
Sylwia Sierszeń, doktorantka w Katedrze Postępowania Cywilnego I WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 91 Rozliczenie kosztów doręczenia korespondencji w toku postępowania egzekucyjnego**
Settlement of Costs of Serving Mailing in the Course of Enforcement Proceedings
Tomasz Badura, doktorant w Zakładzie Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Sądowe postępowanie egzekucyjne

Nowe rozwiązania prawne

redakcja naukowa
Radosław Flejszar

OŚRODEK NAUKOWO-SZKOLENIOWY
PRZY KRAJOWEJ RADZIE KOMORNICZEJ

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę**

W artykule rozważono, czy obecnie obowiązujące kwoty wolne od potrąceń spełniają swoje funkcje w egzekucji z wynagrodzenia za pracę. Omówiono również wpływ kwot wolnych od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę na realizację celu i funkcji sądowego postępowania egzekucyjnego. Zagadnienie to jest szczególnie ważne przy egzekucji należności innych niż świadczenia alimentacyjne, w których minimalne wynagrodzenie za pracę stanowi kwotę wolną od potrąceń. Obecnie kwestia wysokości kwoty wolnej od potrąceń staje się niezwykle istotna w kontekście petycji obniżenia tej kwoty do 85% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Niniejsze opracowanie ma na celu weryfikację hipotezy, że ustalenie kwoty wolnej od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w egzekucji świadczeń innych niż alimentacyjne ma negatywny wpływ na realizację funkcji sądowego postępowania egzekucyjnego, mimo że kwota ta realizuje funkcje, jakie powinna spełniać kwota wolna od potrąceń.

Słowa kluczowe: egzekucja z wynagrodzenia za pracę, kwoty wolne od potrąceń, sądowe postępowanie egzekucyjne

SUMMARY **The Minimum Wages for Work as an Amount Free from Deductions in the Execution of the Remuneration for Work**

The article considers if the level of amounts free of deductions fulfil their functions in the enforcement of remuneration for work. Moreover, the author also presents discussion regarding the impact of the amounts free from deductions in enforcement from remuneration for work, on achieving the aim and perform the functions of court enforcement proceedings. This issue is particularly important when it comes to in the enforcement of claims other than alimony, in which the minimum remuneration for work is an amount free of deductions. At present, the issue of the amount free of deductions becomes very relevant especially in the context of the petition to lower this amount to the level of 85% of the minimum wage.

This article aims to verify the hypothesis that the determination of the amount free from deductions in the amount of the minimum wage in the enforcement of provisions other than alimony, has a negative impact on the performance of the function of judicial enforcement proceedings. However, it performs the functions that the amount free of deductions should perform.

Keywords: *enforcement of remuneration for work, amounts free of deductions, court enforcement proceedings*

Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę

I. Wstęp

W sądowym postępowaniu egzekucyjnym egzekucja z wynagrodzenia za pracę to jeden z ważniejszych sposobów egzekucji. Istotne jest więc rozważenie, czy obecnie obowiązujące kwoty wolne od potrąceń spełniają swoje funkcje w egzekucji z wynagrodzenia za pracę oraz czy i w jaki sposób wpływają one na cel i funkcje sądowego postępowania egzekucyjnego. Jest to szczególnie ważne przy egzekucji należności innych niż świadczenia alimentacyjne, ponieważ zgodnie z art. 833 § 1 k.p.c.¹ w zw. z art. 87¹ § 1 ust. 1 k.p.² minimalne wynagrodzenie za pracę stanowi kwotę wolną od potrąceń. Zagadnienie to zyskało na znaczeniu zwłaszcza po wejściu w życie ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych³. Wprowadzenie art. 261 u.k.s. spowodowało bowiem

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575); dalej: k.p.c.

² Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r., poz. 1320); dalej: k.p.

³ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121; dalej: u.k.s.

zmiany w treści art. 833 k.p.c.⁴, który w obecnym brzemieniu przewiduje, że art. 87 k.p. oraz 87¹ k.p. należy stosować odpowiednio do wszystkich świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania albo stanowiących jedyne źródło dochodu dłużnika będącego osobą fizyczną⁵. Zatem obecnie regulacje dotyczące kwot wolnych od potrąceń znajdują zastosowanie również w odniesieniu do innych sposobów egzekucji. Kwestia wysokości kwoty wolnej od potrąceń staje się niezwykle istotna w kontekście złożonej petycji obniżenia tej kwoty do 85% minimalnego wynagrodzenia za pracę⁶.

Niniejsze opracowanie ma na celu weryfikację hipotezy, że ustalenie kwoty wolnej od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w egzekucji świadczeń innych niż alimentacyjne ma negatywny wpływ na realizację funkcji sądowego postępowania egzekucyjnego, mimo że realizuje funkcje, jakie powinna spełniać kwota wolna od potrąceń.

⁴ Szczególnie istotne dla tematu niniejszego opracowania jest wprowadzenie art. 833 § 2¹ k.p.c. W doktrynie przyjmuje się, że miało to na celu zwiększenie ochrony wynagrodzenia otrzymywanego z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów cywilnoprawnych (zob. M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwersa, Warszawa 2019, s. 815). Podnosi się również, że wprowadzenie art. 833 § 2¹ k.p.c. miało wyeliminować wątpliwości interpretacyjne, czy wynagrodzenie, które otrzymuje dłużnik wykonujący pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej, jest świadczeniem powtarzającym się, zapewniającym utrzymanie (zob. Z. Merchel [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, s. 787). Wprowadzoną zmianę można oceniać pozytywnie, zważywszy, że umożliwia ona realizację funkcji kwot wolnych od potrąceń w odniesieniu do wynagrodzenia otrzymywanego z tytułu pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej. Trzeba jednak zauważyć, iż w praktyce może się zdarzyć, że pomimo regulacji zawartej w art. 833 § 2¹ k.p.c. wynagrodzenie dłużnika z tytułu umowy cywilnoprawnej nie zostanie objęte ochroną przewidzianą w art. 87 k.p. oraz art. 87¹ k.p. Będzie to wynikać chociażby z tego, że komornik sądowy nie może z góry zakładać, iż ulegająca potrąceniu wierzytelność stanowi jedyne źródło dochodu dłużnika bądź, że jej celem jest zapewnienie dłużnikowi utrzymania. Zwłaszcza, że również dłużnik zajętej wierzytelności nie musi wiedzieć, czy dłużnik dysponuje innymi dochodami ani też czy dłużnik przeznacza otrzymywane wynagrodzenie na swoje utrzymanie. W takiej sytuacji wydaje się uzasadnione, by to sam dłużnik wykazywał te okoliczności.

⁵ Art. 833 § 2¹ k.p.c.

⁶ Zob. Petycja obywatelska BKSP – 145–577/19 w sprawie zmiany przepisów dotyczących egzekucji należności pieniężnych; dalej: petycja.

2. Cel i funkcje sądowego postępowania egzekucyjnego

Zasadniczym celem egzekucji jest doprowadzenie do spełnienia przez dłużnika świadczenia, które należy się wierzycielowi⁷. Podobnie, głównym celem sądowego postępowania egzekucyjnego jest wyegzekwowanie od dłużnika zasądzanego świadczenia⁸. Cel ten warunkuje zarówno sens postępowania egzekucyjnego, jak i sens procesu sądowego, ponieważ bez możliwości jego realizacji strony nie dochodziłyby swoich roszczeń ani przed sądem w postępowaniu sądowym, ani w postępowaniu egzekucyjnym. Należy więc uznać, że główna funkcja sądowego postępowania egzekucyjnego sprowadza się do wyegzekwowania zasądzanego świadczenia⁹.

Postępowanie egzekucyjne może spełniać również inne funkcje. Wynika to zarówno z przebiegu postępowania egzekucyjnego, który dla dłużnika może stanowić znaczną niedogodność, jak i z konieczności ponoszenia przez niego kosztów komorniczych¹⁰. W ocenie autora

⁷ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 617.

⁸ W tym miejscu należy wskazać na różnice między znaczeniem terminów „egzekucja” i „postępowanie egzekucyjne”. Postępowanie egzekucyjne i egzekucja to dwa podstawowe pojęcia sądowego prawa egzekucyjnego, jednak ich rozróżnienie w k.p.c. nie zostało przeprowadzone z pełną konsekwencją (zob. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 23). Termin „postępowanie egzekucyjne” w znaczeniu szerszym obejmuje całość materii uregulowanej w części III k.p.c., a w znaczeniu ścisłym oznacza postępowanie mające na celu przeprowadzenie egzekucji (zob. M. Romańska, O. Leśniak, *op. cit.*, s. 617). Przedmiotem postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu jest realizacja tytułu wykonawczego, określaną egzekucją (zob. P. Klecha, M. Jaroch-Wąsowska, *Egzekucja z nieruchomości – praktyczny komentarz. Model współpracy sądów, komorników i urzędów skarbowych*, Sopot 2016, s. 37).

⁹ W celu ułatwienia dalszego wywodu autor dla określenia tej funkcji będzie używał terminu „zasadnicza funkcja postępowania egzekucyjnego”.

¹⁰ Słusznie podnosi się, że egzekucja niesie ze sobą dla dłużnika niekorzystne następstwa, które urastają często do poważnych problemów społecznych i życiowych (zob. A. Marciniak, *op. cit.*, s. 22–23). Należy jednak uznać, że te negatywne następstwa mogą mieć także pewne pozytywne konsekwencje w życiu społecznym, ponieważ mogą korzystnie oddziaływać na zachowanie poszczególnych osób. Dzieje się tak chociażby wtedy, gdy dłużnik z obawy przed konsekwencjami wszczęcia egzekucji dokonuje dobrowolnej spłaty zadłużenia.

niniejszego opracowania nie można pominąć faktu, że istnieje również funkcja sprawiedliwościowa¹¹ i funkcja pedagogiczna¹².

Funkcja sprawiedliwościowa w tym przypadku sprowadza się do zaspokojenia potrzeby poczucia sprawiedliwości u strony, która zainicjowała postępowanie. Funkcja ta polega na tym, że skoro dłużnik nie uiścił dobrowolnie swojego długu, to w toku postępowania egzekucyjnego zostanie do tego zmuszony i będzie ponosił negatywne konsekwencje¹³ faktu, że sam nie uiścił swojego zadłużenia. W takim ujęciu sądowe postępowanie egzekucyjne pod pewnymi względami może przypominać karę, którą ponosi dłużnik za to, że nie uiścił dobrowolnie swojego zadłużenia i która ma zaspokoić potrzebę sprawiedliwości po stronie wierzyciela¹⁴.

Ważna jest również funkcja pedagogiczna. W sądowym postępowaniu egzekucyjnym sprowadza się ona do wyrabiania u dłużników postawy dążącej do dobrowolnego uiszczania swojego zadłużenia. Funkcja ta jest istotna także ze względu na fakt, że taka postawa niesie ze sobą pozytywne konsekwencje dla płynności obrotu gospodarczego. W ramach realizacji tej funkcji postępowania egzekucyjne powinny być możliwie często skuteczne, tak by dłużnik przed wszczęciem postępowania miał poczucie, że i tak świadczenie zostanie spłacone. Jednocześnie postępowanie

¹¹ Funkcję sprawiedliwościową można również zauważyć w odniesieniu do opłat stosunkowych. Polega ona na tym, że strona uiszczająca opłatę ponosi negatywne konsekwencje swojej postawy, co prowadzi do zaspokojenia potrzeby poczucia sprawiedliwości u strony przeciwnej (zob. J. Nowak, *Funkcje opłaty stosunkowej od świadczeń wyegzekwowanych – postulaty de lege ferenda*, PPE 2018, nr 4, s. 50–51).

¹² Należy zaznaczyć, że opłata egzekucyjna pełni również funkcję pedagogiczną, ponieważ w zależności od sposobu jej uregulowania może wyrabiać u dłużników i wierzycieli określone postawy społeczne (zob. J. Nowak, *Funkcje opłaty stosunkowej...*, *op. cit.*, s. 51).

¹³ Te negatywne konsekwencje mogą sprowadzać się chociażby do konieczności pokrywania kosztów komorniczych.

¹⁴ Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż zauważa się, że społeczeństwo jest dobrze ułożone (*well-ordered*) wówczas, gdy nie tylko wspiera dobro swoich członków, lecz gdy ponadto jest efektywnie regulowane przez publiczną koncepcję sprawiedliwości (J. Rawls, *Teoria sprawiedliwości*, tłum. M. Panufnik, J. Pasek, A. Romaniuk, przekład przełożył i uzupełnił S. Szymański, Warszawa 2013, s. 31). Obowiązujące rozwiązania prawne powinny więc zaspokajać poczucie sprawiedliwości. Odnosi się to szczególnie do tak trudnych w prawidłowym uregulowaniu spraw, a zarazem tak kontrowersyjnych dla opinii publicznej jak postępowanie egzekucyjne.

powinno być dla dłużnika na tyle dotkliwe¹⁵, aby sam chciał wcześniej uiścić zadłużenie, zanim zostanie ono od niego wyegzekwowane.

3. Funkcje kwot wolnych od potrąceń

Należy uznać, że funkcje kwot wolnych od zajęcia w egzekucji z wynagrodzenia za pracę są zbieżne z funkcjami kwot wolnych od potrąceń w ramach egzekucji z rachunku bankowego¹⁶.

Zdaniem autora niniejszego opracowania najtrafniej jest uznać, że istnieją funkcje: humanitarna, aktywizująca dłużnika i funkcja umożliwienia dłużnikowi zarobkowania¹⁷.

Funkcja humanitarna ma na celu umożliwienie dłużnikowi utrzymania siebie i rodziny w okresie prowadzenia sądowego postępowania egzekucyjnego¹⁸.

Funkcja aktywizująca dłużnika polega na zachęcaniu dłużnika do podejmowania działalności zarobkowej poprzez przekonanie go, iż mimo

¹⁵ Dotkliwość ta może sprowadzać się chociażby do konieczności ponoszenia opłat egzekucyjnych.

¹⁶ Zob. J. Nowak, *Kwoty wolne od zajęcia w egzekucji z rachunku bankowego na podstawie art. 54 prawa bankowego*, PPE 2019, nr 1, s. 8.

¹⁷ *Ibidem*. Warto zaznaczyć, że powodem szczególnej ochrony prawnej wynagrodzenia za pracę jest jego funkcja alimentacyjna. Sprowadza się ona do tego, że wynagrodzenie jest głównym bądź nawet wyłącznym źródłem utrzymania pracownika i jego rodziny (zob. T. Liszcz, *Prawo pracy*, Warszawa 2019, s. 366). *Causa* ochrony wynagrodzenia za pracę nie stoi jednak w sprzeczności z tym, że ochrona ta może spełniać wiele funkcji.

¹⁸ Zob. J. Nowak, *Kwoty wolne od zajęcia...*, *op. cit.*, s. 6–7. Warto zaznaczyć, że dla zdecydowanej większości pracowników wynagrodzenie ma bardzo wyraźny cel, jakim jest zapewnienie utrzymania. Pracownicy pracują, żeby zaopatrzyć się w towary i usługi, które są im potrzebne do przeżycia (J. López Basanta, *El salario* [w:] *Instituciones de derecho del trabajo y de la seguridad social*, pod red. N. de Bueno Lozano, E. Morgado Valenzuela, México 1997, s. 447). Funkcja humanitarna kwot wolnych od potrąceń umożliwia zatem spełnienie podstawowego celu wykonywanej pracy przez dłużników w toku egzekucji, jakim jest uzyskanie środków umożliwiających egzystencję. W ekonomii wyróżnia się cztery klasyczne funkcje płac: dochodową, kosztową, motywacyjną i społeczną (S. Borkowska, *Strategie wynagrodzeń*, Kraków 2004, s. 18). Niemniej jednak brakuje podstaw do uznania funkcji płac wskazywanych w naukach ekonomicznych za tożsame z funkcjami kwot wolnych od potrąceń w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zwłaszcza, że w ramach nauk ekonomicznych funkcje płac odnoszą się również do zagadnień związanych z makroekonomią.

dokonywanych potrąceń podejmowanie przez niego działalności finansowej jest dla niego korzystne¹⁹.

Natomiast funkcja umożliwienia dłużnikowi zarobkowania sprowadza się do rzeczywistego umożliwienia dłużnikowi zarobkowania²⁰. Funkcja ta różni się od funkcji aktywizującej tym, że odnosi się do rzeczywistego faktu prowadzenia działalności zarobkowej, a nie do samej woli jej wykonywania²¹.

4. Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę

W sądowym postępowaniu egzekucyjnym kwoty wolne od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę²² określa art. 87 k.p. oraz art. 87¹ k.p. Zgodnie z art. 87¹ § 1 ust. 1 k.p. kwota wolna od potrąceń jest to kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę, przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne, zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz wpłat dokonywanych do pracowniczego planu kapitałowego, jeżeli pracownik nie zrezygnował z ich dokonywania – przy potrącaniu sum egzekwowanych na mocy tytułów wykonawczych na pokrycie należności innych niż świadczenia alimentacyjne²³.

¹⁹ J. Nowak, *Kwoty wolne od zajęcia...*, *op. cit.*, s. 7.

²⁰ *Ibidem*, s. 8.

²¹ *Ibidem*.

²² W kontekście rozważań dotyczących egzekucji z wynagrodzenia za pracę warto zwrócić uwagę na podniesiony w doktrynie postulat zmiany w k.p.c. nazwy działu obejmującego art. 880–888 z „Egzekucja z wynagrodzenia za pracę” na „Egzekucja z wierzytelności z wynagrodzenia za pracę” (zob. M. Liskowski, *Zakres przedmiotowy wynagrodzenia za pracę podlegającego zajęciu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, *Studia Iuridica Toruniensia* 2017, t. XXI, s. 235).

²³ Na podstawie § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 września 2019 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2020 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1778) wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę od dnia 1 stycznia 2020 r. wynosi 2600,00 zł.

Minimalne wynagrodzenie za pracę nie stanowi kwoty wolnej od potrąceń w przypadku egzekucji świadczeń alimentacyjnych²⁴. W takich sytuacjach potrąceniu ulega 60% wynagrodzenia za pracę, bez względu na to, czy wynagrodzenie dłużnika przekracza, czy też nie przekracza kwoty wolnej od potrąceń. Ustawodawca dokonał więc wyraźnego zróżnicowania sytuacji dłużnika w zależności od charakteru dochodzonej wierzytelności.

5. Znaczenie egzekucji z wynagrodzenia za pracę

Należy zaznaczyć, że egzekucja z wynagrodzenia za pracę jest często tym sposobem egzekucji, który dla dłużnika może być znacznie mniej dotkliwy niż inne. W przeciwieństwie do egzekucji z nieruchomości nie wiąże się ona ze sprzedażą lokalu, w którym dłużnik zamieszkuje, co w dalszej kolejności może doprowadzić do konieczności zmiany miejsca zamieszkania. Z kolei egzekucja z ruchomości może wiązać się z wieloma utrudnieniami życia codziennego. Przede wszystkim mogą one wystąpić w sytuacji, w której sprzedano samochód osoby mieszkającej na wsi. Tymczasem egzekucja z wynagrodzenia za pracę, sprowadzająca się do potrącania określonych kwot z wynagrodzenia dłużnika, nie powoduje utrudnień w jego życiu codziennym, poza tym, że do swojej dyspozycji dłużnik otrzymuje mniejszą część wynagrodzenia²⁵.

²⁴ Od egzekucji z wynagrodzenia za pracę należy odróżniać – przewidziany w odniesieniu do tytułów dotyczących świadczeń alimentacyjnych – pozaegzekucyjny tryb zaspokajania wierzyciela z przysługującego dłużnikowi wynagrodzenia za pracę, który jest uregulowany w art. 88 k.p. (zob. S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 730–1217*, t. 2, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2015, s. 693).

²⁵ Zgodnie z art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w stanie prawnym obowiązującym do dnia 31 grudnia 2018 r. komornik sądowy pobierał opłatę w wysokości 8% wyegzekwowanego świadczenia w ramach egzekucji z wynagrodzenia za pracę. Za przyjęciem ówczesnego rozwiązania przemawiała relatywna łatwość tej formy egzekucji oraz względy humanitarne. Warto przytoczyć fragment wypowiedzi posła Wojciecha Wilka, który uzasadniał taką wysokość opłaty stosunkowej przy egzekucji z wynagrodzenia za pracę: „Należy uznać, że proponowana zmiana idzie w dobrym kierunku i wynika z konieczności racjonalnego i usprawiedliwionego względami społecznymi zrównania zasad finansowania egzekucji, które nie wymagają znacznego nakładu pracy komornika, a których skutki finansowe są dotkliwe dla dłużnika utrzymującego się zazwyczaj ze

Z tej perspektywy należy uznać, że egzekucja z wynagrodzenia za pracę jest znacznie bardziej humanitarnym sposobem egzekucji niż egzekucja z nieruchomości czy ruchomości, a jednocześnie nie powoduje tak znaczącego wzrostu kosztów postępowania, jak np. egzekucja z nieruchomości²⁶.

Zatem to właśnie egzekucja z wynagrodzenia za pracę powinna być możliwie często stosowanym sposobem egzekucji, ze względu na swój humanitarny charakter oraz fakt, że nie generuje wysokich kosztów. Stworzenie odpowiednich regulacji dotyczących egzekucji z wynagrodzenia za pracę mogłoby doprowadzić do zwiększenia znaczenia tego sposobu egzekucji.

6. Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń a realizacja funkcji kwot wolnych od potrąceń

W tym miejscu należy stwierdzić, że wprowadzenie przez ustawodawcę kwoty wolnej od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę ma pozytywny wpływ na realizację funkcji kwot wolnych od potrąceń. Trzeba bowiem zauważyć, że znacząco przekracza wysokość minimum egzystencji²⁷ na jedną osobę²⁸.

stałych niewysokich świadczeń. Proponowana zmiana ma na celu również zmniejszenie finansowej dolegliwości egzekucji prowadzonych w stosunku do osób bardzo często wymagających pomocy państwa, a więc za takim rozwiązaniem przemawiają także ważne względy społeczne” (zob. *Sprawozdanie stenograficzne z 58 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 6 stycznia 2010 r.*, Warszawa 2010, s. 27). Ówczesne rozwiązanie miało jednak negatywne konsekwencje natury praktycznej. Jak słusznie wskazywano w doktrynie, wprowadzenie przez ustawodawcę zróżnicowanych stawek w sprawach, gdzie zastosowano wobec dłużnika odmienne sposoby egzekucji, w których obowiązywały różne stawki procentowe, doprowadziło do skomplikowania ustalania ostatecznej wysokości opłaty egzekucyjnej (zob. K. Kamińska-Krawczyk, *Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego*, Warszawa 2016, s. 76).

²⁶ Należy zaznaczyć, że samo dokonanie opisu i oszacowania często może wiązać się ze znacznymi wydatkami gotówkowymi, które będą powodowały wzrost zadłużenia.

²⁷ W 2018 r. minimum egzystencji w przeliczeniu na jedną osobę wynosiło 591,14 zł (zob. Minimum egzystencji w roku 2018 – dane średnioroczne, s. 2 (źródło: <https://www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-egzystencji-2>; dostęp: 03.08.2019)). Warto w tym miejscu zaznaczyć, że przez „minimum egzystencji” rozumie się poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz zagrożenie psychofizycznego rozwoju człowieka (A. Krajewska, *Refleksje o płacy minimalnej*, *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 2015, XCIV (94), s. 312).

²⁸ Należy tutaj podkreślić, że brakuje podstaw do uznania za zasadny ewentualnego poglądu, iż najniższe wynagrodzenie musi przekraczać kwotę minimum socjalnego

Kwota ta pozwala na realizację funkcji humanitarnej, ponieważ jej wysokość umożliwia egzystencję dłużnika²⁹. Jednocześnie kwota wolna od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę może aktywizować dłużników do dalszej pracy³⁰ – mimo potrąceń nadal będą oni otrzymywać część dodatkowego wynagrodzenia. Ponadto zrealizowana zostaje także funkcja umożliwienia dłużnikowi zarobkowania. Kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę z samego założenia powinna być na tyle wysoka, aby dłużnik w większości sytuacji był w stanie pokryć z niej koszty swojej egzystencji i najbardziej niezbędne wydatki, np. opłacić sobie dojazd do pracy.

7. Minimalne wynagrodzenie za pracę jako kwota wolna od potrąceń a cel i funkcje sądowego postępowania egzekucyjnego

Pozytywny wpływ ustalenia kwoty wolnej od potrąceń w egzekucji z wynagrodzenia za pracę, w wysokości minimalnego wynagrodzenia miesięcznego na realizację funkcji kwot wolnych od potrąceń, nie jest jednak równoznaczny z tym, że tak ustalona kwota wolna od potrąceń ma pozytywny wpływ na całość sądowego postępowania egzekucyjnego. Szczególnie w kontekście jego celu i funkcji.

na jedną osobę, ponieważ kwota najniższego wynagrodzenia za pracę dotyczy pojedynczego pracownika, a nie całej jego rodziny. Ponadto w ewentualnej sytuacji, gdy dłużnik ma na utrzymaniu rodzinę, może on uzyskać wsparcie w ramach istniejących programów socjalnych.

²⁹ Tryb ustalania minimalnego wynagrodzenia za pracę został przewidziany w art. 2 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę (Dz.U. z 2018 r., poz. 2177); dalej: u.m.w.p. Rada Ministrów w ramach procedury ustalania minimalnego wynagrodzenia za pracę przedstawia Radzie Dialogu Społecznego takie informacje, jak wskaźnik cen w roku poprzednim, czy informacje o prognozowanych na rok następny: wskaźniku cen oraz wskaźniku przeciętnego wynagrodzenia za pracę (art. 2 ust. 2 u.m.w.p.). Zatem kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę jest ustalana w wysokości umożliwiającej egzystencję osobie pobierającej takie wynagrodzenie. W konsekwencji można przyjąć, że skoro minimalne wynagrodzenie za pracę w całości jest uznane jako kwota wolna od potrąceń, to spełnia ono funkcję humanitarną.

³⁰ Zwłaszcza z tych, u których stanowi ona znaczną część otrzymywanego wynagrodzenia za pracę.

W wielu przypadkach ustalenie kwoty wolnej od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę będzie uniemożliwiało egzekucję z tego składnika majątkowego. Utrudnia ona zatem realizację zasadniczej funkcji postępowania egzekucyjnego.

Ustalenie przez ustawodawcę minimalnego wynagrodzenia za pracę jako kwoty wolnej od potrąceń spowoduje również uniemożliwienie realizacji funkcji sprawiedliwościowej, ponieważ potrzeba poczucia sprawiedliwości wyrażana przez wierzyciela może pozostać niezaspokojona w przypadku, gdy dłużnik otrzymuje minimalne wynagrodzenie. W takiej sytuacji wierzyciel może być nawet zmuszony uiścić opłatę z art. 29 ust. 4 u.k.k., co prawdopodobnie spowoduje spadek zaufania do prawa³¹.

Podobnie nie zostanie zrealizowana funkcja pedagogiczna, ponieważ dłużnik, który nie uiścił dochodzonego świadczenia, może uznać, że lekceważenie orzeczeń sądowych oraz organów je egzekwujących nie skutkuje żadnymi negatywnymi konsekwencjami³².

Ustalenie kwoty wolnej od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę ma więc niekorzystny wpływ na przebieg sądowego postępowania egzekucyjnego, ponieważ prowadzi do utrudnienia realizacji funkcji tego postępowania. Wynika to z faktu, iż w praktyce konsekwencją regulacji ustalającej kwotę wolną od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę jest to, że postępowanie egzekucyjne w stosunku do dłużników otrzymujących wynagrodzenie w tej wysokości z reguły będzie bezskuteczne³³.

Objęcie przez ustawodawcę kwotą wolną od potrąceń całego minimalnego wynagrodzenia za pracę w przypadku dłużników otrzymujących takie wynagrodzenie uniemożliwia wyegzekwowanie od dłużnika

³¹ Należy bowiem zauważyć, że jeśli wierzyciel w celu wyegzekwowania swojej wierzitelności musiał uzyskać tytuł wykonawczy w procesie, a następnie zainicjować postępowanie egzekucyjne, które nie doprowadziło do wyegzekwowania świadczenia, to może on wątpić w sens całej procedury. Zwłaszcza że mogła się ona wiązać z koniecznością ponoszenia przez wierzyciela określonych kosztów.

³² Taka sytuacja może powodować spadek szacunku wobec prawa.

³³ Takie osoby stosunkowo rzadko będą dysponowały innymi składnikami majątkowymi umożliwiającymi wyegzekwowanie dochodzonego świadczenia.

roszczenia w drodze egzekucji z wynagrodzenia za pracę. Wymusza to na wierzycielach poszukiwanie innych, często bardziej kosztownych sposobów egzekucji wierzytelności. Dochodzi więc do sytuacji, w których konieczne jest przeprowadzenie np. egzekucji z ruchomości, ponieważ wynagrodzenie za pracę dłużnika nie przekracza minimalnego wynagrodzenia.

8. Postulaty *de lege ferenda*

Należy poprzeć postulat obniżenia kwoty wolnej od potrąceń z wynagrodzenia za pracę w przypadku egzekucji świadczeń innych niż alimentacyjne do 85% wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Obecnie funkcjonujące rozwiązania, często uniemożliwiające skuteczne prowadzenie egzekucji z wynagrodzenia za pracę, znacząco utrudniają realizację funkcji sądowego postępowania egzekucyjnego. Za przyjęciem takiego rozwiązania przemawia również fakt, iż korzystnie wpłynie ono na zwiększenie liczby spraw, które zostaną efektywnie zakończone na skutek egzekucji z wynagrodzenia za pracę. Postulat ten jest szczególnie istotny w odniesieniu do uboższych regionów Polski, ponieważ mieszka w nich relatywnie więcej dłużników otrzymujących minimalne wynagrodzenie za pracę³⁴. Obniżenie kwoty wolnej od potrąceń mogłoby zatem spowodować w tych regionach wzrost liczby skutecznie zakończonych spraw.

Należy również zaznaczyć, że w ciągu ostatnich lat wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę rosła we względnie szybkim tempie³⁵.

³⁴ Warto w tym miejscu wspomnieć, że o istotności i społecznym znaczeniu płacy minimalnej decyduje to, jak duży jest odsetek pracowników otrzymujących wynagrodzenie na tym poziomie (por. W. Kozioł, *Analiza wysokości płac minimalnych w przekroju międzynarodowym*, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy 2006, nr 8, s. 516–517).

³⁵ Przykładowo w 2019 r. minimalne wynagrodzenie za pracę wynosiło 2250,00 zł. Dla porównania, zgodnie z § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 września 2017 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2017 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1747), wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę wynosiła w 2018 r. 2100,00 zł. Oznacza to, że w ciągu

W takiej sytuacji umożliwienie egzekucji z 15% jego wysokości nie musi być zbyt dotkliwe względem osób otrzymujących takie wynagrodzenie. Tym bardziej, że pozostałe 85% minimalnego wynagrodzenia za pracę znacznie przekracza kwotę, która jest uznawana za niezbędną do zapewnienia minimum egzystencji³⁶.

W ocenie autora niniejszego opracowania obniżenie kwoty wolnej od potrąceń przy egzekucji świadczeń innych niż alimentacyjne pozytywnie wpłynie na cel i funkcje sądowego postępowania egzekucyjnego, nie powodując jednocześnie znaczącego spadku realizacji funkcji kwot wolnych od potrąceń. Nie ulega jednak wątpliwości, że wprowadzenie postulowanej zmiany wymaga dokonania szczegółowej analizy kwestii poruszonej w petycji.

9. Podsumowanie

Kwota wolna od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia jest wystarczająco wysoka, by realizować funkcje dotyczące kwot wolnych od potrąceń. Niemniej jednak tak ustalona kwota wolna od potrąceń ma negatywny wpływ na przebieg sądowego postępowania egzekucyjnego, czego konsekwencją jest utrudnienie realizacji funkcji tegoż postępowania.

Należy zatem uznać, że potwierdzono poddaną weryfikacji hipotezę. Ustalenie kwoty wolnej od potrąceń w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w egzekucji świadczeń innych niż alimentacyjne, mimo że spełnia swoje funkcje, ma negatywny wpływ na realizację funkcji sądowego postępowania egzekucyjnego.

roku nastąpił wzrost minimalnego wynagrodzenia za pracę o ponad 7%. Dla porównania wzrost minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2004 r. w stosunku do 2003 r. wynosił 3% (por. § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 2013 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2004 r. [Dz.U.2003.167.1623] z art. 4 ust. 1 u.m.w.p.).

³⁶ W 2019 r. wyniosło ono na osobę żyjącą w jednoosobowym gospodarstwie pracowniczym 616,55 zł. Źródło danych: Obliczenia Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych na podstawie danych Departamentu Statystyki Społecznej GUS (źródło: <https://www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-egzystencji-2>; dostęp: 20.09.2020).

W artykule poparto również postulat *de lege ferenda* obniżenia kwoty wolnej od potrąceń do wysokości 85% minimalnego wynagrodzenia za pracę. W ocenie autora postulat ten należy uznać za konieczny dla efektywnego funkcjonowania egzekucji sądowej w Polsce. Niezbędne jest bowiem wyważenie przez ustawodawcę funkcji kwot wolnych od potrąceń i funkcji postępowania egzekucyjnego, tak by zapewnienie dłużnikowi kwoty wolnej od potrąceń nie przekreślało możliwości prowadzenia skutecznego postępowania egzekucyjnego.

Syntetyczna analiza zagadnień

DOSTĘPNA W CZYTELNI

do tej pory rozproszonych w różnych opracowaniach

Już w sklepie Currendy!

www.sklep.currenda.pl

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej w obecnym stanie prawnym**

W artykule omówiono nowy model regulacji zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej wprowadzony od dnia 8 września 2016 r. ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, gruntownie zmodyfikowany ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw, która, co do zasady, weszła w życie 30 lipca 2020 r. W opracowaniu zwrócono uwagę na najistotniejsze zagadnienia dotyczące zbiegu obu ww. egzekucji, uregulowane obiema ustawami. Jest to pierwsze tak szerokie ujęcie omawianej tematyki po wejściu w życie wspomnianej noweli z 11 września 2019 r. W dysertacji autor poruszył również problemy praktyczne związane z nową regulacją zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, które pojawiają się w praktyce stosowania nowych przepisów. Z tego względu opracowanie może być szczególnie przydatne nie tylko dla organów egzekucyjnych i profesjonalnych pełnomocników zawodowo zajmujących się postępowaniem egzekucyjnym, ale i poddłużników, na których w praktyce nałożono ciężar podejmowania decyzji w zakresie rozwiązywania zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej.

Słowa kluczowe: *zbieg egzekucji, egzekucja świadczeń pieniężnych, organy egzekucyjne, obowiązki organów egzekucyjnych, koszty postępowania egzekucyjnego po zbiegu egzekucji*

SUMMARY **Overlap of Court and Administrative Enforcement in the Current Legal Status**

The article discusses a new model of regulating the overlap of court and administrative enforcement introduced since 8 September 2016 with the Act of 10 July 2015 on the amendment to the acts: the Civil Code and the Code of Civil Proceedings, and certain other acts, modified substantially with the Act of 11 September 2019 on the amendment to the Act on enforcement proceedings in administration and certain other acts, which in principal came into effect on 30 July 2020.

The article draws attention to the most important issue that concerns the overlap of both above-mentioned enforcement types, governed by the two Acts. This is the first such a broad capture of the presented subject matter after the effective date of the above-mentioned amendment of 11 September 2019. In addition, the author mentions practical problems involved in the new regulation of the overlap of court and administrative enforcement, which occur in the practice of applying new regulations. Therefore, the study may be particularly useful not only for enforcement authorities and professional attorneys who handle enforcement proceedings in their professional practices, but also for sub-debtors, who in practice are burdened with decision-taking with respect to the resolution of the overlap of court and administrative enforcement.

Keywords: *overlap of enforcement, enforcement of monetary benefits, enforcement authorities, obligations of enforcement authorities, costs of enforcement proceedings after the overlap of enforcement*

Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej w obecnym stanie prawnym

I. Nowy model regulacji zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej od dnia 8 września 2016 r.

I.1. Wprowadzenie

Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej występuje wtedy, gdy organy prowadzące egzekucję sądową i administracyjną kierują swoje czynności do tego samego składnika majątku podmiotu (nazywanego dłużnikiem egzekwowanym w sądowym postępowaniu egzekucyjnym i dłużnikiem zobowiązanym w egzekucji administracyjnej). Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej występuje jednak wyłącznie w przypadku prowadzenia egzekucji świadczeń pieniężnych przeciwko temu samemu zobowiązanemu (dłużnikowi) równolegle przez co najmniej dwa organy egzekucyjne, które kierują swoje czynności egzekucyjne do tego samego składnika majątku zobowiązanego (dłużnika). W doktrynie przyjmuje się, że niemożliwy jest zbieg egzekucji w egzekucji obowiązków niepieniężnych¹.

¹ Zob. M. Tybor, *Zbieg egzekucji administracyjnych, egzekucji administracyjnej i sądowej, egzekucji i zabezpieczenia oraz zabezpieczeń*, Sopot 2016, s. 18–19. Co do sporu dotyczącego

W egzekucji sądowej świadczenie pieniężne definiuje się jako przekazanie przez dłużnika wierzycielowi określonej wartości majątkowej wyrażonej w jednostkach pieniężnych. Bez znaczenia jest przy tym, w jakiej wysokości oraz walucie został ustalony w tytule wykonawczym obowiązek świadczenia sumy pieniężnej. W myśl art. 783 § 1 zd. drugie k.p.c., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, tytułowi egzekucyjnemu opiewającemu na świadczenie pieniężne w walucie obcej sąd nada klauzulę wykonalności ze zobowiązaniem komornika do przeliczenia tej kwoty na walutę polską według średniego kursu waluty obcej ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski na dzień sporządzenia planu podziału, a jeżeli planu podziału się nie sporządza – na dzień wypłaty kwoty wierzycielowi. Z przepisem tym koreluje treść § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności², według którego jeżeli sąd lub referendarz sądowy, nadając klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu opiewającemu na świadczenie pieniężne w walucie obcej, zobowiązuje komornika do przeliczenia tego świadczenia na walutę polską, klauzula wykonalności zawiera ponadto następującą treść: „Sąd/Referendarz sądowy zobowiązuje komornika do przeliczenia świadczenia pieniężnego wyrażonego w walucie obcej na walutę polską według średniego kursu waluty obcej ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski na dzień sporządzenia planu podziału, a jeżeli planu nie sporządza się – na dzień wypłaty kwoty wierzycielowi”. Ponadto według art. 798¹ § 1 k.p.c., jeżeli tytuł wykonawczy obejmuje świadczenie pieniężne w walucie obcej, organ egzekucyjny przelicza zasądzoną kwotę na walutę polską według średniego kursu waluty obcej ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski na dzień sporządzenia planu podziału, a jeżeli planu nie sporządzono – na dzień wypłaty kwoty wierzycielowi.

dopuszczalności zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej w przypadku egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym zob. np. J. Olszanowski, *Zbieg egzekucji w sądowym i administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym*, Lex Omega dla Sądów 2016, s. 57–60.

² Dz.U. z 2014 r., poz. 1092.

W toku egzekucji, w drodze zastosowania środków przymusu, uzyskuje się świadczenie z majątku dłużnika, często wbrew jego woli, lub doprowadza dłużnika do takiego zachowania się, które odpowiada roszczeniu wierzyciela, a obowiązкови dłużnika³. Sądowa egzekucja świadczeń niepieniężnych polega na uzyskaniu od dłużnika określonego zachowania lub oznaczonych rzeczy. O ile więc egzekucja świadczeń pieniężnych ma na celu uzyskanie od dłużnika określonej kwoty, o tyle celem egzekucji świadczeń niepieniężnych jest uzyskanie od dłużnika oznaczonej rzeczy lub określonego zachowania albo zaniechania⁴. Wyróżnia się tu wydanie rzeczy ruchomej, wydanie nieruchomości, statku, opróżnienie pomieszczenia lub lokalu, złożenie oświadczenia woli, wykonanie czynności zastępowalnej oraz wykonanie czynności niezastępowalnej, zaniechanie czynności lub nieprzeszkadzanie czynnościom wierzyciela.

W literaturze przedmiotu dotyczącej egzekucji administracyjnej⁵ obowiązki o charakterze pieniężnym definiuje się jako te, które polegają na spłaceniu sumy pieniężnej organowi lub innej instytucji państwa polskiego, obcego lub jednostki samorządu terytorialnego. Nie jest obowiązkiem o charakterze pieniężnym obowiązek polegający na zapłaceniu kwoty pieniężnej osobie prywatnej, nawet jeśli wywodziłby się on z decyzji lub postanowień administracyjnych bądź innych aktów publicznoprawnych. Natomiast obowiązki o charakterze niepieniężnym są definiowane jako te wszystkie obowiązki, które nie mają charakteru pieniężnego oraz wypływają wprost z przepisów prawa bądź zostały na tych przepisach ustalone w związku z wykonywaniem zadań administracji publicznej. Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter wykonywanych obowiązków o charakterze niepieniężnym w egzekucji sądowej i administracyjnej trudno sobie wyobrazić możliwość

³ Zob. Z. Szczurek, *Czynności egzekucyjne. Zagadnienia ogólne* [w:] *Seria Postępowanie Zabezpieczające i Egzekucyjne*, t. 1, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 23.

⁴ Zob. U. Moszczyńska, *Egzekucja świadczeń niepieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2019, s. 14.

⁵ Por. D.R. Kijowski, *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz*, pod red. D.R. Kijowskiego, Warszawa 2015, s. 95.

łącznego prowadzenia egzekucji tego rodzaju przez organy egzekucji sądowej i administracyjnej oraz konieczność przejęcia dalszych czynności egzekucyjnych w różnych sprawach przez jeden organ egzekucyjny w celu zabezpieczenia interesów wierzycieli⁶.

W praktyce może się zdarzyć sytuacja, w której do tej samej ruchomości skierowano egzekucję na podstawie art. 1041 k.p.c. (o wydanie ruchomości) oraz administracyjną egzekucję świadczenia pieniężnego. W takim wypadku nie można jednak mówić o zbiegu egzekucji, gdyż pojęcie to pozostaje aktualne jedynie przy egzekucji świadczeń pieniężnych⁷.

A zatem aby zaistniała sytuacja zbiegu egzekucji, konieczna jest nie tylko tożsamość rzeczy lub praw, do których skierowano obie egzekucje (sądową i administracyjną), ale również tożsamość dłużnika. Przyjmuje się bowiem, że nie mamy do czynienia ze zbiegiem egzekucji w rozumieniu art. 773 k.p.c., jeżeli jest ona prowadzona wobec różnych dłużników⁸.

Aktualnie obowiązujące zasady ustalania trybu postępowania w przypadku zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej zostały określone ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁹, która, co do zasady, weszła w życie dnia 8 września 2016 r. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego i ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji¹⁰ dotyczące zbiegu egzekucji sądowej

⁶ Tak słusznie M. Tybor, *op. cit.*, s. 19.

⁷ Tak na gruncie egzekucji sądowej A. Marciniak, *Uwagi wstępne* (podrozdział 9.3.1) [w:] A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, Lex/el. Tamże próba rozwiązania tego problemu. Zob. też I. Kunicki, *Komentarz do art. 1041 Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2015, Legalis/el.; I. Kunicki, *Komentarz do art. 1041 Kodeksu postępowania cywilnego* (punkt II. 22–23) [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el. oraz U. Moszczyńska, *op. cit.*, s. 69–73.

⁸ Zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 1997 r., III CZP 29/97, OSNC 1997/11/164 oraz np. M. Drabik [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 506–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2019, s. 628–629. Odmienienie M. Walasik, *Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej prowadzonej przeciwko różnym dłużnikom*, PPC 2012, nr 2, s. 319–325; M. Krakowiak, *Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2016, nr 1, s. 90.

⁹ Dz.U. z 2015 r., poz. 1311; dalej: ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. lub nowela lipcowa z 2015 r.

¹⁰ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1427 ze zm.; dalej: u.p.e.a.

i administracyjnej zostały gruntownie zmienione ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw¹¹, która w części dotyczącej omawianego zbiegu weszła w życie dnia 30 lipca 2020 r. (art. 29 *in principio* tej ustawy).

Według art. 13 noweli z dnia 11 września 2019 r. do postępowań egzekucyjnych wszczętych na podstawie u.p.e.a. i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 września 2019 r. stosuje się przepisy dotychczasowe, z tym że do egzekucji z:

- pieniędzy;
 - rachunku bankowego i wkładu oszczędnościowego oraz rachunku prowadzonego przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową;
 - wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku;
 - praw z instrumentów finansowych zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innych rachunkach oraz wierzytelności z rachunków pieniężnych;
 - ruchomości
- wszczętych po wejściu w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy u.p.e.a. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 11 września 2019 r.

Zgodnie z przepisem art. 14 ustawy z dnia 11 września 2019 r. do postępowań egzekucyjnych wszczętych na podstawie k.p.c. i niezakończonych przed dniem wejścia w życie noweli z dnia 11 września 2019 r. stosuje się przepisy dotychczasowe. Do egzekucji z:

- rachunku bankowego i wkładu oszczędnościowego oraz rachunku prowadzonego przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową;
 - wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku;
 - praw z instrumentów finansowych zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innych rachunkach oraz wierzytelności z rachunków pieniężnych
- wszczętych po wejściu w życie noweli wrześniowej stosuje się przepisy k.p.c. w brzmieniu nadanym tą ustawą.

¹¹ Dz.U. z 2020 r., poz. 2070; dalej: nowela albo ustawa z dnia 11 września 2019 r.

Według przepisu art. 18 noweli z dnia 11 września 2019 r. do zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, który nastąpił po wejściu w życie tej noweli, stosuje się przepisy u.p.e.a. i k.p.c. w brzmieniu nadanym nowelą. Przepis ten stosuje się również do kolejnego zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, jeżeli wcześniejszy zbieg egzekucji nastąpił przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 września 2019 r.

1.2. Wąskie rozumienie zbiegu egzekucji po nowelizacji – uwagi historycznoporównawcze

W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 12 grudnia 2007 r.¹² wyrażono pogląd, że w art. 773 § 1 i 3 k.p.c. mowa jest o egzekucji rozumianej wąsko, tj. egzekucji z konkretnego przedmiotu lub prawa¹³. Według tego stanowiska również rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie wyznaczenia organu egzekucyjnego dotyczyło egzekucji z tego składnika majątkowego, do którego nastąpił zbieg egzekucji. Skoro zaś sąd orzekał o organie egzekucyjnym właściwym do dalszego prowadzenia łącznie egzekucji z konkretnej rzeczy lub prawa majątkowego, a nie całej egzekucji administracyjnej i sądowej, to w pozostałym zakresie, tzn. egzekucji z innych, nieobjętych zbiegiem praw dłużnika (zobowiązanego), każdy z organów dokonywał czynności samodzielnie w ramach prowadzonego przez siebie postępowania egzekucyjnego.

Identyczne stanowisko zajął Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z dnia 21 lipca 2008 r.¹⁴, stwierdzając, że sąd rejonowy orzeka wyłącznie o organie egzekucyjnym właściwym do dalszego prowadzenia łącznie egzekucji z danej rzeczy lub prawa majątkowego, a nie o połączeniu postępowań egzekucyjnych – sądowego i administracyjnego, w których doszło do zbiegu egzekucji w rozumieniu art. 773 § 1 k.p.c. i art. 62 u.p.e.a. Organy te w granicach prowadzonego postępowania

¹² Wyrok WSA z dnia 12 grudnia 2007 r., I SA/Lu 431/07, Lex nr 500987.

¹³ Wcześniej stanowisko takie wyraziła B. Janiszewska, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lutego 2003 r., III CZP 89/02*, PS 2004, nr 4, s. 182.

¹⁴ Lex nr 513191.

egzekucyjnego wyznaczonego osobą dłużnika lub zobowiązanego i tytułem wykonawczym podejmują samodzielnie czynności egzekucyjne w zakresie egzekucji z rzeczy lub praw zobowiązanego (dłużnika) nieobjętych takim zbiegiem. Rozstrzygnięcie przewidziane w art. 773 § 1 k.p.c. oznacza niedopuszczalność egzekucji z danego prawa lub rzeczy przez inny organ egzekucyjny niż wyznaczony przez sąd.

W uchwale z dnia 24 lutego 2010 r.¹⁵ Sąd Najwyższy przyjął natomiast, iż organ egzekucyjny wskazany przez sąd na podstawie art. 773 § 1 k.p.c. prowadzi obie egzekucje łącznie w całości. Sąd Najwyższy wskazał, że na gruncie prawa egzekucyjnego nie ma podstaw do konstruowania instytucji zbiegu sposobów egzekucji, co pozwala stwierdzić, że egzekucja prowadzona przez poszczególne organy egzekucyjne stanowi nierozdzieloną całość. Gdyby dalsza egzekucja miała toczyć się łącznie tylko w odniesieniu do składnika majątku dłużnika, do którego nastąpił zbieg, zbędne byłoby uwzględnianie stopnia zaawansowania każdego ze zbiegających się postępowań egzekucyjnych; wystarczyłoby zbadać, który organ pierwszy dokonał czynności egzekucyjnej. Przy takim rozumieniu zakresu łącznie prowadzonej egzekucji bezcelowe byłoby również orzekanie, które z podjętych dotychczas czynności egzekucyjnych pozostają w mocy. Pogląd, że ustawodawca w art. 773 § 1 k.p.c. miał na względzie dalsze łączne prowadzenie egzekucji w całości znajdował według Sądu Najwyższego oparcie w art. 774 i 838 k.p.c. Przemawiała również za nim wykładnia historyczna. Zdaniem Sądu Najwyższego przyjęcie odmiennego rozwiązania prowadziłoby do sytuacji, w której toczyłyby się równoległe dwa postępowania egzekucyjne, co powodowałoby konieczność uzyskania przez wierzyciela dwóch tytułów wykonawczych, do czego nie byłoby podstaw w art. 794 k.p.c. przy założeniu, że nie ma tu zastosowania art. 793 k.p.c. W tej sytuacji doszłoby także do kolizji z art. 803 k.p.c. Ponadto prowadzenie dwóch równoległych egzekucji

¹⁵ Uchwała SN z dnia 24 lutego, 2010 r., OSNC 2010/7–8/III. Głosy: M. Król, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 lutego 2010 r., III CZP 133/09*, Lex/el. 2010; J. Olszanowski, W. Piątek, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 lutego 2010 r., III CZP 133/09*, PPE 2011, nr 6–7, s. 61–73; P. Biezuński, *Glosa do: Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 24 lutego 2010 r., III CZP 133/2009*, Lex 2013.

stwarzałoby niebezpieczeństwo kolejnych zbiegów, hamujących postępowanie i odwlekających realizację tytułu wykonawczego; rodziłoby też trudności w dostępie do akt sprawy egzekucyjnej oraz problem komunikacji między dwoma organami egzekucyjnymi.

Stanowisko to zostało słusznie skrytykowane we wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego sformułowanego w sprawie III CZP 46/11¹⁶. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego stwierdził, że wykładnia językowa art. 773 § 1 k.p.c. nie przemawia na rzecz tezy przyjętej w uchwale z dnia 24 lutego 2010 r. Zwrócił uwagę, że Sąd Najwyższy przyjął w tej uchwale szersze rozumienie terminu „egzekucja” niż jest to przyjmowane w doktrynie i judykaturze. Z art. 773 § 1 k.p.c. wynika wyraźnie, że w oczekiwaniu na rozstrzygnięcie sądu organy egzekucyjne wstrzymują jedynie czynności egzekucyjne, nie zaś wstrzymują lub zawieszają postępowanie egzekucyjne.

Dnia 16 września 2011 r. uchwalono ustawę o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁷. W znowelizowanym art. 773 § 1 k.p.c. wskazano jednoznacznie, że w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej co do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego, administracyjny organ egzekucyjny i komornik wstrzymują czynności egzekucyjne na wniosek wierzyciela, dłużnika lub z urzędu i przekazują akta egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowej sądowi rejonowemu, w którego okręgu wszczęto egzekucję. Celem jest rozstrzygnięcie, który organ egzekucyjny – sądowy czy administracyjny – ma dalej prowadzić w trybie właściwym dla danego organu **łącznie egzekucje z tej rzeczy lub prawa majątkowego, do którego nastąpił zbieg egzekucji.**

W przywołanym postanowieniu składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2011 r. wyjaśniono, że nowelizacja art. 773 § 1 k.p.c.

¹⁶ Stanowisko Pierwszego Prezesa SN omówiono w uzasadnieniu postanowienia składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2011 r. wydanego w sprawie III CZP 46/11, OSNC-ZD 2012/3/62.

¹⁷ Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381. Ustawa weszła w życie dnia 3 maja 2012 r.

dokonana ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw usunęła wątpliwości co do zakresu łącznego prowadzenia zbiegających się egzekucji przez wyznaczony organ, eliminując niebezpieczeństwo utrwalenia się rozbieżnej wykładni tego przepisu w orzecznictwie sądów powszechnych. Ustawodawca w znowelizowanym art. 773 § 1 k.p.c. wskazał bowiem jednoznacznie, że w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego rozstrzygnięcie o łącznym prowadzeniu egzekucji przez jeden organ ogranicza się jedynie do tej rzeczy lub prawa majątkowego, do którego nastąpił zbieg. W związku z przyjęciem takiego rozwiązania prawodawca uregulował kwestię przekazania akt administracyjnemu organowi egzekucyjnemu w przypadku wyznaczenia tego organu do prowadzenia łącznie zbiegającej się egzekucji (art. 773 § 2² k.p.c.), a także problem wydania kolejnego tytułu wykonawczego niezbędnego do prowadzenia sprawy przekazanej organowi administracyjnemu w sytuacji, kiedy zbieg egzekucji dotyczy tylko niektórych rzeczy lub praw, z których komornik prowadzi egzekucję; tytuł taki miał być wydawany z urzędu przez sąd lub referendarza sądowego przy odpowiednim zastosowaniu art. 793 k.p.c. (art. 773² k.p.c.).

W noweli z dnia 10 lipca 2015 r. ustawodawca podtrzymał zasadę, że zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej dotyczy tylko zajętej rzeczy lub prawa majątkowego, a nie całych spraw egzekucyjnych. W znowelizowanym art. 773 § 1 k.p.c. wyraźnie określono (właściwy) sądowy albo administracyjny organ egzekucyjny mający prowadzić łącznie dalsze egzekucje jedynie do tej rzeczy albo prawa majątkowego, co do których nastąpił zbieg¹⁸. W przypadku rzeczy lub praw dłużnika, w stosunku do

¹⁸ Rozwiązanie to zostało skrytykowane ze względu na to, że prowadzi do przedłużenia postępowania – zob. M. Krakowiak, *Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 10.07.2015 r.*, PS 2016, nr 1, s. 89; J. Jankowski, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r. w zakresie postępowania egzekucyjnego*, PPE 2016, nr 8, s. 15; G. Julke, Wykład na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej dla Komorników Sądowych w Karpaczu, która odbyła się w dniach 13–15 czerwca 2015 r., źródło: <http://www.konferencja-karpacz.komornik.pl/#/wyklad/8/2> (dostęp: 18.01.2021);

których nie doszło do zbiegu egzekucji, nadal prowadzone są oddzielne egzekucje przez dotychczasowe organy egzekucyjne. A zatem zbieg egzekucji dotyczy wyłącznie tych rzeczy lub tych praw, do których równocześnie zostały skierowane obie egzekucje, tj. administracyjna i sądowa¹⁹. Przyjęte rozwiązanie wydaje się słuszne i racjonalne, albowiem skoro zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej dotyczy tylko konkretnej rzeczy lub prawa majątkowego, a nie całych postępowań egzekucyjnych²⁰, nieuprawnione byłoby, aby organ egzekucyjny, który zgodnie z ustawą ma dalej prowadzić łącznie zbiegające się egzekucje, miał też przejmować inne egzekucje drugiego z organów skierowane do przedmiotów lub praw majątkowych, których sam nie zajął.

Identyczną regulację jak ta w znowelizowanym art. 773 § 1 k.p.c. zawiera art. 62 § 1 u.p.e.a.

1.3. Rozwiązanie zbiegu egzekucji z mocy samego prawa

Oprócz zachowanej zasady stanowiącej, że po zbiegu dalsze łączne postępowanie jest prowadzone przez jeden z organów egzekucyjnych tylko do tej rzeczy lub prawa, do których nastąpił zbieg, a nie do całych spraw egzekucyjnych, za najważniejszą zmianę w zakresie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej należy uznać przyjęcie reguły, iż ustalenie, jaki organ będzie właściwy do dalszego prowadzenia postępowania egzekucyjnego **w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, następuje bez interwencji sądu (referendarza sądowego) – z mocy**

A. Góra-Błaszczkowska, *Zbieg egzekucji sądowej – uwagi do znowelizowanego art. 773 k.p.c.* [w:] *Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, pod red. Z. Szczurka, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 46.

¹⁹ Tak słusznie A. Góra-Błaszczkowska, *op. cit.*, s. 46.

²⁰ Trafnie ujął to J. Olszanowski (zob. J. Olszanowski, *Zbieg egzekucji...*, *op. cit.*, s. 57, przypis 1), stwierdzając, że zbieg egzekucji nie oznacza zbiegu prowadzonych postępowań egzekucyjnych – administracyjnego czy sądowego – w ramach których sądowy czy administracyjny organ egzekucyjny skierował egzekucję do tej samej rzeczy albo prawa. Zbieg egzekucji to sytuacja odnosząca się do konkretnego przedmiotu, rzeczy lub prawa, do którego skierowano egzekucje prowadzone przez różne organy egzekucyjne.

samego prawa – według kryteriów wskazanych w k.p.c. i u.p.e.a.²¹ Nowa regulacja znacznie usprawniła prowadzenie postępowania egzekucyjnego w przypadku wystąpienia zbiegu egzekucji, przyczyniła się też do odciążenia sądów oraz przyspieszenia postępowania egzekucyjnego, zarówno sądowego, jak i administracyjnego. Przy poprzedniej regulacji organy egzekucyjne przesyłały, na żądanie sądów, akta egzekucyjne w celu umożliwienia rozstrzygnięcia zbiegu – dokumenty te były niejednokrotnie długo przetrzymywane w sądach (do kilku miesięcy), co utrudniało i spowolniało prowadzenie postępowań egzekucyjnych²².

Bardzo istotne jest też wprowadzenie regulacji stanowiących o tym, że zbieg egzekucji nie wstrzymuje czynności egzekucyjnych żadnego z organów egzekucyjnych (art. 773 § 3 k.p.c. i art. 62a u.p.e.a.). Według uchylonych przepisów organy egzekucyjne wstrzymywały czynności egzekucyjne i przekazywały sądom akta egzekucyjne, co – jak już wspomniano – prowadziło do przedłużania postępowań egzekucyjnych.

Nowością wobec dotychczasowej regulacji jest nałożenie na strony i uczestników postępowania obowiązku zawiadamiania komornika o zbiegu egzekucji do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego, ze wskazaniem daty dokonania każdego zajęcia i wysokości należności, na poczet których każde zajęcie zostało dokonane (art. 773 § 4 k.p.c.). Z kolei zmienione art. 882¹, art. 891, art. 896 § 1 pkt 3, art. 910 § 1 pkt 3 oraz art. 911⁸ § 5¹ i 6 k.p.c. przewidują następujące **obowiązki dłużników zajętych wierzytelności**, jeśli wierzytelność (świadczenie pieniężne osoby obciążonej z zajętego prawa obowiązkiem względem dłużnika lub

²¹ Takie rozwiązanie postulowano już od dawna na wzór zasady przyjętej przy zbiegu egzekucji sądowych w art. 773¹ k.p.c. – zob. A. Michór, *W sprawie zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej po noweli z dnia 16 września 2011 r.* [w:] *Prawo celne i podatek akcyzowy. Kierunki przeobrażeń i zmian*, pod red. T. Nowaka, P. S. Stanisławiszyna, Warszawa 2014, s. 189.

²² Zob. A. Antkiewicz, *Zmiany w postępowaniu egzekucyjnym w świetle rządowej noweli Kodeksu postępowania cywilnego zawartej w druku nr 2678 Sejmu VII kadencji* [w:] *Ku lepszemu prawu – dyskurs nauki i praktyki. Uwagi na tle ostatnich zmian legislacyjnych w zakresie prawa cywilnego i procedury cywilnej*, pod red. I. Kunickiego, A. Antkiewicza, Sopot 2015, s. 149–150.

kwota znajdująca się na rachunku maklerskim) nie wystarcza na pokrycie wszystkich egzekwowanych należności:

- przekazywania należności na rzecz tego organu, który pierwszy dokonał zajęcia, a w razie niemożności ustalenia tego pierwszeństwa – na rzecz organu, który dokonał zajęcia na poczet należności pieniężnych w wyższej kwocie;
- niezwłocznego zawiadamiania o zbiegu egzekucji właściwego organu egzekucyjnego, wskazania daty doręczenia zawiadomień o zajęciach dokonanych przez te organy i wysokości należności, na poczet których zajęcia zostały dokonane, a w przypadku, o którym mowa w art. 773 § 2¹ k.p.c. – także o charakterze egzekwowanych świadczeń.

Takie same obowiązki wobec trzeciodłużników ustalono w egzekucji administracyjnej. Zgodnie bowiem z przepisem art. 69a § 1 u.p.e.a. dłużnik zajętej wierzytelności, gdy zajęte kwoty w dniu realizacji zajęcia nie wystarczają na pokrycie egzekwowanych należności pieniężnych:

- przekazuje środki pieniężne:
 - organowi egzekucyjnemu, który pierwszy dokonał zajęcia, a w razie niemożności ustalenia tego pierwszeństwa – organowi, który dokonał zajęcia na poczet należności pieniężnych w wyższej kwocie, albo
 - administracyjnemu organowi egzekucyjnemu – w przypadku zbiegu egzekucji, o którym mowa w art. 62 § 2 u.p.e.a., albo
 - sądowemu organowi egzekucyjnemu – w przypadku zbiegu egzekucji, o którym mowa w art. 62 § 3 i 4 u.p.e.a.;
- pod rygorem odpowiedzialności za szkodę niezwłocznie zawiadamia o zbiegu egzekucji właściwe organy egzekucyjne, wskazując datę doręczenia zawiadomień o zajęciach dokonanych przez te organy i wysokość należności, na poczet których zajęcia zostały dokonane.

W przypadku zbiegu egzekucji do:

- ruchomości albo
- prawa majątkowego, którego warunkiem wykonywania jest posiadanie dokumentu, albo
- prawa majątkowego zarejestrowanego w rejestrze akcjonariuszy

- zobowiązany pod rygorem odpowiedzialności za szkodę niezwłocznie zawiadamia o zbiegu egzekucji właściwe organy egzekucyjne, wskazując datę podpisania przez pracownika obsługującego organ egzekucyjny protokołu zajęcia i wysokość należności, na poczet których zajęcia zostały dokonane (art. 69a § 2 u.p.e.a.).

Z przedstawionych regulacji wynika, że **zbieg egzekucji będzie miał miejsce tylko wówczas, gdy zajęta wierzytelność (świadczenie pieniężne osoby obciążonej z zajętego prawa obowiązkiem względem dłużnika przy egzekucji z innych praw majątkowych lub kwota znajdująca się na rachunku maklerskim) nie wystarczy w dniu realizacji zajęcia na pokrycie wszystkich egzekwowanych należności**, co jest rozwiązaniem słusznym. Nie występuje bowiem zbieg, jeśli we wszystkich objętych zbiegiem sprawach wierzyciele zostaną zaspokojeni z zajętej wierzytelności lub prawa. Wymieniona zasada nie dotyczy zbiegu egzekucji do rzeczy (ruchomości, nieruchomości), gdyż w tym przypadku zaspokojenie wierzyciela następuje po sprzedaży rzeczy i dopiero wówczas będzie znana kwota przeznaczona na zaspokojenie wierzycieli. Ponadto w tych przypadkach nie występuje osoba trzeciodłużnika.

Według wymienionych wyżej regulacji to dłużnik zajętej wierzytelności (poddłużnik, trzeciodłużnik) w przypadku zaistnienia zbiegu egzekucji samodzielnie ustala właściwy organ egzekucyjny, któremu będzie przekazywał świadczenie należne z zajętego prawa majątkowego. Wybór przez poddłużnika jednego z organów egzekucyjnych nie jest jednak wiążący dla stron, uczestników postępowań egzekucyjnych, w których nastąpił zbieg, jak i dla organów postępowania egzekucyjnego. Na tych organach ciąży bowiem obowiązek weryfikacji zawiadomienia o zbiegu egzekucji, jakie otrzyma od poddłużnika²³. Poddłużnik samodzielnie dokonuje ustalenia właściwego organu egzekucyjnego do prowadzenia łącznej egzekucji. Poddłużnik nie ma obowiązku przekazywania

²³ Tak słusznie A. Jasiecki, *Ocena obowiązków dłużnika zajętej wierzytelności po nowelizacji* [w:] *Kierunki zmian egzekucji sądowej*, pod red. P. Grzegorzcyka, M. Walasika, Sopot 2017, s. 140–141.

komornikowi odpisu (kopii) zawiadomienia o zajęciu dokonanego przez administracyjny organ egzekucyjny. Komornik może jednak żądać od trzeciodłużnika niezbędnych wyjaśnień dotyczących zbiegu egzekucji (art. 761 § 1 k.p.c.) lub wnosić do organu administracyjnego w sposób przewidziany w art. 759² k.p.c. o wskazanie daty doręczenia przez niego zawiadomienia o zajęciu rzeczy lub prawa²⁴.

Po ustaleniu, że właściwy do prowadzenia postępowania egzekucyjnego będzie organ administracyjny, komornik – według znowelizowanych na mocy ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. przepisów – z urzędu sporządzał i przysyłał administracyjnemu organowi egzekucyjnemu odpis tytułu wykonawczego, inne dokumenty oraz informacje niezbędne do dalszego prowadzenia łącznej egzekucji. W poprzednio obowiązującym stanie prawnym dla sprawy przekazanej organowi administracyjnemu wydawano, co do zasady, dalszy tytuł wykonawczy (art. 773² k.p.c.), z wyjątkami wynikającymi z art. 773³ k.p.c. – w tych przypadkach wystarczyło sporządzić odpisy tytułu wykonawczego. Analogiczne rozwiązanie przewidziano w art. 62b u.p.e.a., nakładając identyczne obowiązki na administracyjny organ egzekucyjny w razie przejęcia dalszego prowadzenia egzekucji przez komornika.

Po zmianie dokonanej ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw nie ma już obowiązku przekazywania odpisów tytułów wykonawczych, ponieważ zastąpiono te dokumenty adnotacją określoną w art. 62b § 1 pkt 1 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Zgodnie z przepisem art. 773² § 2 k.p.c. sądowy organ egzekucyjny niezwłocznie sporządza i przekazuje administracyjnemu organowi egzekucyjnemu adnotację w sprawie zbiegu. Podobnie art. 62b § 1 pkt 1 u.p.e.a. stanowi, że administracyjny organ egzekucyjny niezwłocznie sporządza adnotację w sprawie przekazania egzekucji do rzeczy albo prawa majątkowego, zwaną „adnotacją w sprawie zbiegu”, zawierającą informacje

²⁴ *Ibidem*.

niezbędne do prowadzenia łącznie egzekucji, i przekazuje ją sądowemu organowi egzekucyjnemu w sposób określony przepisami wydanymi na podstawie art. 63a § 2 u.p.e.a.

Adnotacja w sprawie zbiegu jest ustrukturyzowanym dokumentem, którego treść regulują przepisy u.p.e.a. i rozporządzenie wydane na podstawie art. 63a § 2 tej ustawy. Jest przekazywana w określonym formacie i według ustalonej struktury logicznej, co pozwala na automatyczne jej pozyskanie z systemu teleinformatycznego organu egzekucyjnego, który ją wyśle, oraz na automatyczne zaciągnięcie do systemu teleinformatycznego organu, do którego adnotacja będzie kierowana. Tak określony jednolity sposób sporządzania adnotacji w sprawie zbiegu jest warunkiem jej zautomatyzowania (generowania bezpośrednio z systemu teleinformatycznego organu egzekucyjnego i zaciągania do tego systemu)²⁵.

Artykuł 62b § 1a u.p.e.a. stanowi, iż adnotacja w sprawie zbiegu zawiera:

- wskazanie rodzaju i wysokości należności pieniężnej, odsetek z tytułu niezapłacenia jej w terminie, kosztów upomnienia i kosztów egzekucyjnych należnych na dzień sporządzenia tej adnotacji;
- inne dane niezbędne do prowadzenia łącznie egzekucji do rzeczy albo prawa majątkowego;
- kwalifikowany podpis elektroniczny.

Zgodnie z § 1b tego artykułu adnotacja w sprawie zbiegu jest przekazywana w postaci elektronicznej odpowiadającej strukturze logicznej dostępnej w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Na podstawie art. 19 ustawy z dnia 11 września 2019 r., jeżeli przed dniem wejścia w życie tej ustawy organowi egzekucyjnemu właściwemu do prowadzenia łącznie egzekucji sądowej i administracyjnej nie przekazano odpisów tytułu wykonawczego, dokumentu zajęcia oraz innych dokumentów zgodnie z art. 62b § 1 pkt 1 u.p.e.a. oraz art. 773² § 2 pkt 1

²⁵ Zob. uzasadnienie projektu ustawy – druk sejmowy nr 3753 Sejmu VIII kadencji.

i 2 k.p.c., do zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, który nastąpił przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 września 2019 r., stosuje się przepisy u.p.e.a. i k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 11 września 2019 r. Oznacza to, że zamiast tych dokumentów organ egzekucyjny przekazuje organowi właściwemu do prowadzenia zbiegających się egzekucji jedynie adnotację w sprawie zbiegu.

2. Zasady rozwiązywania zbiegu egzekucji

W przypadku zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego egzekucje do tej rzeczy albo prawa majątkowego prowadzi łącznie ten sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny, który jako pierwszy dokonał zajęcia, a w razie niemożności ustalenia tego pierwszeństwa – organ egzekucyjny, który dokonał zajęcia na poczet należności w wyższej kwocie (zmieniony art. 773 § 1 k.p.c.). Identyczną regulację zawiera obecnie art. 62 § 1 u.p.e.a.

Nowelą z dnia 10 lipca 2015 r. wprowadzono w powołanych przepisach dwa kryteria ustawowe rozwiązania zbiegu, przy czym jedno było już stosowane na gruncie poprzedniego stanu prawnego, a drugie stanowi istotną nowość.

W zakresie pierwszeństwa dokonania zajęcia wskazać trzeba, że moment zajęcia regulują przepisy dotyczące poszczególnych sposobów egzekucji, i to zarówno na gruncie egzekucji sądowej, jak i administracyjnej, np. doręczenie wezwania dłużnikowi zajętej wierzytelności, bankowi prowadzącemu rachunek bankowy dłużnika, jego pracodawcy (art. 883 § 1 k.p.c., art. 890 § 1 k.p.c., art. 900 § 1 k.p.c., art. 72 § 2 i art. 89 § 2 u.p.e.a.), czy też doręczenie wezwania dłużnikowi (zobowiązanyemu w egzekucji administracyjnej) albo zgłoszenie wniosku o wpis zajęcia do księgi wieczystej przy egzekucji z nieruchomości (zob. art. 925 § 1 k.p.c. i art. 110c § 4 u.p.e.a. oraz art. 626⁶ k.p.c.). Ze względu na tożsamość regulacji w zakresie momentu zajęcia na gruncie sądowego postępowania egzekucyjnego i postępowania

egzekucyjnego w administracji²⁶, podejmowanie decyzji w oparciu o to kryterium w praktyce nie budzi większych wątpliwości. Pamiętać trzeba, że przy doręczeniach wezwań istotny jest moment dojścia do adresata wezwania, a nie moment jego nadania w urzędzie pocztowym. Kluczowe dla rozstrzygnięcia zbiegu będzie zatem odnotowanie przez dłużnika zajętej wierzytelności wpływu pisma od organu egzekucyjnego, co odbywa się zwyczajowo poprzez wpisanie daty na prezentacie umieszczanej na wpływającym piśmie. Wszelkie uchybienia w tym zakresie, np. brak prezentaty lub niepodanie godziny i minuty wpływu pisma, mogą mieć konsekwencje w zakresie rozstrzygnięcia o zbiegu. Problem ten nie istnieje przy doręczeniach elektronicznych (np. w zakresie zajęcia wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku). W tym bowiem wypadku pismo zostaje uznane za doręczone w chwili wskazanej w elektronicznym poświadczeniu odbioru korespondencji (art. 131¹ § 2 k.p.c.)²⁷.

Jeśli chodzi o wysokość egzekwowanych należności, co stanowi pomocnicze kryterium rozstrzygania o zbiegu w sytuacji, gdy obiektywnie nie można ustalić pierwszeństwa zajęcia²⁸, wskazać trzeba, że ustawodawca nie określił, jakie składniki należności objętej zajęciem poddłużnik ma uwzględnić przy podejmowaniu decyzji, komu przekazać zajęte

²⁶ Omówienie obu regulacji na tle poszczególnych sposobów egzekucji – zob. M. Tybor, *op. cit.*, s. 20–74.

²⁷ Szerzej na temat doręczeń elektronicznych np. J. Gołaczyński, D. Szostek, *Doręczenia elektroniczne oraz wybrane aspekty informatyzacji sądowego postępowania egzekucyjnego* [w:] *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2015, s. 168–177.

²⁸ Wskazuje się, że sytuacja taka wystąpi np. wówczas, gdy zajęcie wpłynie do dłużnika zajętej wierzytelności tego samego dnia (zob. J. Olszanowski, *op. cit.*, s. 66 oraz M. Uliasz [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego*, pod red. J. Gołaczyńskiego, D. Szostka, Warszawa 2016, s. 408). Nie jest to jednak dobry przykład, gdyż na dokumencie dotyczącym zajęcia możliwe jest odnotowanie wpływu pisma co do minuty. Istnieje więc możliwość stwierdzenia pierwszeństwa zajęć, które wpłynęły tego samego dnia (zob. A. Antkiewicz, *Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej* [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Zasadnicze kierunki zmian z 2016 roku*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2017, s. 308). Problem pojawi się wówczas, gdy nastąpi zagubienie przez poddłużnika pisma o zajęciu lub potwierdzeń odbioru zawiadomień o zajęciu przez organy egzekucyjne albo gdy w dokumentacji pracodawcy nie zostanie udokumentowana data doręczenia zawiadomienia o zajęciu (zob. M. Uliasz, *op. cit.*, s. 496).

środki, tzn. czy tylko należność główną, czy też z odsetkami i kosztami postępowania, w którym uzyskano tytuł wykonawczy, czy też z kosztami egzekucyjnymi²⁹. Na gruncie poszczególnych sposobów egzekucji jest to różnie ujmowane przy regulacji zakresu zajęcia, np. w art. 845 § 3 k.p.c. mówi się ogólnie o należności i kosztach egzekucyjnych, w art. 889 § 1 k.p.c. wspomina się o wysokości należności będącej przedmiotem egzekucji wraz z kosztami egzekucyjnymi, w art. 881 § 2 k.p.c. odwołano się tylko do wysokości egzekwowanego świadczenia, zaś w art. 911⁸ § 1 pkt 2 k.p.c. – do wysokości egzekwowanej należności. Brak jasnych zasad ustalania wysokości tych należności może powodować rozbieżności w praktyce. Stwierdzenie, że dłużnik zajętej wierzytelności powinien wziąć pod uwagę „pełną kwotę należności objętej zajęciem, bez względu na ich rodzaj”³⁰ nie jest wystarczające, bowiem nie przesądza, jakie elementy składowe trzeba uwzględnić w kwocie należności, np. czy należy uwzględnić odsetki za opóźnienie za okres od momentu pierwszego zajęcia przez jeden z organów do wystąpienia zbiegu, albo odsetki od dnia powstania zbiegu do podjęcia decyzji o tym, który organ ma dalej prowadzić egzekucję. Należy wskazać, że wysokość odsetek po zajęciu nie jest określana w wezwaniach kwotowo, lecz procentowo (są to odsetki na przyszłość), zatem porównanie obu należności z uwzględnieniem tych odsetek wymagać będzie dokonania uprzednich ich obliczeń, co przy wielości tytułów wykonawczych i wynikających z nich wierzytelności może niekiedy stanowić asumpt dla trzeciodłużników, aby pomijać ten element należności³¹. Z praktyki sądowej na tle brzmienia art. 773 k.p.c. sprzed nowelizacji ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. wynikało, że przy omawianym kryterium rozstrzygania o zbiegu sądy brały pod uwagę wysokość należności głównej, odsetek na dzień wystąpienia zbiegu oraz kosztów postępowania objętych tytułem wykonawczym. Nie uwzględniano więc kosztów egzekucyjnych oraz odsetek

²⁹ Zob. A. Antkiewicz, *Zmiany...*, *op. cit.*, s. 152.

³⁰ Tak M. Krakowiak, *op. cit.*, s. 98, przypis 33.

³¹ Zob. A. Antkiewicz, *Zbieg...*, *op. cit.*, s. 308. Na dalsze problemy związane z naliczaniem odsetek wskazuje A. Jasiocki, *op. cit.*, s. 144–146.

po wystąpieniu zbiegu. Takie stanowisko wydaje się racjonalne i pożądane również na gruncie nowej regulacji³² oraz jest zgodne z definicją wartości egzekwowanego świadczenia zawartą w art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych³³. Do wartości świadczenia wlicza się zatem należność główną wraz z odsetkami, kosztami i innymi należnościami ubocznymi, z wyjątkiem kosztów zastępstwa prawnego i kosztów komorniczych należnych w postępowaniu egzekucyjnym.

W takim kontekście słusznie podkreśla się, że najistotniejsze we wskazanym zakresie jest to, aby poddłużnik w zawiadomieniu o zajęciu prawa dłużnika otrzymał jasną informację na temat wysokości egzekwowanej należności przez dany organ egzekucyjny. Zawiadomienie o zajęciu powinno zatem wskazywać wyraźnie wysokości egzekwowanych należności (ewentualnie części składowe i sposób wyliczenia należności ubocznych – odsetek), a także to, że na ich poczet organ egzekucyjny dokonuje zajęcia³⁴.

Kolejny problem przy rozwiązywaniu zbiegu w oparciu o drugie kryterium – wysokość egzekwowanej należności – pojawiał się wówczas, gdy były egzekwowane należności ustalone w walucie obcej. Przepisy art. 783 § 1 k.p.c. i art. 798¹ § 1 k.p.c. nie rozstrzygały tej kwestii przy zbiegu egzekucji, gdyż dotyczą nadawania przez sąd klauzuli wykonalności oraz momentu zaspokajania przez komornika egzekwowanej wierzytelności. Tymczasem, aby doszło do sporządzenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji albo wypłaty należnej kwoty wierzycielowi egzekwującemu, poddłużnik musiał najpierw dokonać wypłat na rzecz właściwego (ustalonego przez siebie) organu egzekucyjnego. Jednak żeby

³² Tak też J. Olszanowski, *op. cit.*, s. 67, który słusznie podnosi, że kwestia rozumienia pojęcia wysokości egzekwowanej należności na gruncie art. 773 k.p.c. powinna znaleźć swoje umocowanie ustawowe. Według M. Ulasza (*op. cit.*, s. 409) porównaniu powinna podlegać całkowita wysokość należności wskazanych w zajęciach, należy więc ustalić sumy kwot składających się na obie należności, czyli tzw. świadczenie główne, wszelkie świadczenia uboczne, w tym odsetki i koszty oraz koszty postępowań egzekucyjnych. Zdaniem A. Jasieckiego (*op. cit.*, s. 143) koszty powstałe po otrzymaniu przez poddłużnika zawiadomienia o zajęciu nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia zbiegu.

³³ T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2363 ze zm.

³⁴ Tak słusznie A. Jasiecki, *op. cit.*, s. 143 i 146.

to uczynić, musiał znać wysokość egzekwowanego świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Jak miał zatem określić tę wysokość, a w szczególności, z jakiej daty przyjąć kurs waluty obcej: z daty powstania zbiegu, czy też z dnia dokonywania przez siebie takiego przeliczenia? W celu rozstrzygnięcia tych wątpliwości w doktrynie zaproponowano zastosowanie w tym przypadku – w drodze analogii – art. 358 § 2 k.c., zgodnie z którym wartość waluty obcej określa się według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna zastrzega inaczej. Zasada ta obowiązuje wówczas, gdy nie mamy do czynienia z przypadkami wyłączającymi możliwość spełnienia świadczenia w walucie polskiej³⁵. Zgodnie z art. 358 § 1 k.c., jeżeli przedmiotem zobowiązania podlegającego wykonaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, dłużnik może spełnić świadczenie w walucie polskiej, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe będące źródłem zobowiązania lub czynność prawna zastrzega spełnienie świadczenia wyłącznie w walucie obcej. W praktyce, co do zasady, nie dochodziło jednak do rozstrzygania opisanego problemu przez poddłużnika, bowiem dochodzenie w postępowaniu egzekucyjnym zaspokojenia należności w walucie obcej wiąże się m.in. z koniecznością – tak jak w każdej sprawie egzekucyjnej – określenia wysokości opłaty egzekucyjnej, czy ustalenia kosztów zastępstwa prawnego w toku tego postępowania. W związku z tym niezbędne jest przewalutowanie należności określonej w tytule wykonawczym w walucie obcej już na etapie rejestracji sprawy przez komornika (choć brak tutaj wyraźnej podstawy prawnej)³⁶. Organ egzekucyjny mógł więc i powinien przy zajęciu rzeczy lub prawa podać trzeciodłużnikowi wysokość egzekwowanego świadczenia w walucie polskiej.

Ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw rozwiązano omawiany problem zbiegu egzekucji należności ustalonych w walucie obcej w ten sposób, że przyjęto, iż w przypadku zbiegu egzekucji

³⁵ Zob. A. Jasiecki, *op. cit.*, s. 147–149.

³⁶ Tak słusznie zauważa A. Jasiecki, *op. cit.*, s. 147.

administracyjnej i sądowej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego, gdy egzekucja sądowa dotyczy świadczenia pieniężnego w walucie obcej, egzekucje do tej rzeczy albo prawa majątkowego prowadzi łącznie sądowy organ egzekucyjny (art. 62 § 3 pkt 2 u.p.e.a. i art. 773 § 2¹ pkt 2 k.p.c.).

Nowelą z dnia 10 lipca 2015 r. podtrzymano dwa wyjątki od zasady, że o rozwiązaniu zbiegu decydują kryteria wymienione w art. 773 § 1 k.p.c.

Wyjątek z art. 773 § 2 k.p.c. i art. 62 § 2 u.p.e.a.

W przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej prowadzonej na podstawie jednolitego tytułu wykonawczego państwa członkowskiego Unii Europejskiej albo zagranicznego tytułu wykonawczego określonych w ustawie z dnia 11 października 2013 r. o wzajemnej pomocy przy dochodzeniu podatków, należności celnych i innych należności pieniężnych³⁷ i egzekucji sądowej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego, egzekucje do tej rzeczy albo prawa majątkowego prowadzi łącznie administracyjny organ egzekucyjny.

Zgodnie z art. 3 pkt 4 tej ustawy **jednolity tytuł wykonawczy** to dokument wystawiony przez organ egzekucyjny albo państwo członkowskie (państwo będące członkiem Unii Europejskiej inne niż Rzeczpospolita Polska) dołączony do wniosku o odzyskanie należności pieniężnych, o których mowa w art. 2 pkt 1–6 tej ustawy. Według tego artykułu ustawę z dnia 11 października 2013 r. stosuje się do następujących należności pieniężnych:

- podatków i należności celnych pobieranych przez Rzeczpospolitą Polską, państwo członkowskie lub w ich imieniu, przez ich jednostki podziału terytorialnego lub administracyjnego, w tym organy lokalne, lub w imieniu tych jednostek lub organów, a także w imieniu Unii Europejskiej;
- refundacji, interwencji i innych środków stanowiących część całkowitego lub częściowego systemu finansowania Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) oraz Europejskiego

³⁷ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 765; dalej: ustawa z dnia 11 października 2013 r.

- Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), w tym kwot należnych w związku z tymi działaniami;
- opłat i innych należności pieniężnych przewidzianych w ramach wspólnej organizacji rynku Unii Europejskiej dla sektora cukru;
 - kar, grzywien, opłat i dopłat administracyjnych związanych z należnościami pieniężnymi, o których mowa w pkt 1–3, nałożonych przez organy właściwe do pobierania podatków i należności celnych lub właściwe do prowadzenia postępowań administracyjnych dotyczących podatków i należności celnych lub potwierdzonych przez organy administracyjne lub sądowe na wniosek organów właściwych w sprawie podatków i należności celnych;
 - opłat za zaświadczenia i podobne do zaświadczeń dokumenty wydane w postępowaniach administracyjnych w sprawie należności pieniężnych, o których mowa w pkt 1;
 - odsetek i kosztów związanych z należnościami pieniężnymi, o których mowa w pkt 1–5, w związku z którymi możliwe jest zwrócenie się o wzajemną pomoc;
 - przekazanych do egzekucji administracyjnej na podstawie ratyfikowanych umów międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska.

Na mocy art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 11 października 2013 r. dochodzenie oraz zabezpieczenie należności pieniężnych państw członkowskich lub państw trzecich odbywa się w trybie ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Zagraniczny tytuł wykonawczy jest sporządzany przez centralne biuro łącznikowe na wniosek o odzyskanie należności pieniężnych, o których mowa w art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 11 października 2013 r., pochodzący od państwa członkowskiego lub państwa trzeciego (art. 101 tej ustawy). Chodzi w tym wypadku o należności pieniężne przekazane do egzekucji administracyjnej w Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ratyfikowanych umów międzynarodowych, których stroną jest RP.

W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. wprowadzenie regulacji określonej w art. 773 § 2 k.p.c. i art. 62 § 2 u.p.e.a. umotywowano tym, że nadzór nad realizacją zadań związanych ze wzajemną pomocą przypisany jest ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych, a ponadto tym, że odpowiedzialne za kontakty z państwami członkowskimi lub państwami trzecimi w zakresie wzajemnej pomocy jest centralne biuro łącznikowe, za pośrednictwem którego odbywa się wymiana wniosków, informacji i dokumentów niezbędnych do udzielenia pomocy tym państwom. Z tych względów ustawodawca nie zdecydował się w tym przypadku na powierzenie łącznego prowadzenia zbiegających się egzekucji komornikowi sądowemu.

Wyjątek z art. 773 § 2¹ k.p.c. i art. art. 62 § 3 u.p.e.a.

Na mocy powołanych przepisów, których brzmienie ustalono ustawą z dnia 11 września 2019 r., w przypadku zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego, gdy egzekucja sądowa dotyczy:

- świadczeń alimentacyjnych, rentowych lub innych świadczeń powtarzających się;
- świadczenia pieniężnego w walucie obcej
- egzekucje do tej rzeczy albo prawa majątkowego prowadzi łącznie sądowy organ egzekucyjny.

W przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej, o której mowa w § 2 art. 773 k.p.c., oraz egzekucji sądowej, o której mowa w § 2¹ art. 773 k.p.c., do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego egzekucje do tej rzeczy albo prawa majątkowego prowadzi łącznie sądowy organ egzekucyjny.

Na mocy art. 20 ust. 1 noweli z dnia 11 września 2019 r. administracyjny organ egzekucyjny, który przed dniem wejścia w życie tej ustawy przejął egzekucję świadczeń alimentacyjnych, rentowych, innych świadczeń powtarzających się oraz świadczeń pieniężnych w walucie obcej, w terminie 30 dni od dnia wejścia w życie tej ustawy wzywa sądowy

organ egzekucyjny, od którego przejął egzekucję tych świadczeń, do złożenia w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania oświadczenia o:

- prowadzeniu egzekucji albo nieprawomocnym przekazaniu egzekucji tych świadczeń innemu sądowemu organowi egzekucyjnemu;
 - prawomocnym przekazaniu egzekucji tych świadczeń innemu sądowemu organowi egzekucyjnemu ze wskazaniem tego organu;
 - zakończeniu egzekucji tych świadczeń
- w dniu doręczenia tego wezwania.

Administracyjny organ egzekucyjny może ustalić sądowy organ egzekucyjny prowadzący egzekucję świadczeń alimentacyjnych, rentowych, innych świadczeń powtarzających się oraz świadczeń pieniężnych w walucie obcej na podstawie informacji uzyskanych od wierzyciela tych świadczeń. Administracyjny organ egzekucyjny przekazuje egzekucję tych świadczeń sądowemu organowi egzekucyjnemu do dalszego jej prowadzenia w terminie:

- 30 dni od dnia uzyskania informacji o prowadzeniu egzekucji przez ten organ albo nieprawomocnym przekazaniu egzekucji tych świadczeń innemu sądowemu organowi egzekucyjnemu – w przypadku uzyskania tej informacji;
- 30 dni od dnia doręczenia sądowemu organowi egzekucyjnemu wezwania, o którym mowa w ust. 1 – w przypadku niezłożenia w terminie oświadczenia, o którym mowa w ust. 1.

Jeżeli w egzekucji omawianych świadczeń wniesiono skargę, wniosek lub inne podanie podlegające rozpatrzeniu w drodze postanowienia, administracyjny organ egzekucyjny przekazuje egzekucję tych świadczeń w terminie 30 dni od dnia wydania prawomocnego postanowienia. W przypadku przekazania sądowemu organowi egzekucyjnemu egzekucji wyżej wymienionych świadczeń, postanowienia, czynności egzekucyjne i inne czynności administracyjnego organu egzekucyjnego pozostają w mocy. Przekazaniu właściwemu komornikowi podlegają odpis tytułu wykonawczego i inne dokumenty otrzymane od sądowego organu egzekucyjnego, a także informacje:

- o aktualnej wysokości i rodzaju należności pieniężnych dochodzonych w egzekucji świadczeń, o których mowa wyżej;
- o wysokości pozostałych do wyegzekwowania kosztów egzekucyjnych;
- o wysokości i rodzaju przekazanych wierzycielowi należności pieniężnych wyegzekwowanych w egzekucji wyżej wymienionych świadczeń;
- inne niż określone w pkt 1–3 niezbędne do dalszego prowadzenia egzekucji tych świadczeń.

Administracyjny organ egzekucyjny przekazuje sądowemu organowi egzekucyjnemu odpis tytułu wykonawczego i inne dokumenty otrzymane od sądowego organu egzekucyjnego przez operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe, przez swoich pracowników oraz inne upoważnione osoby lub organy. Administracyjny organ egzekucyjny prowadzi dalej egzekucję wymienionych wyżej świadczeń uprzywilejowanych w przypadku niemożności ustalenia sądowego organu egzekucyjnego prowadzącego egzekucję tych świadczeń.

Wyjątek z art. 773 § 6 k.p.c. i art. 62e § 1 zd. 1 u.p.e.a.

Na mocy wskazanych przepisów w razie kolejnego zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego egzekucję sądową albo administracyjną przejmuje ten organ egzekucyjny, który prowadzi łącznie egzekucje w wyniku pierwszego zbiegu egzekucji.

W stanie prawnym obowiązującym do dnia 8 września 2016 r. podobny przypadek regulował art. 773 § 3 k.p.c., zgodnie z którym w sytuacji wystąpienia dalszych zbiegów egzekucji do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego łączne prowadzenie egzekucji przejmował organ egzekucyjny wyznaczony przez sąd przy pierwszym zbiegu egzekucji.

Nowelą z dnia 10 lipca 2015 r. uchylono art. 773 § 2 i 2¹ k.p.c., w którym określone były odrębne zasady rozstrzygania zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, gdy egzekucję prowadzono w celu zrealizowania zastawu rejestrowego lub skarbowego (wówczas łączne prowadzenie egzekucji przejmował, co do zasady, organ egzekwujący należności korzystające

z pierwszeństwa zaspokojenia) albo gdy egzekucja sądowa była prowadzona na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 783 § 4 k.p.c., tj. orzeczenia wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym (wówczas łączne prowadzenie egzekucji przejmował komornik).

Nowelą z dnia 11 września 2019 r. dodano § 7 do art. 773 k.p.c., na mocy którego, jeżeli kolejny zbieg egzekucji dotyczy egzekucji administracyjnej, o czym mowa w § 2, prowadzenie łącznie egzekucji przejmuje administracyjny organ egzekucyjny, z wyjątkiem przypadku określonego w § 2² art. 773 k.p.c. Tę samą zasadę powtarza art. 62e § 1 zd. 2 u.p.e.a.

Nowelą z dnia 10 lipca 2015 r. nie dokonano zmian w zakresie **zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowego zabezpieczenia, jak również zbiegu zabezpieczenia administracyjnego z egzekucją sądową**. W art. 775 k.p.c. wprowadzono jedynie niewielką poprawkę. Podobnie jak przed nowelizacją przepisów regulujących zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej, tj. art. 773 k.p.c., art. 773² k.p.c. i art. 774 k.p.c., nie stosuje się w razie zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowego zabezpieczenia, jak również zbiegu zabezpieczenia administracyjnego z egzekucją sądową, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w art. 751 k.p.c. Oznacza to, że rozwiązanie zbiegu egzekucji administracyjnej i zabezpieczenia sądowego do rzeczy ulegających szybkiemu zepsuciu winno następować w sposób właściwy dla eliminacji zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej. Podkreśla się bowiem, że zbieg egzekucji i wymienionego zabezpieczenia jest w istocie zbiegiem dwóch egzekucji³⁸. Ustawą z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw³⁹, która weszła w życie dnia 27 kwietnia 2017 r., rozszerzono zakres wyjątków przewidzianych w art. 775 k.p.c. Przepisy o zbiegu egzekucji należy zatem stosować obok sytuacji opisanej w art. 751 k.p.c. również w przypadku zabezpieczenia majątkowego w postępowaniu karnym lub karnym skarbowym. W pozostałych przypadkach

³⁸ Zob. A. Marciniak, *Zbieg egzekucji i zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym*, PPE 2003, nr 9–10, s. 5.

³⁹ Dz.U. z 2017 r., poz. 768.

zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowego zabezpieczenia, jak również zbiegu zabezpieczenia administracyjnego z egzekucją sądową każdy organ (administracyjny i sądowy) działa odrębnie i nie dochodzi do zbiegu w rozumieniu art. 773 k.p.c. Komornik prowadzący w takiej sytuacji egzekucję sądową albo wykonujący postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia nie zawiadamia o zbiegu stron uczestników postępowania i administracyjnego organu egzekucyjnego, bowiem w tym przypadku nie stosuje się przepisów art. 773² k.p.c.⁴⁰

3. Postępowanie egzekucyjne po zbiegu egzekucji

3.1. Obowiązki komornika w przypadku zbiegu egzekucji

Zgodnie z art. 773² § 1 k.p.c. komornik zawiadamia strony, uczestników postępowania i administracyjny organ egzekucyjny o zachodzącej podstawie przekazania egzekucji sądowej administracyjnemu organowi egzekucyjnemu. Według projektu ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. komornik miał wydawać w takiej sytuacji postanowienie, jednak słusznie z tego zrezygnowano. Na mocy art. 773² § 2 k.p.c. obowiązującego do dnia 30 lipca 2020 r., **po uprawomocnieniu się zawiadomienia o zbiegu**, komornik sporządzał i przysyłał administracyjnemu organowi egzekucyjnemu:

- odpis tytułu wykonawczego z oznaczeniem celu, któremu ma służyć, wysokości dotychczasowych kosztów powstałych w egzekucji⁴¹ oraz zakresu, w jakim roszczenie wierzyciela zostało zaspokojone;
- odpis dokumentu zajęcia oraz odpisy innych dokumentów niezbędnych do prawidłowego przeprowadzenia egzekucji;
- informację dotyczącą wierzyciela i numeru rachunku bankowego, na który mają być przekazywane wyegzekwowane należności pieniężne.

⁴⁰ Zob. M. Drabik, *op. cit.*, s. 633.

⁴¹ Chodzi wyłącznie o koszty egzekucji z przedmiotu lub prawa objętego zbiegiem, a nie o koszty całego postępowania egzekucyjnego, tj. koszty związane z prowadzeniem egzekucji do innych składników majątkowych dłużnika.

Zamiast wymienionych odpisów komornik mógł przesłać zweryfikowany przez siebie dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego (art. 773² § 3 k.p.c.).

Zgodnie z obowiązującym art. 773² § 2 k.p.c. sądowy organ egzekucyjny niezwłocznie sporządza i przekazuje administracyjnemu organowi egzekucyjnemu adnotację w sprawie zbiegu.

Z uzasadnienia projektu ustawy z dnia 11 września 2019 r.⁴² wynika, że na skutek zmiany omawianego przepisu zrezygnowano z procedury uprawomocniania się zawiadomienia o zachodzącej podstawie przekazania egzekucji sądowej administracyjnemu organowi egzekucyjnemu kierowanego przez komornika do stron, uczestników postępowania i administracyjnego organu egzekucyjnego. Procedura ta została uznana za zbędną i niepotrzebnie przedłużającą postępowanie egzekucyjne. Zawiadomienie powinno mieć jedynie charakter informacyjny, ponieważ wystąpienie zbiegu oraz zasady przejęcia łącznej egzekucji do danego składnika majątkowego reguluje ustawa. Z uwagi na odstępienie od tej procedury wprowadzono zasadę, że sądowy organ egzekucyjny – w przypadku zachodzącej podstawy przekazania egzekucji sądowej administracyjnemu organowi egzekucyjnemu – sporządza i **niezwłocznie** przekazuje adnotację w sprawie zbiegu organowi egzekucyjnemu. Nie eliminuje to jednak możliwości złożenia skargi na czynność komornika w postaci zawiadomienia o zachodzącej podstawie przekazania egzekucji sądowej administracyjnemu organowi egzekucyjnemu (art. 773² § 5 k.p.c.).

Przepis art. 773² § 4 k.p.c. nakłada na komornika obowiązki w zakresie rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego na wypadek przejęcia egzekucji sądowej przez organ administracyjny. W takim przypadku komornik:

- zwraca wierzycielowi niewykorzystaną zaliczkę;
- przekazuje administracyjnemu organowi egzekucyjnemu wyegzekwowane kwoty uzyskane wskutek zajęcia rzeczy albo prawa majątkowego,

⁴² Druk sejmowy nr 3753 Sejmu VIII kadencji.

do których nastąpił zbieg i które nie zostały wypłacone wierzycielowi przed sporządzeniem zawiadomienia o zachodzącej podstawie przekazania egzekucji sądowej organowi administracyjnemu⁴³.

Nowelą z dnia 10 lipca 2015 r. wprowadzono obowiązki informacyjne organów egzekucyjnych. Zgodnie z art. 774 § 2 k.p.c. sądowy organ egzekucyjny, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji sądowej i administracyjnej, na żądanie administracyjnego organu egzekucyjnego informuje ten organ o przebiegu egzekucji. Z kolei na mocy art. 62d § 3 u.p.e.a. na żądanie sądowego organu egzekucyjnego administracyjny organ egzekucyjny, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji, informuje o jej przebiegu. Przepisy te stanowią gwarancję dla organu, który „pozbył się” egzekucji, że uzyska niezbędne informacje od drugiego organu dotyczące zakresu zaspokojenia egzekwowanej nadal wierzytelności z innych składników majątkowych dłużnika, nieobjętych zbiegiem. Pozyskane informacje mogą służyć również weryfikacji, czy organ, który przejął łącznie prowadzenie obu egzekucji, wyegzekwował już kwoty na pokrycie kosztów egzekucji ustalonych przez drugi organ egzekucyjny⁴⁴.

3.2. Obowiązki administracyjnego organu egzekucyjnego w razie zbiegu egzekucji

W ustawie o postępowaniu egzekucji w administracji uregulowano obowiązki administracyjnego organu egzekucyjnego po przejęciu egzekucji przez komornika. Zgodnie z art. 62b § 1 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 lipca 2020 r., jeżeli prowadzenie łącznie egzekucji należało do sądowego organu egzekucyjnego, administracyjny organ egzekucyjny:

- sporządzał i przekazywał sądowemu organowi egzekucyjnemu odpisy tytułu wykonawczego z oznaczeniem celu, któremu miał służyć,

⁴³ Szerzej na ten temat zob. A. Marciniak, *Rozliczanie kosztów egzekucji w następstwie rozwiązania ich zbiegu* [w:] *Zasady dochodzenia kosztów egzekucji sądowej*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, s. 81–86. Zgodzić się należy z tym autorem, że komornik w celu rozliczenia kosztów powinien wydać postanowienie w trybie art. 770 k.p.c.

⁴⁴ Tak np. A. Antkiewicz, *Zbieg...*, *op. cit.*, s. 311.

dokumentu zajęcia oraz innych dokumentów niezbędnych do prawidłowego przeprowadzenia egzekucji;

- zwracał wierzycielowi niewykorzystaną zaliczkę;
- przekazywał sądowemu organowi egzekucyjnemu kwoty uzyskane wskutek zajęcia rzeczy albo prawa majątkowego, do których nastąpił zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej, w przypadku gdy kwoty te nie zostały wypłacone wierzycielowi przed przekazaniem sądowemu organowi egzekucyjnemu wymienionych wcześniej odpisów;
- zawiadamiał zobowiązanego lub dłużnika zajętej wierzytelności o przekazaniu egzekucji sądowemu organowi egzekucyjnemu i umorzeniu opłaty za czynność egzekucyjną dokonaną w egzekucji, w której wystąpił zbieg.

Organ egzekucyjny opatrywał odpis tytułu wykonawczego adnotacją o wysokości należnych kosztów egzekucyjnych powstałych w postępowaniu egzekucyjnym, w którym nastąpił zbieg, oraz zakresie, w jakim należność została zaspokojona (§ 2). Adnotacja ta wiązała komornika i obliigowała go, jako organ egzekucyjny, któremu przekazano łączne prowadzenie obu egzekucji, do wyegzekwowania kosztów poniesionych przez administracyjny organ egzekucyjny przed wystąpieniem zbiegu⁴⁵.

Słusznie przyjęto, że w stanie prawnym obowiązującym od dnia 8 września 2016 r. owo rozliczenie kosztów postępowania powinno dotyczyć wyłącznie tej jego części, która odnosi się do egzekucji z prawa lub rzeczy, co do którego/której nastąpił zbieg. Takie stanowisko uzasadnione było tym, że postępowanie z innych przedmiotów lub praw zobowiązanego, tj. w zakresie, co do którego zbieg nie nastąpił, toczyło się dalej przed administracyjnym organem egzekucyjnym⁴⁶.

W postanowieniu wydanym na podstawie art. 770 k.p.c. komornik sądowy orzeka również o kosztach czynności egzekucyjnych dokonanych przez administracyjny organ egzekucyjny⁴⁷.

⁴⁵ Zob. w tym zakresie uzasadnienie postanowienia SO w Gliwicach z dnia 7 czerwca 2018 r., III Cz 446/18, Legalis/el.

⁴⁶ Tak J. Olszanowski, *op. cit.*, s. 72.

⁴⁷ Zob. H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, s. 141.

Według treści art. 62b § 1 u.p.e.a. obowiązującej od dnia 30 lipca 2020 r., jeżeli zgodnie z art. 62 u.p.e.a. prowadzenie łącznie egzekucji należy do sądowego organu egzekucyjnego, to organ egzekucyjny:

- niezwłocznie sporządza adnotację w sprawie przekazania egzekucji do rzeczy albo prawa majątkowego, zawierającą informacje niezbędne do prowadzenia łącznie egzekucji, i przekazuje ją sądowemu organowi egzekucyjnemu w sposób określony przepisami wydanymi na podstawie art. 63a § 2;
- zwraca wierzycielowi niewykorzystaną zaliczkę;
- przekazuje sądowemu organowi egzekucyjnemu środki pieniężne uzyskane wskutek zajęcia rzeczy albo prawa majątkowego, do których nastąpił zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej, w przypadku gdy środki te nie zostały wypłacone wierzycielowi przed przekazaniem sądowemu organowi egzekucyjnemu adnotacji w sprawie zbiegu;
- zawiadamia zobowiązanego lub dłużnika zajętej wierzytelności o przekazaniu egzekucji sądowemu organowi egzekucyjnemu i umorzeniu opłaty za czynność egzekucyjną dokonaną w egzekucji, w której wystąpił zbieg.

Zgodnie z przepisem art. 62c u.p.e.a. administracyjny organ egzekucyjny zawiadamia wierzyciela, zobowiązanego i dłużnika zajętej wierzytelności o przekazaniu egzekucji sądowemu organowi egzekucyjnemu.

W przepisie art. 62d § 2a–2d u.p.e.a. uregulowano konsekwencje nieprzekazania przez sądowy organ egzekucyjny adnotacji w sprawie zbiegu lub przekazania jej w innej postaci niż wymagana przez administracyjny organ egzekucyjny, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji z rzeczy albo prawa majątkowego. W takim przypadku przed podziałem kwoty uzyskanej z egzekucji organ administracyjny wzywa sądowy organ egzekucyjny do przekazania tej adnotacji w wymaganej postaci w terminie 14 dni od dnia doręczenia tego wezwania. Jeżeli sądowy organ egzekucyjny nie przekaże adnotacji w sprawie zbiegu w wymaganej postaci w wymaganym terminie, organ egzekucyjny zawiadamia sądowy organ egzekucyjny o nieprzystąpieniu do prowadzenia łącznie egzekucji

z rzeczy albo prawa majątkowego. Organ egzekucyjny zawiadamia sądowy organ egzekucyjny, na jego żądanie, o sposobie rozliczania środków pieniężnych, o którym mowa w art. 62d § 2c. W myśl tego przepisu, w przypadku określonym w § 2b, organ egzekucyjny zaspokaja w całości dochodzoną należność pieniężną, odsetki z tytułu niezapłacenia jej w terminie, koszty upomnienia i koszty egzekucyjne, a pozostałe środki pieniężne zalicza na poczet innej, objętej tytułem wykonawczym należności pieniężnej, odsetek z tytułu niezapłacenia jej w terminie, kosztów upomnienia i kosztów egzekucyjnych zgodnie z art. 115 § 7 i 8, a w przypadku braku podstawy zaliczenia – zwraca je zobowiązanemu. Zgodnie zaś z § 2d art. 62d u.p.e.a., w przypadku zaspokojenia w całości dochodzonej należności pieniężnej, odsetek z tytułu niezapłacenia jej w terminie, kosztów upomnienia i kosztów egzekucyjnych, organ egzekucyjny niezwłocznie uchyla czynność egzekucyjną, która doprowadziła do zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, oraz zawiadamia dłużnika zajętej wierzytelności o sposobie rozliczenia środków pieniężnych, o którym mowa w § 2c.

3.3. Skarga na czynności komornika podjęte w ramach zbiegu egzekucji

W art. 773² § 5 k.p.c. wprowadzono zasadę, że skarga na czynności komornika oraz na zaniechanie przez komornika dokonania czynności w zakresie zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej przysługuje również administracyjnemu organowi egzekucyjnemu. Krąg podmiotów uprawnionych do zaskarżenia czynności lub zaniechania komornika będzie tożsamy z katalogiem podmiotów, które miały prawo do zaskarżenia rozstrzygnięcia sądu w przedmiocie zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej wydawanego na podstawie art. 773 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 7 września 2016 r.⁴⁸ Stosownie do treści art. 767

⁴⁸ Zob. J. Olszanowski, *op. cit.*, s. 74.

§ 2 k.p.c. skargę na czynność komornika sądowego może złożyć strona lub inna osoba, której prawa zostały przez czynności lub zaniechanie komornika naruszone bądź zagrożone. Do kręgu tych podmiotów zaliczono również wierzyciela dochodzącego swoich należności w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym (o ile nie jest on równocześnie organem egzekucyjnym). Wykluczono natomiast z tego kręgu dłużnika zajętej wierzytelności, wskazując, że jego prawa nie mogą zostać naruszone w wyniku wystąpienia zbiegu egzekucji, a następnie wyznaczenia organu władnego dalej łącznie prowadzić egzekucje⁴⁹.

Skargę może rozpoznać sąd albo referendarz sądowy (art. 759 § 1 k.p.c.). Wobec uchylecia regulacji z art. 773 § 4 zd. 2 k.p.c. i brzmienia art. 767⁴ § 1 k.p.c.⁵⁰ na postanowienie sądu (referendarza sądowego), wydane po rozstrzygnięciu zbiegu, nie będzie już przysługiwało zażalenie. W związku z powyższym na postanowienie referendarza nie będzie przysługiwać skarga (art. 767^{3a} zd. 1 k.p.c.). Brak jest analogicznego rozwiązania na gruncie u.p.e.a. w zakresie możliwości zaskarżenia przez komornika czynności dotyczących zbiegu egzekucji podjętych przez organ administracyjny lub zaniechania tego organu⁵¹.

Przyjmuje się, że jeśli komornik sądowy wbrew art. 773 § 1 k.p.c. nie podejmuje działań zmierzających do przekazania egzekucji administracyjnemu organowi egzekucyjnemu, konieczne jest podjęcie czynności przez sąd na podstawie przepisu art. 759 § 2 k.p.c. w ramach nadzoru judykacyjnego nad komornikiem. Skutkiem powinno być wydanie komornikowi sądowemu zarządzenia przekazania egzekucji administracyjnemu organowi egzekucyjnemu⁵².

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Tak np. M. Krakowiak, *op. cit.*, s. 99.

⁵¹ Krytycznie do takiego rozwiązania na gruncie poprzedniego stanu prawnego odniósł się np. P. Osowy, *Stosunek sądowego postępowania egzekucyjnego do innych postępowań wykonawczych na przykładzie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej – zagadnienia wybrane [w] Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej. Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Sopot 2016, s. 308.

⁵² Tak J. Olszanowski, *op. cit.*, s. 37–38.

3.4. Doręczenia elektroniczne pomiędzy organami egzekucyjnymi

Zgodnie z art. 759² § 1 k.p.c. komornik dokonuje doręczeń administracyjnym organom egzekucyjnym, organom podatkowym oraz wierzycielom należności pieniężnych, których egzekucja została przejęta przez sądowy organ egzekucyjny w wyniku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, będącym podmiotami publicznymi obowiązany do udostępniania i obsługi elektronicznej skrzynki podawczej na podstawie art. 16 ust. 1a ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne⁵³. Doręczenia te powinny być dokonywane wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo z użyciem środków komunikacji elektronicznej, w sposób określony w przepisach wydanych na podstawie art. 63a § 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

W przepisie art. 759² § 1 k.p.c. przewiduje się dwojaką postać obligatoryjnej formy doręczeń elektronicznych, podobnie jak w art. 902² § 3 k.p.c., zgodnie z którym zawiadomienia o zajęciu wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku i inne dokumenty w ramach egzekucji z wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku doręcza się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo z użyciem środków komunikacji elektronicznej, w sposób określony w przepisach wydanych na podstawie art. 67 § 2c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Dualizm formy elektronicznej przewidziano również w art. 67 § 1a u.p.e.a. w zakresie doręczania zawiadomień o zajęciu i innych pism w ramach stosowanego w egzekucji administracyjnej środka egzekucyjnego. Natomiast w art. 63a u.p.e.a. dotyczącym zbiegu egzekucji administracyjnych oraz egzekucji sądowej i administracyjnej dopuszczono tylko jedną z form doręczeń elektronicznych. Przepis ten stanowi bowiem, że doręczenia pomiędzy organami egzekucyjnymi oraz

⁵³ Dz.U. z 2019 r., poz. 700 ze zm.

między organem egzekucyjnym a komornikiem sądowym dokonuje się z użyciem środków komunikacji elektronicznej. Taki sam sposób doręczeń zastosowano w odniesieniu do zawiadomień o zajęciu i innych pism wysyłanych przez organy egzekucyjne w ramach egzekucji z nadpłaty lub zwrotu podatku (zmieniony art. 89a § 3 u.p.e.a.).

Szczegółowe regulacje dotyczące doręczania dokumentów drogą elektroniczną zawiera rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 lipca 2020 r. w sprawie adnotacji w sprawie zbiegu egzekucji oraz dokonywania doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej pomiędzy organami egzekucyjnymi oraz pomiędzy organem egzekucyjnym a komornikiem sądowym⁵⁴, wydane na podstawie art. 63a § 2 u.p.e.a. Stanowi ono w § 3, że adnotacja w sprawie zbiegu jest sporządzana w formacie XML.

Doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej pomiędzy organami egzekucyjnymi dokonuje się na elektroniczną skrzynkę podawczą. Jeżeli na stronie podmiotowej w Biuletynie Informacji Publicznej organu egzekucyjnego została wskazana skrytka funkcjonująca w ramach elektronicznej skrzynki podawczej, przeznaczona do doręczeń w przypadku wystąpienia zbiegu egzekucji, doręczeń dokonuje się przy użyciu tej skrytki. Administracyjny organ egzekucyjny dokonuje doręczeń komornikowi sądowemu z użyciem środków komunikacji elektronicznej na adres elektroniczny na ePUAP powiązany z kontem komornika sądowego na tej platformie. Komornik sądowy dokonuje doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej, wykorzystując konto komornika na ePUAP.

Definicje elektronicznej platformy usług administracji publicznej, profilu zaufanego i podpisu zaufanego zawiera ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne⁵⁵. Według art. 3 tej ustawy:

⁵⁴ Dz.U. z 2020 r., poz. 1323. Rozporządzenie weszło w życie dnia 30 lipca 2020 r.

⁵⁵ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 346.

- elektroniczna platforma usług administracji publicznej to system teleinformatyczny, w którym instytucje publiczne udostępniają usługi przez pojedynczy punkt dostępowy w sieci internet;
- profil zaufany to środek identyfikacji elektronicznej zawierający zestaw danych identyfikujących i opisujących osobę fizyczną posiadającą pełną albo ograniczoną zdolność do czynności prawnych, który został wydany w sposób określony w art. 20c albo art. 20ca tej ustawy;
- podpis zaufany to podpis elektroniczny, którego autentyczność i integralność są zapewniane przy użyciu pieczęci elektronicznej ministra właściwego do spraw informatyzacji, zawierający:
 - dane identyfikujące osobę, ustalone na podstawie środka identyfikacji elektronicznej wydanego w systemie, o którym mowa w art. 20aa pkt 1 tej ustawy, obejmujące:
 - imię (imiona),
 - nazwisko,
 - numer PESEL;
 - identyfikator środka identyfikacji elektronicznej, przy użyciu którego został złożony;
 - czas jego złożenia.

Elektroniczna skrzynka podawcza to – zgodnie z art. 3 pkt 17 powołanej ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. – dostępny publicznie środek komunikacji elektronicznej służący do przekazywania dokumentu elektronicznego do podmiotu publicznego przy wykorzystaniu powszechnie dostępnego systemu teleinformatycznego.

Dalsze regulacje dotyczące wymogów pism przesyłanych drogą elektroniczną zawierało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 września 2016 r. w sprawie czynności Krajowej Rady Komorniczej umożliwiających komornikom prowadzenie egzekucji na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego oraz czynności komornika dokonywanych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w postępowaniu egzekucyjnym⁵⁶. Rozporządzenie to określało:

⁵⁶ Dz.U. z 2016 r., poz. 1417. Rozporządzenie obowiązywało do dnia 31 grudnia 2018 r.

- szczegółowe czynności Krajowej Rady Komorniczej umożliwiające komornikom prowadzenie egzekucji na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego;
- szczegółowe czynności komornika w egzekucji prowadzonej na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego;
- sposób wykonywania czynności przy użyciu systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie egzekucyjne.

Dotychczas nie stworzono jeszcze jednolitego, powszechnego systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania egzekucyjne i zabezpieczające prowadzone przez komorników (dedykowanego systemu dla komorników), w którym mogłaby być prowadzona i przechowywana dokumentacja i urzędzenia ewidencyjne w postaci elektronicznej oraz mogłyby być prowadzone konta, za pomocą których wnoszono by pisma procesowe. Stworzenie takiego systemu przewiduje art. 158 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁵⁷. System miał powstać do końca 2020 r. (zob. art. 295 u.k.s.). Obecnie złożenie wniosku egzekucyjnego drogą elektroniczną jest możliwe wyłącznie na podstawie nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego to postępowanie sądowe⁵⁸, a zatem w bardzo wąskim zakresie.

Zgodnie z § 16 rozporządzenia z dnia 5 września 2016 r. przewidziane nim szczegółowe przepisy dotyczące wykonywania czynności przy użyciu systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie egzekucyjne stosowało się odpowiednio do pism i innych dokumentów przesyłanych przez komornika za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Na mocy § 14 tego rozporządzenia pisma komornika sporządzone w postaci elektronicznej, w tym postanowienia, zarządzenia i zawiadomienia,

⁵⁷ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121 ze zm. Na temat istoty tego systemu zob. A. Antkiewicz, *Komentarz do art. 158 u.k.s.* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, s. 492-495.

⁵⁸ Zob. J. Studzińska, *Dopuszczalność dokonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym w formie elektronicznej. Uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2015, s. 137.

komornik miał opatrywać kwalifikowanym podpisem elektronicznym i przechowywać w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie egzekucyjne. W myśl § 15 ust. 1 rozporządzenia w zawiadomieniach o zajęciu oraz w innych zawiadomieniach i wezwaniach kierowanych do organów administracji publicznej i innych organów, instytucji lub osób, o których mowa w art. 761 § 1 k.p.c., komornik miał obowiązek podawać numer PESEL lub NIP dłużnika będącego osobą fizyczną, o ile dłużnik je posiadał, a w przypadku dłużnika niebędącego osobą fizyczną – numer w Krajowym Rejestrze Sądowym lub NIP, albo numer w innym rejestrze lub ewidencji, o ile dłużnik je posiadał. Natomiast w zawiadomieniu o zajęciu wierzytelności komornik pouczał dłużnika zajętej wierzytelności, że w razie zbiegu egzekucji sądowych albo zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej do zajmowanej wierzytelności dłużnik, przekazując środki pieniężne komornikowi, jednocześnie miał obowiązek wskazać sygnatury akt spraw egzekucyjnych, a w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej – także numer zawiadomienia o zajęciu dokonany w ramach egzekucji administracyjnej (ust. 2). Przepis ten stosowało się odpowiednio w razie zajęcia prawa majątkowego, na którego podstawie osoba obciążona obowiązkiem względem dłużnika była zobowiązana do uiszczenia świadczeń wynikających z zajętego prawa (ust. 3).

Podobnych rozwiązań nie zawiera aktualnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2018 r. w sprawie czynności Krajowej Rady Komorniczej umożliwiających komornikom prowadzenie egzekucji na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego oraz czynności komornika dokonywanych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w postępowaniu egzekucyjnym⁵⁹, obowiązujące od dnia 1 stycznia 2019 r.

⁵⁹ Dz.U. z 2018 r., poz. 2372.

4. Kolejny zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej

Zgodnie z przepisami art. 773 § 6 k.p.c. i art. 62e § 1 zd. 1 u.p.e.a., w razie kolejnego zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego egzekucję sądową albo administracyjną przejmuje ten organ egzekucyjny, który prowadzi łącznie egzekucje w wyniku pierwszego zbiegu egzekucji. *Ratio legis* tego przepisu jest oczywiste. Skoro bowiem zbieg egzekucji został już raz wcześniej rozwiązany, nie ma powodu, by rozwiązywać go odmiennie po raz drugi. Ten sam zresztą efekt, czyli przekazanie w ramach kolejnego zbiegu prowadzenia łącznie egzekucji organowi, który okazał się już raz właściwy w wyniku rozstrzygnięcia pierwszego zbiegu egzekucji, powinniśmy otrzymać przy rozwiązywaniu kolejnego zbiegu egzekucji w oparciu o pierwsze kryterium z art. 773 § 1 k.p.c. – pierwszeństwo zajęcia. Jeśli przy pierwszym zbiegu ujawniono organ, który dokonał zajęcia rzeczy lub prawa majątkowego, to każde kolejne zajęcie tego samego składnika majątkowego, powodujące następny zbieg, jest późniejsze wobec pierwszego. Nie ma więc sensu tego badać, dlatego wprowadzono omawianą zasadę w art. 773 § 6 k.p.c. i art. 62e § 1 zd. 1 u.p.e.a.

W art. 773 § 7 k.p.c. i art. 62e § 1 zd. 2 u.p.e.a. określono wyjątek od tej zasady. Jeżeli zbieg egzekucji dotyczy egzekucji administracyjnej, o której mowa w art. 773 § 2 k.p.c., prowadzenie łącznie egzekucji przejmuje administracyjny organ egzekucyjny, z wyłączeniem przypadku określonego w art. 773 § 2¹ k.p.c. Zgodnie z art. 62e § 2 u.p.e.a., jeżeli w wyniku kolejnego zbiegu egzekucji nastąpiła zmiana organu egzekucyjnego prowadzącego łącznie egzekucję do rzeczy albo prawa majątkowego, organ egzekucyjny, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji w wyniku pierwszego zbiegu:

- przekazuje adnotację w sprawie zbiegu organowi, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji w wyniku kolejnego zbiegu egzekucji, oraz
- zawiadamia o przekazaniu prowadzenia łącznie egzekucji organ egzekucyjny, który przekazał mu uprzednio adnotację w sprawie zbiegu.

5. Egzekucja kosztów postępowania po zbiegu egzekucji

Zgodnie ze zmienionym art. 774 § 1 k.p.c. sądowy organ egzekucyjny przejmujący prowadzenie łącznie egzekucji sądowej i administracyjnej postanawia w trybie dla niego właściwym również o kosztach powstałych w egzekucji, której dotyczył zbieg. Na gruncie podobnej regulacji obowiązującej przed nowelą z dnia 10 lipca 2015 r. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 marca 2004 r.⁶⁰ stwierdził, że rozstrzygając na podstawie art. 774 k.p.c. w związku z art. 773 k.p.c. o kosztach łącznej egzekucji, komornik, orzekając o opłatach należnych od dłużnika administracyjnego na podstawie art. 64 § 1 pkt 4 u.p.e.a., stosuje przepisy art. 64c § 9, 11 i 12 u.p.e.a. Po noweli k.p.c. z dnia 10 lipca 2015 r. odpadł obowiązek orzekania przez komornika o opłatach pobieranych za dokonanie czynności w egzekucyjnym postępowaniu administracyjnym, bowiem w art. 64e § 4c u.p.e.a. wprowadzono obowiązek umorzenia niewyegzekwowanych opłat w postępowaniu administracyjnym do czasu przejęcia egzekucji administracyjnej przez komornika. Zgodnie z powołanym przepisem administracyjny organ egzekucyjny w przypadku przejęcia prowadzenia łącznie egzekucji przez sądowy organ egzekucyjny umarza z urzędu niewyegzekwowane koszty z tytułu opłaty, o której mowa w art. 64 § 1 pkt 2–6 u.p.e.a., naliczone w egzekucji, w której doszło do zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej. W tym wypadku nie wydaje się postanowienia w sprawie umorzenia kosztów egzekucyjnych.

Na gruncie zmienionych przepisów aktualna pozostała zasada wyrażona w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r.⁶¹ stanowiąca o tym, że komornik, który na podstawie art. 773 k.p.c. przejął dalsze prowadzenie egzekucji świadczenia pieniężnego stwierdzonego administracyjnym tytułem wykonawczym, pobiera od dłużnika całą opłatę egzekucyjną. Opłatę tę powinno się obliczyć zarówno od należności

⁶⁰ Postanowienie SN z dnia 18 marca 2004 r., III CZP 6/04, Lex nr 520121.

⁶¹ Uchwała SN z dnia 22 października 2002 r., III CZP 61/02, OSNC 2003/7–8/99, z krytyczną glosą S. Dalki, PES 2003, nr 7–8, s. 88 i nast.

administracyjnej, jak i cywilnej. Ponadto komornik pobiera od dłużnika na rzecz wierzyciela administracyjnego koszty uiszczone przez niego w postępowaniu administracyjnym przed zaistnieniem zbiegu egzekucji⁶².

Jeśli zaistniałyby jakiekolwiek wątpliwości, to w art. 62f § 1 u.p.e.a. wprost wskazano, iż administracyjny organ egzekucyjny prowadzący łącznie egzekucje kończy, w formie postanowienia, egzekucję sądową z rzeczy albo prawa majątkowego przejętą od sądowego organu egzekucyjnego, jeżeli jej dalsze prowadzenie jest niemożliwe, niecelowe lub jeżeli jest oczywiste, że nie uzyska się kwoty wyższej od kosztów tej egzekucji. W postanowieniu organ egzekucyjny uchyla również czynności egzekucyjne podjęte w ramach tej egzekucji. Postanowienie doręcza się wierzycielowi, zobowiązanemu, dłużnikowi zajętej wierzytelności oraz sądowemu organowi egzekucyjnemu, od którego przejęto egzekucję. Na wymienione postanowienie zażalenie przysługuje wierzycielowi niebędącemu organem egzekucyjnym oraz zobowiązanemu (§ 2). Nie służy więc komornikowi.

Zgodnie z art. 62g u.p.e.a. w postępowaniu prowadzonym po zbiegu przez administracyjny organ egzekucyjny nie obciąża się kosztami egzekucyjnymi wierzyciela, na wniosek którego została wszczęta egzekucja sądowa przejęta przez organ egzekucyjny w wyniku zbiegu egzekucji, jeżeli w egzekucji sądowej wierzyciel ten jest zwolniony z mocy ustawy z kosztów egzekucyjnych.

W myśl art. 22 ustawy z dnia 11 września 2019 r. niezapłacone przed dniem wejścia w życie tej ustawy koszty egzekucyjne obciążające wierzyciela, powstałe w egzekucji prowadzonej przez administracyjny organ egzekucyjny do rzeczy lub prawa majątkowego w wyniku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, podlegają umorzeniu, jeżeli ten wierzyciel korzysta z ustawowego zwolnienia z tych kosztów w egzekucji sądowej.

Zgodnie z art. 62 § 5 u.p.e.a., w przypadku przejęcia przez sądowy organ egzekucyjny prowadzenia łącznie egzekucji do tej rzeczy albo

⁶² Zob. A. Marciniak, *Rozliczanie kosztów egzekucji...*, *op. cit.*, s. 81.

prawa majątkowego, egzekucję należności pieniężnej dochodzonej na podstawie jednolitego tytułu wykonawczego, zagranicznego tytułu wykonawczego i należności pieniężnej, o której mowa w art. 2 § 1 pkt 8 lit. g tej ustawy (tj. administracyjnych kar pieniężnych lub grzywien administracyjnych nałożonych na pracodawcę delegującego pracownika z terytorium RP w związku z naruszeniem przepisów dotyczących delegowania pracowników w ramach świadczenia usług – *dopisek AA*), koszty komornicze, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych, obciążające wierzyciela pokrywa – na żądanie sądowego organu egzekucyjnego – administracyjny organ egzekucyjny z budżetu państwa.

Na mocy art. 64 § 1a u.p.e.a., w przypadku przejęcia prowadzenia egzekucji sądowej w wyniku zbiegu egzekucji do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego, organ egzekucyjny pobiera opłatę za prowadzenie egzekucji w wysokości, o której mowa w § 1 pkt 2–6 tego artykułu. W podstawie obliczenia opłaty uwzględnia się należności pieniężne wskazane przez sądowy organ egzekucyjny w odpisie tytułu wykonawczego, w tym odsetki z tytułu niezapłacenia należności w terminie. W myśl art. 62d § 2 u.p.e.a organ egzekucyjny, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji do rzeczy albo prawa majątkowego, zawiadamia zobowiązanego i dłużnika zajętej wierzytelności o wysokości opłaty obliczonej zgodnie z art. 64 § 1a. Przepisy art. 62d § 2 i art. 64 § 1a u.p.e.a. stracą moc w dniu 20 lutego 2021 r.⁶³

6. Problemy praktyczne związane z nową regulacją zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej

Nowe rozwiązania dotyczące zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej w zasadzie należy zaaprobować, choć niektóre z nich słusznie spotkały się już z krytyką w doktrynie⁶⁴. Na poparcie zasługuje przyjęcie zasady,

⁶³ Zob. Dz.U. z 2019 r., poz. 1553 i 2070.

⁶⁴ Najszerzej uwagi krytyczne zgłosił J. Olszanowski, *op. cit.*, s. 104–106.

że po rozstrzygnięciu zbiegu dalsze łączne prowadzenie egzekucji dotyczy tylko tej rzeczy lub prawa majątkowego, co do których nastąpił zbieg. W takiej sytuacji ustawodawca wybrał też bardziej racjonalne rozwiązanie, że dalsze łączne egzekucje prowadzone są częściowo (w zakresie egzekucji przejętej od innego organu) na podstawie adnotacji o zbiegu egzekucji, a nie odpisu tytułu wykonawczego lub jego oryginału, odpada zatem potrzeba wystawienia dalszego tytułu wykonawczego lub sporządzenia odpisów. Rozwiązanie to powoduje jednak istotny wyłom w obowiązującej nadal zasadzie, że prowadzenie egzekucji możliwe jest wyłącznie na podstawie oryginału tytułu wykonawczego (art. 776 k.p.c.).

Przyjęcie rozwiązania, że to organy egzekucyjne i dłużnicy zajętych wierzytelności, a nie sądy, mają czuwać nad prawidłowym ustaleniem w przypadku wystąpienia zbiegu egzekucji, wymaga od tych podmiotów zachowania dużej ostrożności i odpowiedzialności przy podejmowaniu decyzji. Istotne jest też, aby wszystkie te podmioty stosowały identyczną wykładnię ustawowych kryteriów postępowania w przypadku zbiegów, np. w zakresie precyzyjnego stwierdzenia, w którym momencie doszło do zajęcia rzeczy lub prawa przez konkretny organ (przepisy regulujące te kwestie przy poszczególnych sposobach egzekucji są dosyć kazuistyczne), albo wobec określenia, co składa się na wysokość należności, którą trzeba mieć na względzie przy drugim kryterium rozstrzygania zbiegów. Poważniejsze trudności mogą powstać w przypadku sporu kompetencyjnego między organami egzekucyjnymi, bowiem do czasu jego rozstrzygnięcia przez sąd (referendarza sądowego) oba organy mogą prowadzić dalej egzekucję i w tym czasie może dojść do zaspokojenia jednego z wierzycieli z zajętej wierzytelności lub prawa, ze szkodą dla pozostałych wierzycieli, których należności są egzekwowane przez drugi organ egzekucyjny⁶⁵. Do podobnych nieprawidłowości może zresztą dojść na skutek pomyłki lub wadliwej oceny.

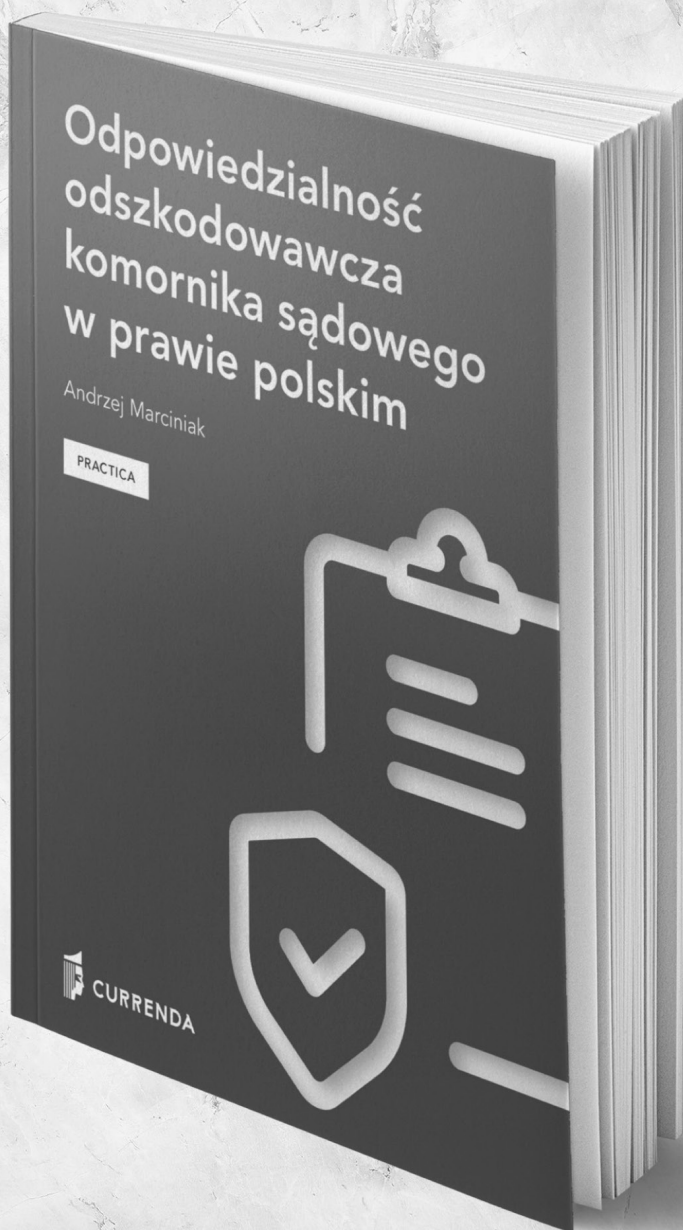
⁶⁵ Zob. M. Krakowiak, *op. cit.*, s. 104.

W praktyce nie można wykluczyć też takiej sytuacji (choć wydaje się ona mało prawdopodobna), że trzeciodłużnik nie będzie w stanie samodzielnie ustalić, jaki organ jest właściwy do dalszego prowadzenia postępowania egzekucyjnego (w oparciu o kryteria określone w przepisie art. 773 §1 k.p.c.), bowiem zajęć dokonano jednocześnie – pisma organów egzekucyjnych o zajęciu dotarły do dłużnika zajętej wierzytelności w tym samym momencie, a kwoty zajętych należności są równe. Ustawodawca nie daje wskazówek, jak należy postąpić w takim przypadku i jakim kryterium się wówczas kierować, gdy żadne ze wskazanych w ustawie nie jest rozstrzygające⁶⁶. Słusznie dostrzeżono, że nie będzie wystarczająca w takiej sytuacji możliwość zaskarżenia skargą przewidzianą w art. 773² § 5 k.p.c. zawiadomienia skierowanego na podstawie art. 773² § 1 k.p.c. przez komornika do stron, uczestników postępowania i administracyjnego organu egzekucyjnego o zachodzącej podstawie przekazania egzekucji sądowej organowi administracyjnemu⁶⁷ lub zaniechania komornika w tym zakresie, albowiem sąd (referendarz sądowy) nadal nie będzie dysponował miarodajnym kryterium pozwalającym mu na rozstrzygnięcie zbiegu. Wydaje się, że aby wyjść z tej patowej sytuacji pomocniczo można odwołać się do momentu dokonania czynności zajęcia przez organy egzekucyjne, tj. do momentu podpisania pisma o zajęciu skierowanego do trzeciodłużnika albo – gdyby to nie było możliwe – do momentu wysłania go do poddłużnika.

⁶⁶ Opisany problem sygnalizuje A. Góra-Błaszczkowska, *op. cit.*, s. 45.

⁶⁷ *Ibidem*.

Już w sklepie Currenda!
www.sklep.currenda.pl

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Nowelizacja prawa upadłościowego z 2019 r. w zakresie upadłości konsumenckiej na tle rozwiązań o niewypłacalnych dłużnikach w Anglii i Walii**

Nowelizacja prawa upadłościowego z dnia 30 września 2019 r. wprowadziła znaczące zmiany do procedury ogłoszenia upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Autorzy nowelizacji, korzystając z doświadczeń prawa Anglii i Walii, przewidzieli też nowe rozwiązanie dla osób dotkniętych problemem niewypłacalności, tj. układ z wierzycielami. Jednak ustawodawca angielski już teraz planuje wprowadzenie kolejnych instytucji dla niewypłacalnych dłużników. Analiza rozwiązań angielskich może ułatwić przewidywanie skutków wprowadzenia nowych instytucji do prawa polskiego.

Słowa kluczowe: *upadłość konsumencka, układ z wierzycielami, nowelizacja, prawo polskie, prawo angielskie, procedura cywilna*

SUMMARY **Amendment of Personal Bankruptcy Law in 2019 vs. Solutions for Insolvent Debtors in England and Wales**

The amendment of 30 September 2019 introduced far-reaching changes to the personal bankruptcy procedure. Following the experiences of England and Wales, the authors of the amendment have also provided for a new solution for people experiencing insolvency, i.e. a voluntary agreement with creditors. However, the English legislator is already planning to introduce new institutions for insolvent debtors. By analysing English solutions, we may be able to predict the consequences of introducing new institutions to Polish law.

Keywords: *personal bankruptcy, individual voluntary agreement, amendment, Polish law, English law*

Nowelizacja prawa upadłościowego z 2019 r. w zakresie upadłości konsumenckiej na tle rozwiązań prawnych o niewypłacalnych dłużnikach w Anglii i Walii

1. Wstęp

Dnia 30 sierpnia 2019 r. Sejm przyjął ustawę o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw¹. Na mocy tej nowelizacji wprowadzono znaczące zmiany w procedurze upadłości konsumenckiej, a także przewidziano nowe rozwiązanie dla niewypłacalnych dłużników, tj. możliwość zawierania układu z wierzycielami. Motywem ustawodawcy było usprawnienie i przyspieszenie postępowania oraz odciążenie sądów upadłościowych. Jak zauważają w uzasadnieniu do

¹ Dz.U. z 2019 r., poz. 1802; dalej: UZm.

projektu ustawy autorzy nowelizacji², liczba postępowań prowadzonych według przepisów tytułu V części trzeciej ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe³ (tzw. upadłość konsumencka) wzrosła lawinowo po nowelizacjach z 2014 r. oraz 2016 r., które dały możliwość skorzystania z tej instytucji szerszej grupie osób. Zwiększona liczba spraw obnażyła słabości obowiązującego modelu i stosowania dotychczasowych przepisów. Odpowiedzią na te problemy, w intencji autorów projektu ustawy, miała być właśnie nowelizacja z 2019 r. Dodatkowo przewidziano w niej uzupełnienie modelu o regulacje chroniące małżonka upadłego przed konsekwencjami upadłości, rozwiązanie korelujące przepisy z zakresu egzekucji alimentacyjnej z upadłością oraz możliwość zabezpieczenia środków materialnych dla funkcjonowania rodziny, której członkowie objęci są postępowaniem upadłościowym⁴.

Znowelizowane przepisy weszły w życie z drobnymi wyjątkami⁵ dnia 24 marca 2020 r. Zgodnie z art. 9 UZm w sprawach, w których wnioski o ogłoszenie upadłości wpłynęły przed wejściem nowelizacji w życie, stosuje się przepisy dotychczasowe, z wyjątkiem art. 315, 317, 320, 330a oraz 334 PrUp, które stosuje się w brzmieniu nadanym nowelizacją. Dodatkowo na mocy art. 8 UZm przepisy o skutkach wszczęcia postępowania co do osoby, majątku i zobowiązań upadłego stosuje się również do zdarzeń prawnych, które miały miejsce przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

W uzasadnieniu do projektu ustawy autorzy powołują się na doświadczenia Anglii i Walii związane ze stosowaniem innych (poza upadłością) rozwiązań dla niewypłacalnych dłużników⁶. W istocie, instytucje przewidziane na gruncie angielskiej ustawy o niewypłacalności

² Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw z dnia 28 maja 2019 r., druk sejmowy nr 3480, s. 1.

³ Tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228; dalej: PrUp.

⁴ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 2.

⁵ Wyjątki te dotyczą zmiany art. 43 oraz art. 316 PrUp, które weszły w życie dnia 1 grudnia 2020 r.

⁶ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 3.

z 1986 r.⁷ (*Insolvency Act 1986*) uwzględniają w sposób kompleksowy różnice w sytuacji życiowej osób, które popadły w problemy finansowe, i tym samym są dostępne dla szerokiego grona osób w różnej sytuacji materialnej. Śledząc historię nowelizacji upadłości konsumenckiej, można zauważyć, że kolejne zmiany polskich regulacji coraz szerzej dopuszczają dłużników do tej instytucji. Należy zwrócić uwagę, że w prawie polskim daleko jeszcze do otwartości rozwiązań angielskich. Niewątpliwie trzeba skorzystać z analizy instytucji upadłości konsumenckiej stosowanej w innych porządkach prawnych. W niniejszym artykule podjęto zatem próbę przedstawienia głównych zmian w zakresie upadłości konsumenckiej wprowadzonych do prawa upadłościowego nowelizacją z dnia 30 września 2019 r. na tle rozwiązań stosowanych w Anglii i Walii.

2. Upadłość konsumencka w Polsce oraz w Anglii i Walii

Polacy dość długo czekali na możliwość skorzystania z instytucji upadłości konsumenckiej. Dla porównania, w Wielkiej Brytanii upadłość konsumencką wprowadzono w 1976 r.⁸, w Danii – w 1984 r., we Francji – w 1990 r., w Finlandii – w 1993 r., w Szwecji, Austrii i Niemczech – w 1994 r., a w Holandii – w 1997 r. Na początku XXI w. wprowadzono upadłość konsumencką w Portugalii, Luksemburgu i Hiszpanii⁹. Kolejne nowelizacje coraz bardziej liberalizowały konsumenckie prawo upadłościowe w Polsce i dawały możliwość skorzystania z instytucji upadłości konsumenckiej. Jednak polscy konsumenci mieli nadal (tj. do czasu wejścia w życie omawianej nowelizacji) do dyspozycji tylko jedno rozwiązanie w przypadku nadmiernego zadłużenia i niewypłacalności,

⁷ *Insolvency Act 1986*, 1986, c. 45.

⁸ Regulacje dotyczące upadłości osób fizycznych istniały w prawie angielskim już w XIX w., jednak w 1976 r. przyjęto ustawę *Insolvency Act 1976*. Powstała ona w wyniku rewizji prawa upadłościowego po przystąpieniu Zjednoczonego Królestwa do Wspólnoty Europejskiej i stanowiła podwaliny ustawy *Insolvency Act 1986*, która po wielu nowelizacjach obowiązuje do dzisiaj.

⁹ A. Szymańska, *Upadłość konsumencka w wybranych krajach Unii Europejskiej a kryzys gospodarczy* [w:] *Problemy Zarządzania* 2013, nr 11(1), s. 56.

a mianowicie ogłoszenie upadłości w wyniku postępowania prowadzonego przed sądem upadłościowym. Ponadto dostęp do niego był znacznie ograniczony, ponieważ wniosek o ogłoszenie upadłości złożony przez dłużnika, który umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa doprowadził do powstania niewypłacalności lub do istotnego zwiększenia jej stopnia, ulegał obligatoryjnemu oddaleniu przez sąd.

Dla porównania, prawo Anglii i Walii przewiduje kilka możliwości, jakie mogą wybrać niewypłacalni dłużnicy, są to: zwykła procedura upadłościowa, uproszczona procedura, tzw. upadłość bezmajątkowa (ang. DRO – *debt relief orders*), oraz dobrowolny układ z wierzycielami (ang. IVA – *individual voluntary arrangement*). Dodatkowo dłużnicy mogą również skorzystać z pomocy prywatnych doradców zadłużeniowych i sporządzić tzw. *debt management plan* (DMP), czyli plan zarządzania zadłużeniem. Ostatnie rozwiązanie nie jest jednak regulowane ustawowo.

3. Zmiany w upadłości konsumenckiej wprowadzone nowelizacją z dnia 30 września 2019 r.

3.1. Rezygnacja z badania tzw. moralności płatniczej dłużnika na etapie rozpatrywania wniosku o ogłoszenie upadłości

Pierwszą z wprowadzonych zmian, która znacząco zwiększa dostępność instytucji upadłości konsumenckiej, jest **rezygnacja z badania tzw. moralności płatniczej** dłużnika na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości na skutek uchylecia art. 491⁴ PrUp. Przepis ten nakładał na sąd upadłościowy obowiązek oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości m.in. w przypadku, gdy dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy nowelizującej „o ogłoszeniu upadłości powinien przede wszystkim decydować stan niewypłacalności (...), a nie ocena zawinienia dłużnika

w doprowadzeniu lub pogłębieniu stanu zadłużenia”¹⁰. Ponadto autorzy nowelizacji zauważyli, że poprzednia regulacja przyczyniała się do znacznych różnic orzeczniczych w poszczególnych okręgach sądowych i w związku z tym powstania zjawiska „turystyki upadłościowej” na terenie Polski. Rezygnacja z badania przyczyn powstania niewypłacalności ma też ograniczyć długość trwania postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej. W tym miejscu należy zauważyć, że z uwagi na zmianę przesłanek ogłoszenia upadłości osoby, których wnioski o ogłoszenie upadłości oddalono jeszcze w czasie obowiązywania starych przepisów, mogą ponownie złożyć taki wniosek, nawet jeżeli stan faktyczny nie uległ zmianie¹¹.

Na mocy prawa angielskiego wnioski o ogłoszenie upadłości może złożyć każda osoba fizyczna. Jedynym warunkiem jest wykazanie we wniosku, że dłużnik nie jest w stanie spłacić swoich zobowiązań objętych wnioskiem, bez względu na ich wartość. Moralność płatnicza dłużnika nie jest badana ani w postępowaniu wszczętym na wniosek dłużnika, ani w postępowaniach wszczynanych na wniosek wierzyciela. Ustawa, co prawda, przewiduje dodatkowe przesłanki, które muszą zostać spełnione, aby wierzyciel mógł żądać upadłości dłużnika, jednak nie mają one związku z postawą dłużnika, a dotyczą jedynie wartości wierzytelności objętych wnioskiem¹². Sądy angielskie mogą jednak zbadać postępowanie dłużnika już po ogłoszeniu upadłości¹³. Sądy biorą pod uwagę

¹⁰ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 3.

¹¹ R. Adamus, P. Kuglarz, *Komentarz do art. 491¹ PrUp [w:] Upadłość konsumencka. Komentarz*, pod red. R. Adamusa, M. Geromina, B. Groelego, Z. Miczka, Warszawa 2020, s. 243–261.

¹² Wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika może złożyć do sądu każdy wierzyciel (lub kilku wierzycieli łącznie), jeżeli wierzytelność lub suma wierzytelności objętych wnioskiem przekracza 5 000 GBP. Próg ten uważany jest w doktrynie za wysoki i w pewnym stopniu ogranicza on dostępność procedury dla wierzycieli, zwłaszcza w połączeniu z wysoką opłatą od wniosku i kaucją na poczet kosztów syndyka, które należy wnieść przed złożeniem wniosku (1 270 GBP). Niezależnie jednak od opinii angielskiej doktryny należy podkreślić, że sytuacja wierzyciela na gruncie przepisów angielskich jest o wiele bardziej uprzywilejowana niż na gruncie regulacji polskich, które przewidują, że wierzyciel ma prawo złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika jedynie w wyjątkowych sytuacjach określonych w art. 8 i 9 PrUp.

¹³ Na wniosek Sekretarza Stanu lub syndyka z polecenia Sekretarza Stanu złożony w ciągu roku od wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

głównie sposób prowadzenia działalności gospodarczej przez dłużnika¹⁴, ale także uprawianie hazardu, dokonywanie ryzykownych spekulacji lub ekstrawaganckich wydatków, które mogły znacząco przyczynić się do niewypłacalności lub powiększyć jej stan. Jeżeli w świetle dokonanych ustaleń sąd uzna to za stosowne, wydaje postanowienie o nałożeniu na upadłego określonych ograniczeń (ang. *bankruptcy restriction order*) na wskazany okres. Ograniczenia te mogą mieć różnoraki charakter, od zakazu pełnienia funkcji związanych z finansami w spółkach, przez zakaz zadłużania się powyżej określonej kwoty, aż po zakaz prowadzenia działalności gospodarczej¹⁵.

Podobnie jak w prawie angielskim, na gruncie polskiej nowelizacji uchylenie art. 491⁴ PrUp nie oznacza całkowitego odstąpienia od badania przyczyn powstania po stronie dłużnika stanu niewypłacalności. Ewentualne niewłaściwe zachowania dłużnika są badane na etapie ustalania planu spłaty wierzycieli, a zatem już po ogłoszeniu upadłości dłużnika. W procedurze tej wierzyciele mają możliwość zabrania głosu, a jej wynik ma wpływ na ustalenie planu spłaty w ten sposób, że gdyby uznano, iż upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, plan spłat wierzycieli nie może być ustalony na czas krótszy niż 36 miesięcy i dłuższy niż 84 miesiące. Dodatkowo przewiduje się wyłączenie możliwości oddłużenia w razie ustalenia, że upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub zwiększył jej stopień w sposób celowy, w szczególności przez trwonienie elementów majątku i umyślne nieregulowanie wymagalnych zobowiązań (przy zachowaniu możliwości zastosowania klauzuli generalnej opartej na względach humanitarnych oraz jeżeli nie upłynęło 10 lat od postępowania, w którym umorzono całość lub część

¹⁴ Do procedury upadłości konsumenckiej w Anglii i Walii mają również dostęp osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

¹⁵ W takiej sytuacji upadły może jednak ubiec orzeczenie sądu i dobrowolnie złożyć zobowiązanie dotyczące ograniczeń upadłego (ang. *bankruptcy restriction undertaking*). Treść zobowiązań składanych przez dłużników dotyczyć może ograniczeń zazwyczaj stosowanych przez sądy.

zobowiązań dłużnika). Nowelizacja wprowadza również „nagrodę” polegającą na skróceniu okresu, na jaki ustalono plan spłaty wierzycieli, w przypadku gdy dłużnik wykazuje się aktywną postawą i gdy pokrył przynajmniej 50% zadłużenia.

3.2. Postępowanie upadłościowe bez udziału sędziego-komisarza

Zgodnie z założeniami przyjętymi przez autorów projektu nowelizacji podstawowym narzędziem mającym usprawnić postępowanie jest wprowadzenie możliwości ogłoszenia upadłości konsumenta w uproszczonej procedurze **bez udziału sędziego-komisarza**. „Rozwiązanie to skierowane jest przede wszystkim do tych przypadków, gdy w masie upadłości brakuje znaczącego majątku pozwalającego na zaspokojenie wierzycieli w drodze jego sprzedaży i wykonania planu podziału albo w których nie przewiduje się sporów dotyczących składu masy upadłości, wysokości zadłużenia, jej struktury lub trudności z likwidacją masy upadłości”¹⁶. Ma ono w znacznym stopniu odciążyć administrację sądową w zakresie obsługi najprostszych spraw upadłości konsumenckiej. Należy tu jednak zaznaczyć, że w przypadkach szczególnie skomplikowanych możliwe jest prowadzenie postępowania według przepisów o upadłości przedsiębiorców, z pewnymi wyjątkami¹⁷.

W tym miejscu warto wskazać, że od dnia 6 kwietnia 2016 r. postępowanie w sprawie ogłoszenia upadłości wszczęte na wniosek dłużnika jest w Anglii i Walii **postępowaniem administracyjnym**. Decyzję o zmianie procedury podjęto ze względu na fakt, że praktycznie wszystkie wnioski o ogłoszenie upadłości składane przez dłużników były uwzględniane przez sądy. Procedura sądowa trwała jednak relatywnie długo. W mocno obciążonych pracą sądach okręgowych wydanie postanowienia o ogłoszeniu upadłości następowało z dużym opóźnieniem, co

¹⁶ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 2.

¹⁷ W takim przypadku nie obowiązuje art. 13 PrUp, co oznacza, że postępowanie nie może zostać umorzone, nawet jeżeli fundusze masy upadłości nie wystarczą na pokrycie kosztów postępowania.

z pewnością działało na szkodę wierzycieli i samego dłużnika¹⁸. Wniosek o ogłoszenie upadłości złożony przez dłużnika w formie elektronicznej rozpatruje urzędnik ds. ogłoszenia upadłości (ang. *adjudicator*)¹⁹. *Adjudicator* powoływany jest przez Sekretarza Stanu i jest urzędnikiem agencji rządowej *The Insolvency Service*²⁰. *Adjudicator* wydaje decyzję o ogłoszeniu upadłości, jeśli w danej sprawie spełnione zostały wszystkie przesłanki określone w ustawie. Jeżeli przesłanki te nie zostały spełnione, odmawia wydania decyzji. Podczas rozpatrywania danej sprawy *adjudicator* nie posługuje się własnym uznaniem ani osądem. Jego rola sprowadza się jedynie do ustalenia, czy okoliczności sprawy uzasadniają (zgodnie z przesłankami określonymi w art. 263K *Insolvency Act 1986*)²¹ wydanie decyzji o ogłoszeniu upadłości. Nowa procedura praktycznie wyklucza udział wierzycieli w postępowaniu wszczętym na wniosek dłużnika, gdyż regulacja nie nakłada obowiązku powiadomienia ich o złożonym wniosku ani na dłużnika, ani na *adjudicatora*. Ustawodawca założył, że postępowanie między dłużnikiem a *adjudicatorem* ma charakter wyłącznie prywatny.

Dla spraw, w których dłużnik nie dysponuje majątkiem mogącym posłużyć zaspokojeniu wierzycieli w drodze likwidacji, ustawodawca angielski przewidział procedurę tzw. **upadłości bezmajątkowej**. Mogą z niej skorzystać jedynie dłużnicy z zadłużeniem o wartości poniżej 20 000 GBP, niebędący właścicielami nieruchomości (wartość majątku

¹⁸ S. Baister, *Class consciousness and the creditor*, *Insolvency Intelligence* 2018, nr 41(4), s. 2.

¹⁹ Wniosek uważa się za skutecznie złożony po uiszczeniu opłaty od wniosku w wysokości 130 GBP oraz kaucji na poczet kosztów syndyka w wysokości 550 GBP.

²⁰ Agencja wykonawcza Departamentu ds. biznesu, energii i strategii przemysłowej z siedzibą główną w Londynie. W ramach swoich kompetencji prowadzi procedury w zakresie postępowań upadłościowych przedsiębiorców i osób niebędących przedsiębiorcami. W odniesieniu do spraw konsumentów jej uprawnienia obejmują zarządzanie sprawami upadłościowymi oraz postanowieniami o udzieleniu moratorium.

²¹ *Adjudicator* musi ustalić, czy: 1) był właściwym organem do rozpatrzenia wniosku w dniu jego złożenia; 2) dłużnik nie jest w stanie spłacić swoich zobowiązań w dniu rozpatrzenia wniosku; 3) na dzień rozpatrzenia wniosku nie złożono innego wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika; 4) na dzień rozpatrzenia wniosku w stosunku do zobowiązań objętych wnioskiem o ogłoszenie upadłości nie wydano postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

dłużnika musi wynosić poniżej 1 000 GBP), o nadwyżce dochodów nad kosztami utrzymania poniżej 50 GBP miesięcznie²². Wniosek o wszczęcie procedury może złożyć jedynie dłużnik przez „zatwierdzonego pośrednika” (ang. *approved intermediary*), który jest prywatnym doradcą zadłużeniowym. Procedura uproszczona prowadzona jest przez syndyka działającego w roli urzędnika sądu upadłościowego. Ustawa *The Insolvency Act 1986* określa przesłanki obligatoryjnego i fakultatywnego oddalenia wniosku dłużnika²³. W przypadku niewystąpienia żadnej z przesłanek przewidzianych w ustawie syndyk wydaje postanowienie o udzieleniu moratorium. W konsekwencji w okresie 12 miesięcy od wydania postanowienia wierzyciele dłużnika nie mogą egzekwować spłaty wierzytelności objętych postanowieniem ani wszczynać przeciwko dłużnikowi innych postępowań związanych z wierzytelnością. Po tym okresie całość zadłużenia objętego wnioskiem zostaje umorzona. Rola sądu ogranicza się tutaj do kontroli decyzji i czynności podejmowanych przez syndyka na wniosek każdej osoby, która nie zgadza się z działaniami syndyka, oraz do sformułowania instrukcji działania dla syndyka w konkretnej sprawie związanej z procedurą (na wniosek syndyka). Sąd może również przedłużyć okres moratorium w celu rozpatrzenia takich wniosków.

3.3. Nowe rozwiązania na etapie ustalania składu masy upadłości

Na mocy omawianej nowelizacji do art. 63 PrUp dodano ustępy 1a–1h mające zagwarantować pozostawienie upadłemu środków finansowych, które umożliwiają samodzielne utrzymanie się osobie samotnej lub rodzinie bez konieczności korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

²² Źródło: <https://www.gov.uk/government/publications/getting-a-debt-relief-order> (dostęp: 24.11.2020).

²³ Do przesłanek obligatoryjnych należy m.in. przekonanie syndyka, że dłużnik nie jest w stanie zapłacić swoich długów, oraz objęcie przez dłużnika wnioskiem przynajmniej jednego zobowiązania kwalifikowanego, tj. zobowiązania pieniężnego wymagalnego w chwili składania wniosku lub w przyszłości. Przesłanki fakultatywne obejmują poprawność formalną wniosku, dostarczenie przez dłużnika wszystkich informacji żądanych przez syndyka oraz prawdziwość oświadczeń składanych przez dłużnika we wniosku i innych dokumentach składanych w postępowaniu (art. 251C ustawy).

Autorzy uzasadnienia do nowelizacji zauważają, że do tej pory w praktyce istniały poważne rozbieżności co do kwot pozostawianych w dyspozycji upadłego²⁴. Zgodnie z nowymi rozwiązaniami kwota wyłączona z masy upadłości osoby fizycznej nie może być niższa niż 150% kwoty uprawniającej do uzyskania świadczeń z pomocy społecznej w przypadku osoby samotnie gospodarującej na mocy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²⁵ oraz 150% kwoty uprawniającej na mocy tej ustawy do uzyskania świadczeń z pomocy społecznej w przypadku osoby, na której utrzymaniu pozostają inne osoby, pomnożone przez liczbę osób pozostających na utrzymaniu upadłego wraz z upadłym²⁶. Niezależnie od regulacji nowego art. 63 ust. 1a i 1b PrUp, sąd na wniosek upadłego lub syndyka może w inny sposób ustalić część dochodu upadłego, która nie wchodzi do masy upadłości, biorąc pod uwagę szczególne potrzeby upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu, w tym stan zdrowia, potrzeby mieszkaniowe oraz możliwości ich zaspokojenia.

Prawo Anglii i Walii również przewiduje możliwość zajęcia przez powiernika masy upadłości²⁷ dochodów upadłego uzyskanych po dniu ogłoszenia upadłości. Nie dochodzi do tego automatycznie, a jedynie na skutek postanowienia sądu wydanego na wniosek powiernika. Postanowienie określa kwotę pozostawianą w dyspozycji upadłego, która zgodnie z art. 310(2) ustawy *Insolvency Act 1986* nie może być niższa niż kwota konieczna z punktu widzenia sądu do zaspokojenia uzasadnionych potrzeb życiowych upadłego i jego rodziny. Jak łatwo się domyślić, na kanwie tego przepisu powstało bogate orzecznictwo dotyczące tego, jakie potrzeby życiowe można uznać za uzasadnione²⁸.

²⁴ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 10.

²⁵ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1876.

²⁶ Odpowiednio 701 PLN i 528 PLN na dzień 11 lipca 2018 r. (zob. Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 10–11).

²⁷ Funkcję powiernika może pełnić syndyk albo – na żądanie wierzycieli – prywatny specjalista ds. upadłości (ang. *insolvency practitioner*).

²⁸ Np. orzeczenia w sprawach *Boyden v Watson* [2004] BPIR 1131 lub *Re Rayatt (a bankrupt)* [1998] BPIR 491. A. Keay, P. Walton, *Insolvency Law. Corporate and Personal*, Bristol 2017, s. 354.

Znowelizowane przepisy polskiej ustawy umożliwiają też obronę byłego małżonka albo małżonka upadłego przed objęciem masą upadłości majątku, który przestał być majątkiem wspólnym w wyniku rozwodu, separacji lub ubezwłasnowolnienia jednego z małżonków w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Regulacja nowego art. 125 ust. 3 PrUp przyznaje w takiej sytuacji byłemu małżonkowi albo małżonkowi upadłego prawo żądania uznania rozdzielności majątkowej za skuteczną w stosunku do masy upadłości w drodze powództwa albo zarzutu, jeżeli w chwili powstania rozdzielności majątkowej nie wiedział on o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości, a powstanie rozdzielności majątkowej nie doprowadziło do pokrzywdzenia wierzycieli. Na tym tle logicznym i pożądanym rozwiązaniem jest regulacja nowego art. 491^{6a} PrUp, która nakłada na syndyka obowiązek pouczenia małżonka upadłego między innymi o treści art. 125 PrUp. Podobne rozwiązania w prawie angielskim nie istnieją, gdyż w Anglii i Walii sam fakt zawarcia małżeństwa nie wiąże się z powstaniem odrębnego ustroju własności, właściwego tylko dla małżonków. Wszelkie problemy związane ze współwłasnością składników majątku wchodzącego w skład masy upadłości przez upadłego i jego małżonka rozwiązuje się na mocy ogólnych przepisów dotyczących współwłasności.

W wyniku omawianej nowelizacji dodano również do art. 144 PrUp ustęp 3, który umożliwia syndykowi żądanie zmiany orzeczenia lub umowy dotyczących obowiązku alimentacyjnego. Jak zauważają autorzy projektu ustawy, „wprowadzenie możliwości żądania zmiany orzeczenia lub umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego powinno przeciwdziałać potencjalnym nadużyciom ze strony upadłego i jego wierzycieli uprzywilejowanych w relacji do pozostałych wierzycieli”²⁹. Dla porównania, w prawie angielskim wierzyciele alimentacyjni nie są kategorią uprzywilejowaną przy podziale sum uzyskanych z likwidacji masy upadłościowej.

²⁹ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 13.

3.4. Likwidacja masy upadłości

Jak już wspomniano wcześniej, zasadniczą zmianą na tym etapie postępowania jest rezygnacja z udziału sędziego-komisarza. W związku z tym w nowym art. 491^{12a} PrUp wprowadzono kontrolę sądową nad fazą likwidacyjną postępowania na wzór przepisów o skardze na czynności komornika. W konsekwencji upadły, wierzyciel lub inna osoba, której prawo zostało przez czynności lub zaniechanie syndyka naruszone albo zagrożone, mogą złożyć do sądu upadłościowego skargę na czynności syndyka lub zaniechanie przez syndyka dokonania czynności.

W wyniku nowelizacji, poprzez uchylene art. 491¹³ ust. 4 PrUp³⁰ wprowadzono też ochronę upadłego przed konsekwencjami sprzedaży mieszkania lub domu jednorodzinnego zajmowanego przez upadłego i jego rodzinę bez względu na przyczyny powstania stanu niewypłacalności. Jeżeli w skład masy upadłości wchodzi lokal mieszkalny albo dom jednorodzinny, w którym zamieszkuje upadły, a konieczne jest zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu, z sumy uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości wydziela się upadłemu kwotę odpowiadającą przeciętnemu czynszowi najmu lokalu mieszkalnego w tej samej lub sąsiedniej miejscowości za okres od 12 miesięcy do 24 miesięcy. W poprzednim stanie prawnym rozwiązanie to było niedostępne dla dłużników, którzy doprowadzili do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększyli jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, w sytuacji gdy postępowanie zostało wszczęte na wniosek wierzyciela.

Prawo angielskie również przewiduje ochronę upadłego w przypadku konieczności sprzedaży domu lub mieszkania, jednak ochrona ta przyjmuje inną formę. Ustawa daje możliwość odsunięcia w czasie sprzedaży takiej nieruchomości do roku od dnia przejęcia masy

³⁰ W zasadzie uchylono cały art. 491¹³ PrUp, jednak treść ust. 1–3 została ponownie wprowadzona do ustawy jako art. 342a.

upadłości przez powiernika. Po upływie roku interesy wierzycieli zyskują priorytet i dalsze opóźnienie sprzedaży jest możliwe jedynie w wyjątkowych sytuacjach³¹.

3.5. Oddłużenie

Nowelizacja wprowadza trzy następujące sposoby oddłużenia (nowy art. 369 PrUp):

- 1) ustalenie planu spłaty na wniosek upadłego i umorzenie pozostałej części zobowiązań, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym;
- 2) umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty (na wniosek upadłego), jeśli osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli;
- 3) warunkowe umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty, jeżeli niezdolność do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli wynikająca z osobistej sytuacji upadłego nie ma charakteru trwałego.

Umorzenie warunkowe staje się ostateczne, jeżeli żaden z wierzycieli nie złoży wniosku o ustalenie planu spłaty w ciągu 5 lat od uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań bez ustalania planu spłaty, w wyniku czego sąd uchyli postanowienie o warunkowym umorzeniu zobowiązań i ustali plan spłaty wierzycieli. Przesłanką uchylenia tego postanowienia jest ustalenie przez sąd, że ustała niezdolność upadłego do wykonywania planu spłaty. Uchylenie postanowienia nie może się opierać na odmiennej ocenie okoliczności, które istniały w chwili wydania przez sąd orzeczenia umarzającego

³¹ Np. w przypadku domu będącego współwłasnością upadłego i jego żony sąd uznał poważną i nieuleczalną chorobę żony upadłego za okoliczność wyjątkową i wstrzymał możliwość sprzedaży domu do czasu śmierci żony lub opuszczenia przez nią domu na stałe (*Cloughton v Charalamabous* [1998] BPIR 558).

zobowiązania warunkowo. Nie ma tu również znaczenia, czy sąd dysponował dowodami potwierdzającymi te okoliczności³².

Przesłanka „**trwałej niezdolności**” oznacza, że sytuacja upadłego nie rokuje poprawy. „Nie uzasadniają zastosowania tej przesłanki przejściowe trudności, w szczególności trudności ze znalezieniem pracy, przejściowe problemy zdrowotne, nawet jeżeli utrzymują się od dłuższego czasu, ale z istoty swej nie mają charakteru trwałego”³³.

W tym miejscu należy jeszcze zauważyć, że zgodnie z nowymi regulacjami plan spłaty wierzycieli zawiera informacje, które w poprzednim stanie prawnym umieszczane były na liście wierzytelności, w planie podziału i w planie spłaty wierzycieli. W związku z tym, że lista wierzytelności, uzupełniająca lista wierzytelności oraz plany podziału nie są już sporządzane, syndyk ma obowiązek uwzględnić zasady tworzenia tych dokumentów podczas sporządzania planu spłaty wierzycieli.

W procedurze angielskiej umorzenie zobowiązań upadłego niepokrytych w wyniku likwidacji masy upadłości następuje automatycznie po roku od dnia ogłoszenia upadłości. Umorzeniu podlegają wszystkie zobowiązania upadłego poza wyjątkami przewidzianymi ustawowo³⁴. Wierzyciele mogą uzyskać zaspokojenie jedynie z kwot pochodzących z likwidacji majątku upadłego, wypłaconych przez powiernika masy upadłości w ciągu roku od ogłoszenia upadłości.

3.6. Zawarcie układu z wierzycielami

Kolejna znacząca zmiana to wprowadzenie możliwości zawarcia przez dłużnika **układu z wierzycielami** (art. 491²⁵ i nast. PrUp). Układ taki jest zawierany na zgromadzeniu wierzycieli w ramach

³² P. Zimmerman, *Komentarz do art. 369 PrUp* [w:] *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis.

³³ Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 37.

³⁴ Umorzenie nie obejmuje np. zobowiązań będących wynikiem oszustwa, zobowiązań z tytułu kar finansowych nałożonych w postępowaniu karnym, czy kredytów studenckich.

postępowania o zawarcie układu wszczynanego na wniosek dłużnika lub ze skierowania sądu, jeżeli dłużnik we wniosku o ogłoszenie upadłości nie złożył oświadczenia, iż nie wyraża zgody na udział w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Wszczęcie postępowania jest możliwe, jeśli perspektywy zarobkowe dłużnika oraz jego sytuacja zawodowa wskazują na zdolność do pokrycia kosztów postępowania o zawarcie układu oraz możliwość zawarcia i wykonania układu z wierzycielami. Dłużnik uiszcza zaliczkę na koszty postępowania w wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego³⁵, pod rygorem zwrotu wniosku (przy postępowaniu wszczętym na wniosek dłużnika) lub umorzenia postępowania i rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości (przy postępowaniu wszczętym ze skierowania sądu). Postępowanie o zawarcie układu oraz samo zgromadzenie, podczas którego miałyby zostać zawarty układ, prowadzone są przez nadzorcę sądowego będącego licencjonowanym doradcą restrukturyzacyjnym. Układ jest zawierany na okres nieprzekraczający 5 lat (z pewnymi wyjątkami³⁶), a wykonywany jest przez dłużnika za pośrednictwem nadzorcy. Rozwiązanie to pozwala na ograniczenie do minimum udziału sądu w postępowaniu, co – w zamierzeniu – ma zmniejszyć przyrost nowych postępowań.

W prawie angielskim z propozycją zawarcia układu *individual voluntary agreement* (IVA) może wystąpić dłużnik, nawet już po ogłoszeniu upadłości. W tym celu dłużnik przedkłada projekt propozycji układu doradcy zadłużeniowemu, który podejmuje decyzję, czy będzie działał w sprawie układu. Zazwyczaj doradca uczestniczy

³⁵ Według danych opublikowanych na stronie GUS (www.stat.gov.pl) w sierpniu 2019 r. wynosiło ono 5 124,81 PLN.

³⁶ Układ może być zawarty na okres dłuższy niż 5 lat w części dotyczącej wierzytelności, o których mowa w art. 151 ust. 2 ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, tj. wierzytelności ze stosunku pracy oraz wierzytelności zabezpieczonej na mieniu dłużnika hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską.

w sporządzeniu ostatecznej propozycji i doradza dłużnikowi już na etapie jej sporządzania. Następnie doradca składa do sądu lub bezpośrednio do wierzycieli³⁷ sprawozdanie, w którym przedstawia swoją opinię na temat propozycji, tj. czy jest ona uzasadniona i czy wierzyciele powinni ją przyjąć. Wierzyciele mogą zgłaszać zmiany do propozycji układu, które dłużnik może przyjąć lub odrzucić. Po podpisaniu układu doradca zadłużeniowy staje się nadzorcą układu czuwającym nad wykonaniem jego postanowień. Dłużnik oraz każdy wierzyciel mogą złożyć do sądu skargę na działanie, zaniechanie lub decyzję nadzorca.

Układy IVA cieszą się wśród dłużników ogromną popularnością. Liczba zawieranych układów rośnie z roku na rok przy znaczącym obserwowanym spadku liczby osób ogłaszających upadłość. W literaturze przedmiotu przyczyn tej popularności upatruje się w kilku czynnikach. Przede wszystkim dłużnik spłaca wierzycieli, przynajmniej częściowo. Poza tym w przypadku niewykonania układu dłużnik zazwyczaj musi ogłosić upadłość, co stanowi wystarczający bodziec do podjęcia przez dłużnika starań w kierunku spłaty zadłużenia. W przeciwieństwie do upadłości układ nie wiąże się z utratą przez dłużnika majątku zajmowanego na poczet pokrycia zobowiązań. Dodatkowo koszty administracyjne zawarcia i wykonania układu są znacznie niższe niż koszty postępowania upadłościowego³⁸.

4. Problemy w stosowaniu instytucji angielskich i propozycje zmian

Obok układów IVA bardzo popularne są również plany zarządzania zadłużeniem (DMP). Oba te rozwiązania są bardziej elastyczne niż

³⁷ W zależności od tego, czy dłużnik wcześniej złożył wniosek o tymczasową ochronę przed działaniami wierzycieli (w szczególności przed złożeniem przez wierzycieli wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika) na czas rozpatrzenia propozycji układowej przez wierzycieli.

³⁸ A. Keay, P. Walton, *op. cit.*, s. 176.

zwykłe i uproszczone postępowanie upadłościowe. Dodatkowo dostęp do nich nie jest ograniczony, jak w przypadku pozostałych postępowań³⁹. Układy IVA i plany DMP sporządzane są przez prywatne instytucje doradcze i finansowe (choć IVA jest instrumentem ustawowym uregulowanym na mocy *Insolvency Act 1986*). W związku z tym można stwierdzić, że ciężar rozwiązania problemu zadłużenia konsumentów w Anglii i Walii przesuwają się stopniowo z sektora publicznego na prywatny. Wiąże się z tym, niestety, również negatywne konsekwencje. Interesy pośredników często nie są zbieżne z interesem dłużnika. Kontrole przeprowadzone przez Financial Conduct Authority⁴⁰ w 2015 r. i 2018 r. wykazały, że dłużnicy nierzadko namawiani są do skorzystania z procedur korzystniejszych dla pośredników niż dla nich samych. Wykryto również przypadki, w których pośrednicy manipulowali danymi finansowymi tak, aby nadwyżka dochodów nad kosztami utrzymania dłużnika przekroczyła 50 GBP miesięcznie, co powodowało, że dłużnik nie mógł wszcząć procedury DRO i musiał, z pomocą pośrednika, skorzystać z IVA lub DMP⁴¹.

Obecnie rząd brytyjski pracuje nad propozycją zmian w prawie upadłościowym. Planowane jest wprowadzenie mechanizmu nazwanego *breathing space* („chwila wytchnienia”). Miałby on umożliwić dłużnikowi złożenie wniosku o wstrzymanie działań wierzycieli zmierzających do egzekucji zadłużenia na czas korzystania przez dłużnika z doradztwa w zakresie rozwiązań problemu zadłużenia. Druga propozycja obejmuje wprowadzenie ustawowych planów spłaty (ang. *statutory repayment plan*), co w zasadzie sprowadza się do objęcia procedury DMP regulacją ustawową. Propozycje te postrzegane są jednak w doktrynie jako niewystarczające i mało ambitne w świetle problemów ujawnionych

³⁹ W przypadku postępowania zwykłego „zaporą” dla dłużników jest wysoka opłata na poczet kosztów sądowych i kosztów syndyka. Natomiast z DRO korzystać mogą jedynie osoby, których sytuacja finansowa spełnia określone warunki opisane powyżej.

⁴⁰ FCA nadzoruje działalność spółek z sektora usług finansowych oraz na rynkach finansowych w Wielkiej Brytanii.

⁴¹ J. Spooner, *Bankruptcy policy in a dematerialised insolvency law: glimpses of a hidden system*, *Insolvency Intelligence* 2019, nr 32(1), s. 5.

w wyniku kontroli FCA. Uważa się również, że dodawanie nowych procedur zwiększa jedynie stopień skomplikowania całego systemu i stwarza dodatkowe możliwości do nadużyć przez prywatnych pośredników⁴².

5. Podsumowanie

Głównym motywem zmian w prawie upadłościowym wprowadzanych na mocy nowelizacji z 2019 r. w zakresie upadłości konsumenckiej było usprawnienie i przyspieszenie postępowania oraz odciążenie sądów upadłościowych. Czy założenia autorów nowelizacji zostaną spełnione? Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie oraz dokonać oceny skutków wprowadzonych zmian, musi jeszcze upłynąć więcej czasu od wejścia w życie przedmiotowej ustawy.

Niewątpliwie już teraz można pozytywnie ocenić próbę dywersyfikacji rozwiązań dostępnych dla niewypłacalnych dłużników, tj. wprowadzenie możliwości zawierania układu z wierzycielami. Rozwiązanie to, przeznaczone dla dłużników będących w lepszej sytuacji finansowej, pozwoli im uniknąć konsekwencji likwidacji majątku, zapewniając jednocześnie możliwość „nowego startu” w trudnej sytuacji życiowej. Za wzorem rozwiązań angielskich, wydaje się, że ustawodawca mógłby pójść jeszcze dalej i stworzyć osobne, uproszczone rozwiązanie dla konsumentów, którzy nie posiadają znacznego majątku ani dochodów.

Niewątpliwie liberalizacja dostępu do upadłości konsumenckiej daje szansę na nowy start wielu osobom, które wcześniej nie były w stanie skorzystać z procedury upadłościowej. Rezygnacja z badania moralności płatniczej dłużnika w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości oznacza też, że wiele wniosków o ogłoszenie upadłości, które w poprzednim stanie prawnym podlegałyby oddaleniu, zostanie uwzględnionych na mocy nowych przepisów. Być może, wzorem

⁴² *Ibidem*, s. 6.

rozwiązań angielskich, uzasadnione byłoby zatem całkowite „wyprowadzenie” z sądów postępowań w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenciej i powierzenie zadania polegającego na ich rozpatrzeniu urzędnikom, przy zachowaniu kontroli sądowej nad przebiegiem procedury.

Przy zawieraniu układu z wierzycielami dłużnicy muszą korzystać z pomocy prywatnych doradców restrukturyzacyjnych. Udział podmiotów prywatnych w rozwiązaniach na wypadek niewypłacalności wydaje się nieunikniony, jeżeli chcemy odciążyć w tym zakresie mocno przeciążony aparat państwowy, czy to sądowy, czy administracyjny. Jak wynika jednak z doświadczeń Anglii i Walii, działalność takich podmiotów powinna podlegać ścisłej kontroli pod kątem rzetelności i uczciwości wykonywania przez nich zadań na rzecz niewypłacalnych dłużników.

Jak już wspomniano, nowelizacja poszerza możliwość skorzystania z instytucji upadłości konsumenckiej. Wśród osób z niej korzystających z pewnością znajdują się takie, które w powszechnym odbiorze nie zasługują na pomoc ze względu na to, że w trudnej sytuacji finansowej znalazły się na skutek własnych świadomych decyzji i umyślnych działań. Jednakże znajdują się i tacy dłużnicy, którzy w kłopoty popadli z powodu nieświadomości i braku wystarczającej wiedzy o mechanizmach produktów finansowych dostępnych na rynku.

Od dnia 1 stycznia 2019 r. w Wielkiej Brytanii rozpoczęła działalność agencja rządowa pod nazwą Single Financial Guidance Body, która powstała z połączenia trzech innych organów. Jej zadaniem jest między innymi świadczenie usług dla ludności w zakresie doradztwa i informacji dotyczących zadłużenia osób fizycznych, planowania budżetów domowych i zarządzania ogólnie pojętymi finansami gospodarstw domowych⁴³. Jedną z poprzednich takich agencji, Money Advice Service, udzieliła w latach 2017–2018 pomocy w postaci doradztwa

⁴³ Źródło: <https://singlefinancialguidancebody.org.uk/who-we-are/> (dostęp: 24.II.2020). Z bezpłatnej pomocy SFGB może skorzystać każdy w ramach poradnictwa udzielanego poprzez stronę internetową, infolinię telefoniczną i WhatsApp oraz chat prowadzony online.

finansowego i zadłużeniowego ponad 485 000 osobom, na co przeznaczono budżet w wysokości niecałych 49 milionów GBP⁴⁴.

W Polsce brakuje tego typu rozwiązań systemowych. Tymczasem w badaniach przeprowadzonych w 2018 r. przez IBRIS na zlecenie Warszawskiego Instytutu Bankowości 49,1% ankietowanych uznało, że odpowiednia wiedza o finansach i gospodarce pomaga uchronić się przed niebezpieczeństwami takimi jak wpadnięcie w pętlę zadłużenia. Jednocześnie 73% respondentów uważało, że system edukacji nie zapewnia wystarczającej wiedzy o finansach, a 30% osób młodych (do 29. roku życia) przyznało, że ich wiedza z tego zakresu jest mała. Przy tym jedynie 38% mieszkańców wsi uważa, że ma dużą wiedzę o finansach (dla porównania, wśród mieszkańców miast swoją wiedzę o finansach jako dużą ocenia 57% badanych). Podobną opinię wyraża jedynie 23% osób z wykształceniem podstawowym⁴⁵. Stworzenie skutecznego systemu edukacji finansowej (przede wszystkim na poziomie szkół podstawowych i średnich, ale również w formie doradztwa dla osób dorosłych, podobnie jak w Wielkiej Brytanii) z pewnością przyczyniłoby się do wzrostu świadomości Polaków w tym zakresie. W rezultacie mielibyśmy do dyspozycji skuteczne narzędzie do zarządzania własnymi finansami w sposób świadomy i odpowiedzialny. Być może w dłuższej perspektywie przełożyłoby się to na spadek liczby osób wymagających pomocy w sytuacji niewypłacalności.

⁴⁴ Źródło: <https://www.gov.uk/government/consultations/breathing-space-scheme-consultation-on-a-policy-proposal/breathing-space-scheme-consultation-on-a-policy-proposal> (dostęp: 24.11.2020).

⁴⁵ Źródło: <https://zbp.pl/wydarzenia/archiwum/wydarzenia/2018/marzec/kongres-edukacji-finansowej-poziom-edukacji-finansowej-polakow> (dostęp: 24.11.2020).

STRESZCZENIE **Rozliczenie kosztów doręczenia korespondencji w toku postępowania egzekucyjnego**

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy możliwości rozliczania przez organ egzekucyjny wydatków ponoszonych w toku postępowania egzekucyjnego. W piśmiennictwie, jak i w judykaturze, kwestia racjonalności ponoszenia wydatków przez organ egzekucyjny praktycznie nie jest poruszana. Milcząco przyjmuje się, że temat nie istnieje.

Natomiast w praktyce stosowania prawa panuje całkowita dowolność. Z jednej strony spotykane jest stanowisko bardzo zachowawcze, zgodnie z którym jakiegokolwiek działanie, które odchodzi od utrwalonej od lat praktyki, jest błędne. W tym przypadku częstokroć strona postępowania (w zależności od wyniku wierzyciel bądź dłużnik) ponosi wysokie, w żaden sposób nieuzasadnione i niecelowe, koszty. Alternatywnie, gdy wydatki związane z niektórymi czynnościami, przy zachowawczym podejściu, byłyby zbyt wysokie, odstępuje się od czynności, co może i wielokrotnie ma wpływ na bezskuteczność egzekucji.

Z drugiej strony, częstokroć można spotkać się z przyjęciem „egzotycznych” rozwiązań, które w żaden sposób nie znajdują uzasadnienia w obowiązującym stanie prawnym – jakkolwiek brak podstawy prawnej w żaden sposób nie stoi na przeszkodzie rozważeniu tych rozwiązań pod kątem zmiany prawa.

Przyjęcie przez organ egzekucyjny praktyki, która byłaby uzasadniona w świetle obowiązujących przepisów, a jednocześnie umożliwiała optymalizację kosztów, jest zadaniem niezwykle trudnym – zwłaszcza wobec braku stanowiska w piśmiennictwie. Nawet w przypadku bowiem przyjęcia stanowiska, które jest w pełni dopuszczalne w obowiązującym stanie prawnym i korzystne dla stron postępowania, ocena takiej praktyki – dokonywana przez zwolennika zachowawczego podejścia – może powodować liczne negatywne skutki dla komornika sądowego.

Niniejszy artykuł stanowi próbę wypracowania stanowiska, niekoniecznie zachowawczego, które umożliwiałoby, w granicach obowiązujących przepisów, optymalizację kosztów w toku egzekucji.

Słowa kluczowe: koszty i wydatki w toku postępowania egzekucyjnego, koszty doręczenia korespondencji, optymalizacja kosztów postępowania egzekucyjnego, sposoby dokonania doręczenia, funkcje kosztów egzekucyjnych

SUMMARY **Settlement of Costs of Serving Mailing in the Course of Enforcement Proceedings**

This article is an attempt at analysing the possibility of accounting for expenditures incurred in the course of enforcement proceedings by an enforcement authority. The question of the reasonableness of incurring expenditures by an enforcement authority is practically not discussed, either in literature or judicature. It is tacitly assumed that this subject matter does not exist.

However, the application of law in this respect is completely discretionary in practice. On the one hand, there is a very conservative position, which states that any actions that deviate from the well-established practice are erroneous. In this case many a time a party to the proceedings (depending on their results – a creditor or a debtor) bears high costs that are completely unreasonable and pointless. Alternatively, if expenditures due to certain actions were too high, in the conservative approach the action would not be taken, which may and often does result in the ineffectiveness of enforcement.

On the other hand, one may often encounter ‘exotic’ solutions, which find no justification in the applicable legal status, although the lack of a legal basis is not an obstacle to considering such solutions in terms of amendments to law.

The adoption by an enforcement authority of a practice that would be reasonable in the light of applicable regulations but would simultaneously enable to optimise costs is a very hard task, in particular in view of the lack of a position in this matter in the literature. Because even if a position is adopted that is fully acceptable in the present legal status and favourable for parties to the proceedings, the assessment of such a practice by proponents of the conservative approach may result in numerous negative consequences for a bailiff.

This article attempts at developing a position that is not necessarily conservative and that would enable to optimise costs in the course of enforcement within applicable regulations.

Keywords: *costs and expenditures in the course of enforcement proceedings, cost of serving mailing, optimization of enforcement proceedings costs, ways of service, functions of enforcement costs*

Rozliczenie kosztów doręczenia korespondencji w toku postępowania egzekucyjnego

I. Wprowadzenie

Możliwość rozliczenia wydatków powstałych w toku postępowania egzekucyjnego w praktyce stosowania prawa może być wysoce problematyczna. Posługiwanie się przez ustawodawcę równolegle określeniem „koszt” i „wydatek”, z wprowadzonym jednocześnie zastrzeżeniem, iż ma on zostać poniesiony w toku postępowania, powoduje różne odczytywanie obowiązujących w tym zakresie przepisów, które w praktyce są często odmiennie interpretowane. W pełni zasadne wydaje się zatem rozważenie, jak należy odczytywać obowiązujące przepisy, z uwzględnieniem funkcji, jakie pełnią dane koszty. Analizę problemu zawsze warto przeprowadzić na konkretnym przykładzie. Koszty doręczenia korespondencji są to jedne z istotnych wydatków w postępowaniu egzekucyjnym, które mogą być różnie rozliczane, dlatego też rozważania na ich przykładzie wydają się najbardziej uzasadnione.

2. Znaczenie pojęcia kosztów komorniczych

Ustawa o kosztach komorniczych¹ w art. 2 definiuje pojęcie kosztów komorniczych, które obejmują wydatki komornika poniesione w toku prowadzonego przez niego postępowania egzekucyjnego, innego postępowania albo dokonywania innych czynności oraz opłaty komornicze.

Komornikowi, zgodnie z art. 5 u.k.k., przysługuje zwrot niezbędnych wydatków poniesionych w toku postępowania albo w trakcie innych czynności wyłącznie w zakresie określonym ustawą. Przy czym wydatkami, jak stanowi art. 6 u.k.k., są koszty, względnie zryczałtowane koszty. Ustawodawca nie precyzuje, co należy dokładnie rozumieć przez wydatki poniesione w toku postępowania egzekucyjnego (czy też innego postępowania), nie wskazuje również, jak rozumieć wydatki w odniesieniu do kosztów. Zgodnie z definicją słownikową „wydatek” to suma, która ma być wydana albo suma wydana na coś², natomiast „koszt” to suma pieniędzy wydatkowana na kupno lub opłacenie czegoś; nakład pieniężny na określony cel; wartość, cena³. Ze słownikowej definicji pojęcia wydatku i kosztu nie wynika, czy czynność wydatkowania środków pieniężnych została dokonana, czy też dopiero zostanie dokonana (powinna zostać dokonana).

Wydatkami komornika są te wydatki, które zostały poniesione w toku prowadzonego przez niego postępowania egzekucyjnego (czy też innego postępowania). Słowo „ponosić” oznacza – zgodnie z definicją słownikową – zostać obciążonym, obciążonym czymś; ponieść koszty, ciężary, konsekwencje, odpowiedzialność, ryzyko, trud⁴. Również w tym przypadku czynność wydatkowania środków pieniężnych może, ale nie musi być dokonana w toku postępowania egzekucyjnego. W toku tego postępowania powinna jedynie nastąpić czynność, z którą związana jest

¹ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2363 z późn. zm.); dalej: u.k.k.

² *Słownik języka polskiego*, t. 3, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1981, s. 793.

³ *Słownik języka polskiego*, t. 1, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1978, s. 1025.

⁴ *Słownik języka polskiego*, t. 2, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1979, s. 803.

przyszła konieczność dokonania płatności (która sama jednak nie musi już nastąpić w toku postępowania egzekucyjnego).

W praktyce stosowania prawa można spotkać się ze stanowiskiem, iż komornikowi należny jest zwrot wydatków jedynie tych faktycznie już dokonanych (w sensie wydatkowania środków pieniężnych) lub przynajmniej zafakturowanych. Stanowisko takie należy uznać za błędne.

Powszechną praktyką jest, iż komornicy podpisują umowę, na podstawie której doręczana jest korespondencja. Okresem rozliczeniowym często jest miesiąc, a termin płatności zazwyczaj mija po kolejnym miesiącu, przy czym możliwe są dłuższe okresy rozliczeniowe i terminy płatności. Przyjmując, że komornikowi należny jest wyłącznie zwrot wydatków poniesionych w toku postępowania egzekucyjnego w rozumieniu faktycznie wydatkowanych środków pieniężnych lub wydatków zafakturowanych, to w wielu przypadkach nie byłoby w ogóle możliwe rozliczenie jakichkolwiek kosztów związanych z doręczeniem korespondencji. W przypadku gdy dłużnik po otrzymaniu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji jeszcze tego samego dnia dokona spłaty całkowitej (do czego jest motywowany niższą opłatą), ukończenie postępowania może nastąpić zarówno przed otrzymaniem faktury za dokonane w sprawie doręczenia korespondencji, jak i przed wydatkowaniem środków pieniężnych. Przyjęcie takiej wykładni prowadziłoby do niczym nieuzasadnionego uniemożliwienia organowi egzekucyjnemu rozliczenia poniesionych wydatków.

3. Cel egzekucji i funkcje kosztów

Rozważając możliwość rozliczania wydatków, należy zwrócić uwagę na cel egzekucji oraz funkcje związanych z nią kosztów. Zasadne wydaje się również odrębne podejście do wydatków oraz do opłat.

Jak wskazuje A. Marciniak, celem egzekucji jest uzyskanie od dłużnika należnego wierzycielowi świadczenia ustalonego w tytule wykonawczym w wyniku zastosowania przez powołane do tego organy egzekucyjne

przewidzianych prawem środków przymusu⁵. Koszty komornicze winny pozostawać w ścisłym związku z realizacją celu egzekucji. Zgodnie z art. 770 § 1 k.p.c.⁶ dłużnik zobowiązany jest do zwrócenia wierzycielowi kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty, o których mowa w art. 770 § 1 k.p.c., dotyczą wyłącznie wydatków, natomiast opłaty komornicze, zgodnie z art. 18 i 20 u.k.k., mogą być tylko określone w ustawie i nie mogą zostać podwyższone o jakiegokolwiek dodatkowe należności.

Jeżeli przyjmuje się, iż koszty (które obciążają dłużnika) powinny być celowe i niezbędne, to należy rozumieć, że mogą być one związane tylko z czynnościami zmierzającymi do osiągnięcia celu egzekucji oraz w najniższej wysokości, przy której możliwe jest zrealizowanie zakładanego celu. Koszty, które nie były niezbędne, obciążają wierzyciela, np. koszty dodatkowego, żadanego przez wierzyciela ogłoszenia w prasie o licytacji nieruchomości. Wszystkie zatem koszty, które nie były niezbędne, obciążają wierzyciela; ponosi je on na własne ryzyko i własny rachunek⁷.

W kontekście celu egzekucji zasadne wydaje się rozważenie funkcji kosztów egzekucyjnych. Za K. Kamińską-Krawczyk⁸ należy wyróżnić funkcję:

- fiskalną;
- społeczną;
- oddziaływania na efektywność egzekucji.

Funkcja fiskalna sprowadza się do kompensacji kosztów działalności egzekucyjnej. Funkcja społeczna polega na wpływie na natężenie zjawisk pożądanых i niepożądanych; będą to skutki społeczne, które wywołuje w określonej społeczności obowiązek poniesienia kosztów egzekucyjnych. Jest to dążenie do kształtowania się pożądanых postaw podmiotów prawa, co oznacza, że samo istnienie regulacji dotyczącej

⁵ A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2008, s. 18.

⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

⁷ M. Brulińska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 144.

⁸ K. Kamińska-Krawczyk, *Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego*, Warszawa 2016, s. 182.

kosztów egzekucji „odstrasza” dłużników od niewykonywania obowiązków stwierdzonych tytułem wykonawczym, a wierzycieli, przez możliwość obciążenia kosztami, powstrzymuje od wszczynania niecelowej egzekucji. Funkcję społeczną należy rozważać jako oddziaływanie zarówno na zachowanie wierzyciela, jak i dłużnika⁹. Funkcja oddziaływania na efektywność egzekucji przed wejściem w życie ustaw o komornikach sądowych oraz o kosztach komorniczych w praktyce sprowadzała się do kształtowania zachowania komornika; po reformie egzekucji sądowej w Polsce funkcja ta dotyczy również wierzyciela. Bezwzględne obciążenie wierzyciela wydatkami w toku egzekucji w przypadku jej umorzenia (w okresie obowiązywania ustawy o komornikach sądowych i egzekucji¹⁰ możliwe i stosunkowo często stosowane było obciążanie wydatkami lub ich częścią dłużnika – co w praktyce powodowało, że wydatki w toku egzekucji ponoszone były przez organ egzekucyjny), jak również opłaty ponoszone przez wierzyciela w przypadku umorzenia egzekucji na jego wniosek lub ze względu na jej bezskuteczność niewątpliwie wpłyną na zmniejszenie liczby spraw kierowanych do egzekucji, o te które z dużym prawdopodobieństwem zostałyby umorzone jako bezskuteczne.

Mając na uwadze cel egzekucji oraz funkcje realizowane przez przyjęte w ustawie regulacje dotyczące kosztów komorniczych, uzasadnione wydaje się twierdzenie, że koszty komornicze powinny pozostawać w ścisłym związku z celem egzekucji i być niezbędne, winny również uwzględniać realizację funkcji kosztów.

4. Kształtowanie wydatków przez organ egzekucyjny

Wysokość opłaty egzekucyjnej w znacznym stopniu pozostaje niezależna od organu egzekucyjnego. Organ egzekucyjny może natomiast

⁹ S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 59.

¹⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 z późn. zm.); dalej: u.k.s.e.

w stosunkowo szerokim zakresie wpływać na wysokość wydatków. Na potrzeby przedstawienia przedmiotowego zagadnienia omówiono koszty doręczenia korespondencji.

Komornik sądowy może dokonywać doręczeń korespondencji za pośrednictwem Poczty Polskiej, operatora pocztowego w rozumieniu ustawy – Prawo pocztowe¹¹. Koszty doręczenia korespondencji tą drogą należy zatem przyjąć za punkt wyjściowy do dalszych rozważań. Gdy wymagane jest doręczenie pisma (które nie podlega doręczeniu elektronicznemu), koszty dokonania takiego doręczenia przez Poczta Polską, przesyłką rejestrowaną, ekonomiczną, za zwrotnym potwierdzeniem odbioru, zawsze będą niezbędne i celowe. A zatem dokonanie doręczenia pisma w jakikolwiek inny sposób (o ile taka potrzeba nie wynika z przepisów szczególnych) przy koszcie wyższym niż koszt doręczenia przez Poczta Polską nie może zostać uznane za niezbędne. Odmienne natomiast należy podejść do przypadku, w którym organ egzekucyjny dokonuje doręczenia pisma w inny sposób niż za pośrednictwem operatora pocztowego, w sytuacji gdy wydatek z tym związany nie będzie wyższy, a w szczególności będzie niższy, niż gdyby przesyłkę nadano z wykorzystaniem operatora pocztowego.

Przede wszystkim trzeba rozważyć, czy istnieją jakiekolwiek negatywne przesłanki do dokonania doręczenia pism przez organ egzekucyjny inną drogą niż za pośrednictwem operatora pocztowego. Ustawodawca w odniesieniu do niektórych wydatków wprowadził ograniczenia w zakresie podmiotów, z którymi mogą być powiązane wydatki komornika sądowego – obciążające strony postępowania egzekucyjnego. W taki sposób w art. 6 pkt 10 u.k.k. (a wcześniej art. 39 ust. 2 pkt 6 u.k.s.e.) wskazano, iż koszt przekazania środków pieniężnych, który stanowi wydatek obciążający strony postępowania, dotyczy kosztu przelewu bankowego bądź przekazu pocztowego.

W odniesieniu do kosztów doręczenia korespondencji ani w ustawie o komornikach sądowych, ani w ustawie o kosztach komorniczych nie

¹¹ Ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1041); dalej: Prawo pocztowe.

ma wskazania, w jaki sposób komornik sądowy może doręczać korespondencję w toku postępowania egzekucyjnego; brakuje również ograniczenia w stosunku do podmiotów, w odniesieniu do których możliwe jest rozliczenie kosztów doręczenia.

Brak odmiennej regulacji pozwala przyjąć, iż do doręczenia przez komornika sądowego w związku z egzekucją należy, na mocy art. 13 § 2 k.p.c., stosować odpowiednio przepisy o procesie. Zgodnie z art. 131 § 1 k.p.c. sąd dokonuje doręczeń przez operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe, osoby zatrudnione w sądzie lub sądową służbę doręczeniową. Sąd może również dokonywać doręczeń za pośrednictwem komornika w sposób określony w ustawie z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych¹².

Doręczenie pisma przez komornika sądowego w toku postępowania egzekucyjnego w sposób określony w art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s., z naliczeniem opłaty z art. 41 u.k.k. nie wydaje się dopuszczalne. Doręczenie takie może być dokonane na zlecenie sądu lub wniosek powoda i jakkolwiek art. 131 k.p.c. można odpowiednio stosować w postępowaniu egzekucyjnym, to przyjęcie tego sposobu doręczenia nie wydaje się zawierać w ramach odpowiedniego stosowania. Ponadto, doręczenie w tym trybie związane jest z opłatą z art. 41 ust. 1 u.k.k., która znacząco przewyższa koszt doręczenia przesyłki Poczta Polska, a zatem wybór przez organ tego sposobu w żaden sposób nie może być uznany za niezbędny.

Nie wydaje się również celowe tworzenie przez komornika sądowego służby doręczeniowej. Wprawdzie brakuje podstaw, by wprost wykluczyć taką możliwość, jednak regulacje zawarte w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 maja 2011 r. w sprawie warunków organizacji oraz struktury sądowej służby doręczeniowej¹³ wyraźnie lokują tę służbę w strukturze sądu i trudno byłoby je odpowiednio stosować do kancelarii komornika. Nie wydaje się również dopuszczalne dokonywanie przez komornika sądowego doręczeń za pośrednictwem

¹² T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121 z późn. zm.

¹³ Dz.U. z 2011 r. Nr 99, poz. 577.

utworzonej przy sądzie sądowej służby doręczeniowej. Zwraca na to uwagę G. Julke¹⁴, wskazując, że służba taka może być powołana jedynie dla doręczania pism sądowych. Ze stanowiskiem tym należy się zgodzić, w szczególności wobec treści § 6 przywołanego Rozporządzenia, w którym przewidziana jest możliwość zawarcia porozumienia na doręczanie korespondencji w odniesieniu do świadczenia usług przez sądową służbę doręczeniową na rzecz sądów innych niż sąd, w którym służba ta została utworzona; nie przewiduje natomiast możliwości świadczenia usług na rzecz jakichkolwiek innych podmiotów niż sądy. Jednak należy podkreślić, że § 1 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 maja 2020 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym¹⁵ dopuszcza odpowiednie stosowanie przepisów odnoszących się do sądu wysyłającego, do komornika sądowego, w związku z tym możliwości takiej nie można ostatecznie wykluczyć.

Bezsprzecznie komornik sądowy może dokonywać doręczeń za pośrednictwem operatora pocztowego – ten sposób oraz rozliczanie związanych z nim wydatków nie budzi żadnych wątpliwości.

Otwarta pozostaje kwestia, czy komornik sądowy może dokonywać doręczeń poprzez osoby zatrudnione w kancelarii komorniczej; a jeżeli tak, to czy dopuszczalne jest rozliczenie związanych z tym wydatków i na jakich zasadach.

Sama możliwość dokonywania doręczeń przez osoby zatrudnione w kancelarii komornika nie budzi zastrzeżeń. Wyłączenie takiej możliwości nie ma żadnej podstawy prawnej, ale również trudno byłoby znaleźć jakiegokolwiek tego uzasadnienie. Należy podkreślić, że wyłączenie możliwości dokonania doręczenia przez pracowników kancelarii komornika uniemożliwiłoby doręczenie stronie kierowanej do niej korespondencji w przypadku, gdyby strona stawiała się w kancelarii komornika pod nieobecność komornika i wniosła o natychmiastowe doręczenie jej kierowanej do niej korespondencji. Należy również wskazać,

¹⁴ G. Julke, *Doręczenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2004, nr 5–6, s. 35.

¹⁵ Dz.U. z 2020 r., poz. 819; dalej: Rozporządzenie w sprawie doręczania pism

iż powszechną praktyką jest na przykład doręczanie przez pracowników kancelarii komorniczych pism do sądu, przy którym działa komornik (gdy nie jest to możliwe do zrealizowania elektronicznie). Wobec powyższego należy przyjąć, że osoby zatrudnione w kancelarii komornika na mocy odpowiedniego zastosowania przepisów art. 131 § 1 k.p.c. oraz § 1 ust. 1 Rozporządzenia w sprawie doręczania pism mogą doręczać pisma w toku postępowania egzekucyjnego.

Odrębnym zagadnieniem jest możliwość rozliczenia wydatków związanych z doręczeniami dokonywanymi przez pracowników kancelarii komornika oraz zasady tych rozliczeń. Brak jest jakiegokolwiek ograniczenia w tym zakresie w treści art. 6 pkt 8 u.k.k. (uprzednio art. 39 ust. 2 pkt 8 u.k.s.e.). Jednocześnie w art. 6 pkt 10 u.k.k. (uprzednio art. 39 ust. 2 pkt 6 u.k.s.e.) istnieje wyraźne ograniczenie możliwości rozliczenia kosztów doręczenia środków pieniężnych tylko do wydatków na doręczenie środków pieniężnych dokonywane przez pocztę i przelewem bankowym. Skoro zatem art. 6 pkt 8 u.k.k. nie wprowadza żadnego ograniczenia dotyczącego podmiotów, w przypadku których koszty doręczenia można uwzględnić, a taką regulację przyjęto w stosunku do innych kosztów (doręczeń środków pieniężnych), zasadne wydaje się stwierdzenie, iż było to celowe działanie ustawodawcze. Co więcej, ustawa nie tylko nie ogranicza (jak przy doręczeniach środków pieniężnych) możliwości rozliczenia kosztów doręczenia w inny sposób niż za pośrednictwem poczty, ale (odmiennie niż w przypadku doręczenia środków pieniężnych) wprost przewiduje możliwość doręczania inną drogą niż za pośrednictwem operatora pocztowego (art. 131 § 1 k.p.c.).

Wprawdzie Regulamin urzędowania sądów powszechnych nie dotyczy kancelarii komorniczych, ale należy odnieść się do niego ze względu na uregulowane w nim warunki wyboru sposobu doręczania przesyłek – warunki te można traktować jako wskazówkę interpretacyjną. Warto dokonać w tym zakresie analizy historycznoporównawczej. W Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1987 r.

– Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych¹⁶ w § 75 zd. 1 wskazano, że doręczeń sądowych należy dokonywać przede wszystkim przez pocztę.

W Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r.

– Regulamin urzędowania sądów powszechnych¹⁷, zgodnie z § 73 tegoż rozporządzenia, dyrektor sądu przy wskazywaniu i wyborze wykorzystywanych w sądzie sposobów doręczania przesyłek sądowych uwzględnia koszty i skuteczność doręczeń.

W Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r.

– Regulamin urzędowania sądów powszechnych¹⁸ w ogóle odstąpiono od uregulowania kwestii wyboru sposobu dokonywania doręczeń, pozostawiając jedynie w § 96 przewodniczącemu bądź referentowi możliwość wyboru sposobu doręczenia, w szczególności gdy dany sposób będzie bardziej efektywny. Należy jednak przyjąć, że przy wyborze sposobu dokonywania doręczeń, o ile nie ma to wpływu na efektywność, nadal należy uwzględniać kryterium kosztów.

Analiza zmian Regulaminu urzędowania sądów powszechnych wskazuje, że prawodawca odchodzi od narzucania sposobu dokonywania doręczeń. Pierwotne wskazanie wprost, że doręczenia mają być dokonywane przez pocztę, zastąpiono regulacją, która nakazywała jedynie uwzględniać koszty i skuteczność doręczeń. Ostatecznie ograniczono regulacje tylko do ogólnego odwołania do efektywności. Zasadne jest przyjęcie, iż doręczenia dokonywane w inny sposób niż za pośrednictwem operatora pocztowego mogą być odpłatne. Gdyby doręczenia przez pracowników sądów (niezależnie od innych ich obowiązków – jeśli bowiem zajmowałiby się wyłącznie doręczeniami, to byłiby sądową służbą doręczeniową) miały się odbywać nieodpłatnie, to konieczność uwzględnienia kosztów doręczeń przy wyborze sposobu doręczenia wskazana w Regulaminie z 2015 r. w praktyce eliminowałaby możliwość

¹⁶ Dz.U. z 1987 r. Nr 38, poz. 218 z późn. zm.

¹⁷ Dz.U. z 2015 r., poz. 2316 z późn. zm.

¹⁸ Dz.U. z 2019 r., poz. 1141 z późn. zm.

korzystania przez sądy z usług operatora pocztowego, bowiem „darmowe” doręczenie przez pracownika sądu byłoby zawsze tańsze.

Skoro zatem ustawodawca nie wyłącza możliwości rozliczenia kosztów doręczenia pism w inny sposób niż pocztą, zwracając jedynie uwagę na racjonalność wydatkowania środków pieniężnych, to uzasadnione wydaje się twierdzenie, że dopuszczalne jest rozliczanie kosztów doręczeń dokonywanych inaczej niż za pośrednictwem operatora pocztowego. Jednak poniesione z tego tytułu koszty nie mogą być wyższe od kosztów usług świadczonych przez operatora pocztowego (względnie, gdy przemawia za tym efektywność doręczenia). A jest to szczególnie dopuszczalne, a wręcz zalecane wówczas, gdy koszty te są niższe.

W praktyce stosowania prawa, gdy sądy decydowały się na doręczanie korespondencji z wykorzystaniem osób zatrudnionych w tych sądach, doręczanie takie było odpłatne. Jako przykład można wskazać Sąd Rejonowy w Grudziądzu, w którym w latach 2009–2011 za doręczenie przesyłki pracownik otrzymywał kwotę 2,50 zł, natomiast za niedoręczenie przesyłki ze wskazaniem przyczyny braku możliwości doręczenia stawka wynosiła 1,50 zł. W latach 2012–2013 za doręczenie przesyłki pracownik otrzymywał kwotę 2,50 zł za przesyłkę, a w przypadku gdy w jedno miejsce doręczane było więcej niż 20 przesyłek, stawka za doręczenie jednej wynosiła 1,30 zł, a za niedoręczenie ze wskazaniem przyczyny braku możliwości doręczenia – 1,50 zł¹⁹. We wskazanym sądzie przyjęto również stawkę dzienną za doręczenia korespondencji w wysokości 56,25 zł brutto za każdy dzień, w którym następowało wykonywanie zlecenia – niezależnie od tego, ile przesyłek doręczano.

W zakresie, w jakim dokonywane jest doręczanie korespondencji przez osoby zatrudnione w sądzie, a przez odpowiednie stosowanie przepisów również w kancelarii komornika, nie budzi wątpliwości to, iż doręczenia takie mogą być dokonywane odpłatnie. Poczynione w ten

¹⁹ Pismo Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2017 r., wystąpienie pokontrolne BKA-I-0912-8/17, UNP: 170621-00204 s. 14; źródło: https://arch-bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/ministerstwo/kontrola/wystapienie-pokontrolne---sad-rejonowy-w-grudziadzu.pdf (dostęp: 25.01.2021).

sposób wydatki mogą również być rozliczone jako wydatki związane z doręczeniem korespondencji, o których mowa w art. 6 pkt 8 u.k.k. W praktyce stosowania prawa można się spotkać z rozliczaniem wydatków na doręczenie korespondencji przy przyjęciu stałej kwoty za doręczenie – równej bądź niższej niż koszt doręczenia przez operatora pocztowego – która nie jest powiązana z konkretnym wydatkiem poczynionym przez organ egzekucyjny (doręczenia dokonywane przez pracowników kancelarii w ramach godzin pracy bez dodatkowego wynagrodzenia). Spotykane jest również rozliczenie wydatków rzeczywiście poniesionych przez organ egzekucyjny (na podstawie zawartych z pracownikami umów, których przedmiotem jest doręczenie korespondencji). Rzadziej można spotkać się również z kompilacją obu wskazanych wyżej sposobów – wydatki rozliczone na doręczenie korespondencji częściowo znajdują odzwierciedlenie w umowach zawartych z pracownikami, a częściowo odnoszą się ogólnie do kosztów związanych z zatrudnieniem pracowników.

Jak już wskazano, w obecnym stanie prawnym zwrot kosztu doręczenia korespondencji odnosi się do rzeczywiście poniesionego (bądź mającego być poniesionym w związku z dokonaną w toku postępowania egzekucyjnego czynnością) wydatku. Jakkolwiek celowe wydaje się umożliwienie niejako ryczałtowego rozliczania kosztów doręczenia korespondencji, to aktualnie brak jest ku temu podstaw prawnych – należy zatem przyjąć, że rozliczenie kosztów doręczenia korespondencji, które nie ma powiązania z bezpośrednio dotyczącymi ich wydatkami (w pełnym zakresie), jest niedopuszczalne. Jedynie *de lege ferenda* można wskazać, iż takie rozwiązanie byłoby korzystne – pozwoliłoby bowiem, przy wprowadzeniu mechanizmów gwarantujących racjonalność wysyłania korespondencji, na ograniczenie kosztów w tym zakresie.

W pełni prawidłowe jest natomiast rozliczanie kosztów doręczeń, które znajdują odzwierciedlenie w wydatkach (np. w umowach z pracownikami kancelarii).

Rozważając jednak kwestie rozliczenia z pracownikami, należy odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób dokonać tego rozliczenia. Na przykładzie Sądu Rejonowego w Grudziądzu można wskazać, iż rozliczenie opiera się na stawce za każdą doręczoną przesyłkę bądź za każdy dzień doręczeń. Możliwe są również inne sposoby rozliczania doręczeń – można np. dokonać rozliczenia na podstawie liczby punktów, do których dokonuje się doręczeń, odległości od punktów, do których dokonuje się doręczeń, czasu potrzebnego na dokonanie doręczenia.

Wydaje się, że sposób rozliczenia kosztów doręczania przesyłek powinien być transparentny – nie jest zatem wskazane tworzenie skomplikowanych procedur podziału kosztów doręczenia między poszczególne sprawy. Rozliczanie doręczeń na podstawie stawki dziennej, godzinowej, kilometrowej lub w oparciu o stawkę powiązaną z liczbą punktów, do których dokonuje się doręczeń w danym dniu, w praktyce uniemożliwia kontrolę przez strony prawidłowości rozliczania kosztów – koszty w każdym przypadku są w innej wysokości i trudno jest je rozdzielać na konkretne sprawy. Optymalne wydaje się rozliczanie kosztów według ustalonej stawki za każdą doręczaną przesyłkę (z ewentualnym uwzględnieniem możliwości obniżenia stawki). Przyjęcie takiego rozwiązania uzasadnione jest między innymi tym, że zgodnie z § 17 ust. 1 i 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad prowadzenia biurowości, rachunkowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych²⁰ dowodem doręczenia pism (innych niż doręczane elektronicznie) jest zwrotne potwierdzenie odbioru bądź pokwitowanie odbioru na odpisie pisma lub dołączonym do niego potwierdzeniu odbioru, a co do zasady doręczenia dokonuje się w jednej sprawie (dokonanie doręczenia w kilku sprawach jedną przesyłką jest możliwe tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach).

²⁰ Dz.U. z 2018 r., poz. 2517.

Przyjęcie możliwości odpłatnego dokonywania doręczeń przez pracowników kancelarii komornika pozwala na znaczące obniżenie kosztów, a przez to zwiększenie efektywności egzekucji. Jednocześnie, mając na uwadze ograniczenie kwoty zaliczki w zakresie, w którym odnosi się ona do kosztów doręczenia korespondencji, dokonanie doręczeń poprzez pracowników kancelarii komornika pozwala na znacznie większą elastyczność po stronie organu egzekucyjnego w zakresie wydatkowania środków finansowych, które zgodnie z art. 7 ust. 5 u.k.k. tymczasowo ponosi komornik. Mając na uwadze, iż w obowiązującym stanie prawnym brakuje przeciwwskazań do doręczania korespondencji poprzez osoby zatrudnione w kancelarii komornika, szersze korzystanie z tego sposobu dokonywania doręczeń wydaje się jak najbardziej zasadne.

5. Podsumowanie

W kontekście powyższych rozważań należy przyjąć, iż przy rozliczeniu kosztów postępowania egzekucyjnego (czy też innego postępowania) trzeba przede wszystkim brać pod uwagę funkcję, jaką powinno pełnić rozliczenie danego wydatku. W odniesieniu do wydatków podstawową ich funkcją jest funkcja fiskalna. Organ egzekucyjny, który wykonał czynność związaną z wydatkiem, otrzymuje jego zwrot. Organ egzekucyjny może jednak – a w niektórych przypadkach wręcz powinien – dążyć do minimalizacji kosztów, jeśli oczywiście obowiązujące przepisy nie stoją temu na przeszkodzie. Jakkolwiek minimalizacja wydatków, o ile nie przekraczają one przeciętnych, nie może być uznana za obowiązek organu egzekucyjnego (nie to jest bowiem celem postępowania egzekucyjnego), o tyle ich obniżenie, jeśli odbywa się w ramach obowiązujących przepisów, zawsze winno być uznane za prawidłowe.

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 2/2021

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przegląd
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 600 egz.

Cena: 71 zł